

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI)
ANA BİLİM DALI**

***A.S.PUŞKİN'İN ESERLERİNDE
ROMANTİZM***

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ZUHRA FETAHOVIÇ**

ANKARA-1998

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

22365

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI)
ANA BİLİM DALI

*A.S.PUŞKİN'İN ESERLERİNDE
ROMANTİZM*

72365

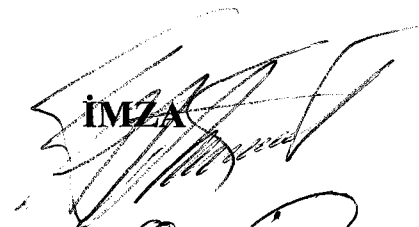
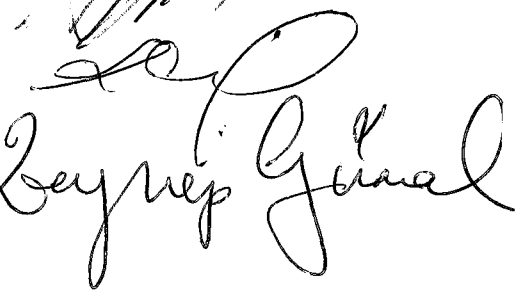
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
PROF.DR.ALTAN AYKUT

TEZ JÜRİLERİNİN ADI SOYADI

- PROF.DR.ALTAN AYKUT
- PROF.DR.LEMAN ERGİNÇ
- YRD.DOÇ.DR.ZEYNEP GÜNAL

TEZ SINAV TARİHİ : 5.10.1998

İMZA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	5
A.S.PUŞKİN (1799-1837)	
I - BÖLÜM	
ROMANTİZM	
I - 1) ROMANTİZMİN GENEL TANIMI	18
I - 2) RUS ROMANTİZMİNİN ÖZELLİKLERİ	21
I - 3) RUS ROMANTİZMİNDE A.S.PUŞKİN'İN YERİ	32
II - BÖLÜM	
ŞİİRLER	
II - 1) LİSE DÖNEMİ ŞİİRLERİ	37
II - 2) PETERBURG 'DA YAZDIĞI ŞİİRLER	50
II - 3) GÜNEY ŞİİRLERİ	57
II - 4) OLGUNLUK DÖNEMİ ŞİİRLERİ	62
III - BÖLÜM	
POEMLER	
III - 1) İLK ROROMANTİK POEMİ "RUSLAN VE LUDMİLA"	71
III - 2) ROMANTİK GÜNEY POEMLERİ	83
III - 2-A) "KAFKAS ESİRİ"	85
III - 2-B) "BAHÇESARAY ÇEŞMESİ"	96
III - 2-C) "HAYDUT KARDEŞLER"	108
III - 3) "ÇİNGENELER"	115
IV - BÖLÜM	
IV - 1) ŞİİRSEL ROMAN "YEVGENİ ONEGİN"	125
IV - 2) ROMANIN ÖZETİ	135
IV - 3) ONEGİN'İN KİŞİLİĞİ	137
IV - 4) TATYANA'NIN KİŞİLİĞİ	148
IV - 5) LENSKİ'NİN KİŞİLİĞİ	159
IV - 6) ROMANDAKİ YAZAR	168
IV - 7) ROMANDAKİ SANATSAL ÖZELLİKLER	171
SONUÇ	174
ÖZET	178
ABSTRACT	180
KAYNAKÇA	182

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in edebiyat alanındaki üstün sanatçı kişiliği gösterilmek istenmektedir. Puşkin için Rus edebiyatının ve hatta tüm Slav edebiyatının babası denilebilir. O, dünya edebiyatında çok önemli bir yere sahiptir.

Puşkin, öncelikle pan slavist anlayışı ortaya koyan ilk güçlü yazar olarak tanınır. Geleneksel zengin halk folklörünü yansıtan eski kültürün, kapsamlı Rus yaşamının tasvirinin ve Rus ruhu'nun birleşiminin bu denli mükemmel bir biçimde yazılmasına Puşkin'den önce rastlamak imkansızdır.

Puşkin olmadan ne Rus, ne Slav edebiyatı, ne de dünya sanatsal edebiyatı düşünülemez. Rus ve Slav edebiyat tarihleri onun adıyla başlar. Edebi eserlere halk dilini ve canlı söz kullanımını sokan Puşkin'dir. Rus dili ve edebiyatının ilk ciddi reformcusudur. Bu da Puşkin'in, edebiyat alanındaki kişisel niteliğinin büyüklüğünü göstermektedir. Fransız dilini çok iyi bilmesine, saray ve salon edebiyatı ile yüksek düzeydeki sosyete zevkini tanınmasına rağmen; edebiyatı geniş halk kitleleri ile kucaklaştırmak amacıyla geleneksel halk diline doğru yönelmiş ve eserlerinde de halk motiflerini kullanmıştır.

Puşkin'in edebi eserlerindeki evrim, onun yeteneklerinin gücünü ortaya koymaktadır. Çocukluğundan itibaren dünya edebiyatının klasiklerini okumasına rağmen Puşkin, hiçbir zaman onları taklit etme eğiliminde olmamıştır. Puşkin eserlerinde kendi motiflerini, kendi farklı tarzı ile işlemiş ve orijinalliğini daima korumuş, böylece eserlerine kendi ruhunu da sokmuştur.

İngiliz edebiyat eleştirmenleri, G.G.Byron (1788-1824) ve Puşkin'in romantik eserleri arasındaki paralelliği abartma eğilimindedirler. Böyle bir düşünce gerçeklikten uzaktır. Nitekim Puşkin'in eserlerindeki evrim, tam ve derin olarak

incelendiğinde, Byron'dan her bakımdan farklı ve orjinal olduğu görülmektedir. Puşkin'in edebi çizgisi Byron'un çizgisinden daha ileriye gitmiş ve daha geniş bir yansıma alanı bulmuştur.

Puşkin kendi zamanı içerisinde ve çevresinde, yaşam gerçeğinin aktüel problemleriyle çok aktif bir şekilde ilgilenmiştir. Haksızlıklara gözlerini kapatıp ümidini yitiren, kendi iç yaşamına sığınan çoğu romantik şairden farklı olarak Puşkin, güncel problemleri kendi edebi eserlerinde incelemiş ve konu olarak işlemiştir. Bu, romantik şairler arasında çok nadiren gözlenen bir tutumdur. Puşkin çevresinin geleneksel folklorünü kültürünü ve edebiyatını, güncel problemleriyle birlikte tüm yaratıcı gücünü ve duygusallığını ortaya koyarak incelemiştir. Örneğin, Puşkin'in Kafkasya ve Kırım'da bulunduğu dönemlerden sonra yazdığı şiirlerinde, o zamanki Kafkas ve Kırım edebiyatının etkilerinin derin izleri görülmektedir. Puşkin'in ve Fuzuli'nin yaşadığı yıllar karşılaştırıldığında, Puşkin'in büyük bir olasılıkla, Fuzuli ve diğer Kafkas şairlerinin etkisini taşıdığı görülebilir.

Puşkin kendi döneminde edebiyat alanına yeni giren genç şairlerle de yakından ilgilenmiş, onlara destek olmuş, onları daima teşvik etmiştir. Puşkin'in bu desteği genç şairlere her zaman büyük bir şevk vermiş ve kalplerinde şair için özel bir sevgi taşımalarına neden olmuştur.

Puşkin edebiyatçılara, edebi mücadelede nasıl dayanıklı olmaları gerektiğini, engeller karşısına kendi edebi eserleriyle nasıl karşı çıkacaklarını açıklamış, Rus ve dünya edebiyat sahnesinde bir yer almak ya da mevcut yerleri genişletmek için neler yapmaları gerektiği konusunda aydınlatmıştır.

Puşkin'in yaşamı, henüz çok genç iken, daha 38 yaşındayken, doğal olmayan bir şekilde sona ermiştir. Buna rağmen Puşkin, birçok edebiyatçıya göre

çok daha verimli olabilmiş ve bu kısa döneme çok orjinal edebiyat eserleri sığdırmayı bilmiştir.

Puşkin'in edebi eserlerinde iki büyük devrim ortaya koymuştur.

1-Romantik edebiyat,

2-Gerçekçi edebiyat.

Romantizm ve gerçekçiliğin özellikleri Puşkin'in eserlerinde mükemmel bir biçimde kaynaşmakta, onları birbirinden ayırabilmek mümkün olmamaktadır. Şairin romantik eserlerinde gerçekçi detay ve çizgilere sık sık rastlanmaktadır. Aynı şekilde gerçekçi ve tarihi eserlerinde de gerçekçiliğin içinden sisli bir perde ile romantizme geçilmekte ve bu onun eserlerine olağanüstü bir güç kazandırmaktadır.

Puşkin, romantik eserlerinde yurduna, halkına özgürlüğün, zaferine ve kadına karşı övgüler yağdırmıştır. Şairin bütün romantik eserlerinde lirik ve eleji şiirlerinde, poemlerinde ve şiirsel romanında anayurda, halkın ve özgürlüğün zaferine ve Rus kadınına karşı bu övgü dolu sözleri bulmak mümkündür. Bundan dolayı Puşkin, Rus ulusunun sembolüdür ve onların çok sevilen ve takdir edilen şairlerindedir. Puşkin, her zaman şairler arasında en önemli yeri almış, ayrıca onlara ilham kaynağı olmuştur.

Benim ülkemde; Bosna'da, eski bir inanç vardır: Bir büyük insan öldükten sonra, gökyüzünden onun yıldızı kayar ve söner. Buna karşın Puşkin'in yıldızı gökyüzünden hiç inmedi ve inmeyecek ve sonsuz bir ışıkla parlamaya devam edecektir. Eşsiz yaratıcıların hiçbir zaman unutulmayacağına ve eserleriyle daima yaşayacağına, Puşkin gerçek bir örnektir. Puşkin'in adı, dünyadaki bütün devrimlere ve felaketlere rağmen, bu dünyanın başlangıcı ve sonu —alfa ve omega— arasında, tüm dillerde kalacaktır. Çünkü Puşkin, yaşlı ve güçlü bir meşe gibi, hırçın devrim fırtınalarına karşı ayakta kalmasını bilmiştir. Puşkin'in gençlik

dönemi şiirleri, her ne kadar mükemmel olmasa da, olgunluk dönemi şiirlerinin bir habercisidirler; bu güçlü meşe, zayıf ve sıska filizler yerine, Puşkin'in şiirleri gibi güçlü ve büyü, eserlerin yeni filizlerini vereceğini ilk çalışmalarında aydınlatmaktadır. Puşkin'in yarattığı parlaklık, bundan sonraki kuşakları da aydınlatmaya devam edecektir.

*
* *

Tezimin gerek konu seçiminde gerekse çalışma esnasında fikirleriyle yön vererek yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Altan AYKUT hocama saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Bunun yanında tezimde orijinal Ruşça geçen şiirlerin Türkçe tercümesinde yardımcı olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Zeynep Günal'a ve tezin bilgisayar yazımında katkıda bulunan Ar. Gör. Özlem Parer hanıma teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Zuhra FETAHOVIÇ

Ankara, 1998

GİRİŞ

A.S.PUŞKİN (1799-1837)

Aleksandar Sergeyeviç Puşkin'in doğum tarihi iki farklı tarih olarak verilmektedir. Bir görüşe göre 26 Mayıs 1799, diğer bir görüşe göre ise 6 Haziran 1799'da Moskova'da doğduğu söylenmektedir. Kendisi Kral sarayında XIII. yüzyılda görev yapan tanınmış bir ailenin çocuğudur. XVII. yüzyılda, Kral Aleksey Mihayloviç döneminde, Puşkin'in sülalesi sarayda yüksek makamlarda bulunmuştur. Ancak XVIII. yüzyılda sülalesi sarayda eski itibarını kaybederek ikinci plana düşürülmüş ve bütün makamlarını ve ünvanlarını kaybederek halk arasında sıradan bir vatandaş olmuşlardır.

Puşkin kendi atalarından bahsederken, onların her zaman “canlı ve kendi bildiğini okuyan” karakterlere sahip olduklarını, bunun yanında Rusların halk kurtuluş savaşına iştirak ettiklerinden söz etmektedir. Ayrıca Rusya'nın çalkantılı dönemlerindeki olaylarda sülalesinin baş kaldıranlar arasında bulunduğunu Puşkin büyük bir gururla anlatmaktadır. Buna örnek olarak Puşkin kendisinin uzak akrabalarından biri olan Gavriilo Puşkin'den “Boris Godunov” adlı eserinde bahsederek onun 1612'de Polonyalıların Moskova'ya saldırıları sırasında şehirin en önemli savunucuları arasında yer aldığını belirtmektedir. Bundan sonra Gavriilo Puşkin, hükümet idaresinde Kozma Minin'le beraber idareci görevinde bulunmuştur.

Zaharov'daki bu köy hayatı ve başından geçen olaylar, yazarın hayatında derin anılar olarak kalacaktır. Puşkin'in eğitimi zengin bir edebiyat çevresi içinde geçmiştir. Nitekim Puşkin'in evlerine tanınmış şairlerden İ.İ.Dmitriyev(1760-1837), V.A.Jukovski(1783-1852), K.N.Batyuşkov(1787-1855) v.b. gelmişlerdir.

Puşkin'in babası Sergey L'evoviç'in de halk şiiri yazdığı bilinmektedir. Puşkin'in bu edebi atmosferde yetişmesinin, onun edebi kişiliğine ve üstün yeteneklerine büyük etkisi olmuştur. Ancak yazarın eğitim ve öğretim süreci düzenli bir şekilde sürmemiştir. Yazar ve ablası çocukluklarında değişik öğretmenlerin elinde büyüdüklerinden, kendi kişiliklerini yaratmalarında serbest bırakılmışlardır.

Çocuklara Rus dili gramerini, babaanneleri Mariya Alekseyevna öğretmiştir. Yazarın kız kardeşi Olga Sergeyevna'nın anlattığına göre, babaanneleri eski Rus kültürünü tanımakta, saf bir Rusça konuşmakta ve yazmaktadır. Ancak, babaanesiyle birlikte, dadısı Arina Radinovna'da çocukların yetişmelerinde büyük rol oynamıştır. Dadıları Arina Rodinovna dinine bağlı hakiki bir hristiyan köylü kadındır. Olga Sergeyevna'nın söylediğine göre, bu kadın çok güzel içerikli masal ve hikayeler anlatmakta, aynı zamanda bir çok halk bilmeceleeri de bilmektedir.

Yazar ayrıca büyük bir gururla da kendi sülalesinden bazı fertlerin, zamanın idarecisi Çar Mihailo Romanov'un seçimi sırasında, halk adına şikayetlerini içeren bir mektup yazdıklarını ifade etmektedir. Yazarın babası Sergey L'voviç Puşkin, 1796'da Nadejda Osipovna Ganibal ile evlenmiştir. Babası gençliğinde Peterburg'ta bir askeri birliğin subayı olarak görev yapmıştır. 1798'de oğlu Aleksandar S.Puşkin'in doğumundan az önce, yazarın babası askerlikten istifa etmiş hanımı ve küçük kızı Olga ile birlikte Moskova'ya gitmiştir. Moskova'da güvenlik birimlerinde komiser görevinde bulunmuştur. Buradan da 1817'de emekli olmuş ve sessiz bir aile hayatı yaşamıştır.

Sergey L'voviç eğitilmiş, kültürlü ve ince fikirli dünya çapında biri olarak kendini yetiştirmiştir. Kendisinin tavırlarını önceden tesbit etmek zordur. Babası Nijne Gorodskoy'nun Boldino köyünde sahip olduğu zengin arazileri kendi haline

terketmiştir. Bunun yanında Puşkin ailesine Pskov eyaletindeki Mihaylovskoe köyünde mal, mülk ve arazileri de hanımından miras kalmıştır.

A.S.Puşkin'in çocukluğu Moskova'da geçmiştir. Ailesi kışları şehirde, yazları ise Moskova yakınlarındaki Zaharov köyünde ve burada oturan babaanneleri Mariya Alekseyevna'nın yanında kalmışlardır. Puşkin Mihaylovskoe köyünde dadısıyla beraber kaldığı sırada, onun her şeyini daha iyi tanıma imkanına sahip olduğundan, ona ayrı bir değer vermeye başladı. Puşkin, dadısı sayesinde Rus halk kültürünü ve edebiyatını tanıdı ve sevdi.

Puşkin ayrıca babasının zengin kütüphanesinden faydalanma imkanı olmuştur. Bu kütüphanede edebi kitapların yanında o dönemdeki tanınmış XVIII. yüzyıl Fransız felsefecilerinden Voltair (1694-1778), J.J.Rousseau (1712-1778) ve benzerlerinin eserleri de bulunmaktadır. Yazarın kardeşi Lav Sergeyeviç'in dediğine göre, Aleksandr birçok gecesini bu kütüphanede kitap okuyarak geçirmiştir.

Puşkin, daha çocuk yaşındayken ilk şiirleri Fransızca yazmaya başlamıştır. Onun ilk deneme yazıları "Epigramlar"dır. Bunlardan sonra hayvanlarla ilgili hikayeler ve küçük komedileri gerçekleştirmiştir. Onun dadısı Arina Radionovna adında cahil bir köylü kadındı. Annesi, babası ve akrabaları ile hep Fransızca konuşurdu. Puşkin, Rus dilini, masallarını ve diğer folklor malzemelerini bu kadından öğrenmiştir. Şair birçok şiirinde dadısından sevgi ve minnetle bahsetmiş, hakiki Rus dilini ondan öğrendiğini söylemiştir. Puşkin'in edebi şahsiyetinin gelişmesinde bu cahil köylü kadının büyük tesiri olduğu herkesce kabul edilmektedir.

Folklorik malzemelerle karşı öteden beri büyük ilgi gösteren şair, ihtiyar dadısının verebileceği malzeme ile yetinmeyerek, köylü kıyafetiyle köy eğlencelerine katılıyor, böylece halk dilini ve folklorunu daha iyi öğrenmeye

çalışıyordu. Puşkin genç yazarlara her zaman şöyle sesleniyordu: "Basit insanların diline dikkat ediniz, onlardan kitaplarda bulamayacağınız çok şeyler öğrenirsiniz".

O zamanın meşhur yazarları Puşkin'in babasını sık sık ziyaret ederlerdi. Onların konuşmaları da çocuğun edebiyata karşı ilgisinin artmasına sebep olmuştur.

Puşkin'in annesi, çocukken Habeşistan'dan kaçırılıp İstanbul'da satılan bir zencinin torunudur. Asıl adı İbrahim olan bu çocuk, sonradan Rus Çarı I. Petro'ya satılmış veya hediye edilmiş, Çarın himayesi ile Abram Anibal adı altında tahsil ve terbiye gördükten sonra, generalliğe kadar yükselmiştir. Puşkin, bu zenci dedenin hikayesini "Büyük Petro'nun Arabı" başlıklı eserinde anlatmıştır.

O devrin diğer asilzadeleri gibi, Puşkin'in babası da köyündeki malikanesinde oturmuş, çocukları ile pek meşgul olmamış, tahsil ve terbiyelerini dadılarına, yabancı mürebbiyelerine bırakmıştır. Malikanenin zengin kütüphanesinde meşhur Fransız klasikleri ve XVIII. asır yazar ve filozoflarının eserleri bulunuyordu. Daha küçük yaşta Fransızca'yı ana dili gibi öğrenmeye başaran şair, bu kitapları gizli olarak okumuş ve onlardan çok şeyler öğrenmiştir. Bu eserlerin Puşkin'in dünya görüşü üzerinde derin izler bıraktığı kanısına varılabilir.

Peterburg civarında bulunan Tsarskoe selo'da, sarayın parkında inşa edilen bir binada, soylu ailelerin çocukları için yatılı bir lise açılmıştı. Her öğrenciye özel bir oda veren bu bilgi ocağının altı yıllık tahsil programı hem orta, hem de yüksek öğretimi içine alıyordu. Puşkin, 1811'de başarılı bir sınavdan sonra 30 öğrenci arasından birinci seçilmiştir. Puşkin o zamanın Rusya'sında mümkündür en iyi eğitimini almıştır. Lisenin en iyi edebiyatçısı olarak seçilmekle kalmamış, aynı zamanda geniş okuyucu kitlesinden kabul görmüştür. O ilk yayını, 1814 yılında

"Vestnik Yevropı" dergisinde gerçekleştirmiş ve 1815 yılında "Çar Köyündeki Anılar" ("Vospominaniya v Tsarskom sele") adlı şiiri XVIII. yüzyılın büyük şairlerinden biri olan G.R.Derjavin'in(1743-1816) takdiri ile karşılanmıştır.

Böylece çocukluktan beri şiir yazmaya alısmış olan şairin edebi faaliyeti burada daha fazla artmıştır. O zamanlar Rusya'da dil sorunu üzerine çok tartışmalar olurdu. Kilise Slavcasının etkisi altında gelişmiş ve halk dilinden uzaklaşmış olan resmi ve edebi dili korumak isteyenler "Rus dilini sevenlerin sohbetleri" adı altında bir cemiyet kurmuşlardı. Dili sadeleştirmeye ve millileştirmeye taraftar olan yazarlar de "Arzamas" adı altında bir cemiyet kurarak eski dili savunan gericilerle mücadeleye başlamıştı. Sade dil akımının başında da N.M.Karamzin (1766-1826) bulunuyordu. 1816'da, Puşkin daha koleji bitirmeden "Arzamas" cemiyetine üye oldu.

Puşkin, 1817'de, liseden mezun olduktan sonra, Dışişleri Bakanlığında görev almıştı. Bununla beraber, memuriyete önem vermeden, "Yevgeni Onegin" romanının birinci bölümünde tasvir ettiği zevk hayatına kendini vermişti. Bu devirde Puşkin daha lisede başladığı "Ruslan ve Lyudmila" poemini bitirmiştir. Bu poemde Puşkin ilk kez eski klasik gelenekleri bozarak, folklorik malzemeleri kullandı, okuyucular da daha serbest edebi şekiller yaratan yeni romantik ruzgarların izlerini gördüler. "Ruslan ve Lyudmila" şiddetli tartışmalara yol açtı. Geri kafalı insanlar, folklor malzemesinin kullanılmasını çekemediler, bunun edebiyatta eski aristokratik gelenekleri yıkan kaba bir usul olduğunu iddia ettiler. Poemin alaylı edasına rağmen, Puşkin bu eserle realizme doğru büyük bir adım atmış oldu. Onun kaleminde edebi faaliyet artık hayatın ta kendisi olmuştu.

O zamanlarda yazar unsurlarla sıkı temasta bulunan Puşkin'in şiirleri Çar'ı ve hükümet üyelerini kuşkulandırmıştı. N.M.Karamzin (1766-1826), Jukovski

(1783-1852), ve diğerk dostları araya girmeseydi Puşkin Sibirya'ya sürülecekti. Şair sadece Çar'ın çevresinden uzaklaştırılarak Güney Rusya'ya sürüldü.

Bu onun için memurluk görevinin bir yerden başka bir yere geçici olarak değıştirilmesiydi; bu nedenle, Puşkin 6 Mayıs 1820'de Peterburg'tan Ekatarinoslav'a gitmek üzere ayrıldı. Oraya varır varmaz, hemen Kafkasya ve Kırım çevresinde general Rayevski ailesiyle seyahat etmeye başladı.

Etkili arkadaşlarının yardımı ile Temmuz 1823'de Odessa'ya atandı, burada tiyatroya gidip, sosyal toplantılara katılıyordu. Bu arada iki evli kadınla büyük aşk yaşadı. Onun edebi yaratıcılığı devam ediyordu, bu sırada "Bahçesaray Çeşmesi"ni ("Bahçesaraski fontan") tamamladı ve "Yevgeni Onegin"ın ise ilk bölümünü bitirerek "Çingeneler"e ("Tsigani") başladı.

Posta memurları tarafından açılan bir mektubunda üstü kapalı bir şekilde ateizmi destekliyordu. Bu nedenle Puşkin, Kuzey Rusya'daki annesinin şehri olan Mihaylovskoe'ye sürüldü. Daha sonraki iki yıl boyunca, Ağustos 1824'den Ağustos 1826'ya kadar, Mihaylovskoe'de göz altında sürgünde kaldı. Bununla birlikte mutsuz Puşkin'in edebiyat üretkenliği burada da devam etti. 1824 ve 1825 yılları arasında Mihaylovskoe'de "Çingeneler"i bitirdi. "Boris Godunov" ve "Kont Nulin"i ("Graf Nulin") bitirip "Yevgeni Onegin"ın ikinci kısmını yazdı.

14 Aralık 1825'de Peterburg'da Dekabrist isyanı başladığında, Puşkin hala Mihaylovskoe'de bulunuyordu ve bu isyana katılmamıştı. Ama çok kısa bir süre sonra bu işe karıştırılmış olduğunu anladı. Bunun nedeni bütün Dekabristlerin onun ilk politik şiirlerine sahip çıkmasıydı.

Şair hemen hem kendisine , hem de başkalarına zararı olacağını düşündüğü bütün yazılarını yok etti. 1826 baharının sonuna doğru Çar'a sürgünden affedilmesi için bir dilekçe gönderdi. Bir araştırma yapıldıktan sonra Puşkin'in iyi davranışları

nedeniyle I. Nikolay'ın önüne bir konuşma yapmak üzere çıkmasına karar verildi. Eylülün 8'inde daha yol yorgunluğunu üzerinden atmadan I. Nikolay'ı görmeye çıkarıldı. Görüşmenin sonunda çok sevinçliydi, çünkü I. Nikolay onu serbest bırakmış ve çalışmalarının sorumluluğunu üzerine almıştı.

Bu durumda Puşkin istediği gibi seyahat edeceğini, dergilerin yayınlarına katılacağını ve kendisine sansür uygulanmayacağını düşünüyordu. Ancak kendisi yazdığı şeyleri kraliyet sansürcüsüne sorabilecekti. Böylece durumun, düşündüğünün tam tersi olduğunu anladı. Jandarma şefi Kont Benkendorf, Puşkin'e kendisinin haberi olmadan hiçbir yere gidemeyeceğini, hiçbir dergi veya yayına katılamayacağını hatta bir edebiyat çevresinde bile çalışmasını yayımlayamayacağını söyledi. O böylece her davranışı ve yazdığı her kelime için hesap vermek zorunda olduğunu anladı. Adeta şartlı tahliye edilmiş bir esir gibiydi, hatta yazdığı şiirler için polis tarafından sorguya bile çekilmişti.

Genç Puşkin 1826'dan 1831'e kadar bir eş arayıp hayatını kurmaya karar verdi. Böylece eş olarak Rusya'nın en güzel kızını aramaya başladı. 1829'da bu güzelliği Natalya Gonçarova'da buldu ve aynı yılın Nisan ayında ona resmen evlenme teklif etti. Natalya, nihayet Puşkin'in hükümetle arasındaki pürüzleri gidermesi şartıyla onunla evlenmeye karar verdi. Puşkin'e bir evlilik hediyesi olsun diye, "Boris Godunov'u" yayımlama izni verildi. Dört yıl bekledikten sonra kendi sorumluluğunda olmak şartıyla Puşkin'in 6 Nisan 1830'da nişanlanmasına izin verildi.

Babası kendisine mali yardımları olsun diye Puşkin'e evlilik hediyesi olarak Orta Rusya'da bulunan Kışinyov'daki evinin yarısını verdi. Puşkin Kışinyov'a Eylül 1830'da vardığında, yalnızca bir kaç gün kalmayı beklerken o zamanlar ortaya çıkan bulaşıcı Asya kolerası nedeniyle tam üç ay bu şehirden ayrılamadı. Bu

üç ay onun edebi üretkenliğinin en verimli dönemi oldu. Mihaylovskoe’de geçirdiği son aylarda “Yevgeni Onegin”in V. ve VI. bölümlerini bitirdi, bunu takip eden 4 yıl içinde “Poltava” (1828), “Büyük Petro'nun Arabı” (“Arap Petra Velikogo”, 1827) eserlerini bitirdi ve “Yevgeni Onegin”in (1827-1828) VII. bölümünü yazdı. Babasının köyü olan Boldino’da sonbaharda "Belkin Hikayeleri" ("Povesti Belkina") adı altında beş kısa hikaye yazdı ve “Kolomna’da Küçük Ev” ("Domik v Kolomne") başlıklı küçük beyitsel trajedilerini yazdı. “Cimri Şövalye” ("Skupny rıtsar"), “Mozart ve Salieri” (“Motsart i Sal’yeri”), “Taş Misafir” ("Kamennyy gost"), "Veba Zamanında Bayram" (“Pir vo vremya çumi”) ve "Papaz ve İşçisi Baldan'ın Hikayesi" (“Skazka o pope i rabotnike yego balde”) onun beyit şeklindeki ilk seri hikayeleridir. Ayrıca “Yevgeni Onegin”in son bölümüyle lirik şiirleri arasında sayılan "Cinler”i (“Demon”) bitirmiştir.

Puşkin 18 Şubat 1831’de Moskova’da Natalya Gonçarova ile evlendi. Puşkin, Mayıs’ta balayından sonra Moskova’daki teyzeleriyle kuzenlerinden kabul görmediği halde, hem ucuz yaşamak hem de ilham almak ve tatlı hatıralar arasında olmak için, Tsarskoe selo’ya taşındı. Bu beklentiler Peterburg’daki bulaşıcı kolera nedeniyle gerçekleşmemişti. Ekim 1831’de Puşkin’ler, Peterburg’da hayatlarının sonuna kadar yaşayacakları bir eve taşındılar. Böylece Puşkin ve karısı, çar ve saray sosyetesinin özel ilgisi nedeniyle, bu ortamın ayrılmaz bir parçası haline gelmişlerdi. Puşkin’in eşinin güzelliği, toplumda, çar ve onun çevresi arasında bir sansasyon yarattı. Puşkin, I. Nikola’yla ilgili "Bakır Süvari" (“Medny vsadnik”) adlı yapıtını 30 Aralık 1833’te kaleme aldı."Bakır Süvari" orta seviyede bir saray rütbesiydi ve genellikle yüksek aristokrat ailelerinin genç üyelerine verilirdi. Puşkin, bununla kendisini çok aşağılanmış hissetmişti. Çünkü bu rütbenin kendisine, niteliklerinden dolayı değil, sadece güzel eşi için verildiğinden emindi.

Böylece bayan Puşkin saray balolarına katılabilecekti. Mart 1834'te danslı baloların birinden sonra bayan Puşkin düşük yapmıştı. Eşi nekahat devresini geçirdiği sırada Puşkin ona mektuplarında öfkesini belirtiyor ve küçük düşürüldüğünden söz ediyordu. Mektuplar polis tarafından ele geçirilerek çara verilmişti. Puşkin bunu farkedince, Haziran 1834'de görevinden istifa ettiğini açıkladı. Ama daha sonra çarın bundan hoşlanmayıp kızacağını düşünerek istifasını geri aldı. Puşkin'in, eşinin saray balolarına katılmak için satın aldığı kıyafetleri ödeyebilecek gücü yoktu. Sıkıntıları, bayan Puşkin'in iki kız kardeşinin 1834 sonbaharında gelip onlarla yaşamaya başlamasıyla daha da arttı. Buna ek olarak 1834 ilkbaharında tedbirsiz babasının çiftliğinin idaresini almıştı ve müsrif kardeşinin borçlarını ödemeye çalışıyordu. Sonuç olarak bunların hepsi ona çok paraya maloluyordu. Mali bakımdan öyle bir dar boğaza geldi ki, iki-üç yıllığına servisten ayrılıp istirahat etmek veya kendisinin bir dergi yayınlaması için 30.000 ruble borç almak istedi. Birkaç güçlükten sonra 1836 yılının başında 4 ayda bir kez çıkacak "Sovremennik" dergisini yayınlama izini nihayet kendisine verildi. Dergi finansal bakımdan bir başarı olmadı ve bir sürü masraf ve sansürle ilgili güçlükler getirdi ki, bu düşmanlarına, ona saldırmak için bir fırsat sağlıyordu. Memleketine yaptığı kısa ziyaretlerde, 1834 ve 1835 yıllarında, sadece önemli çalışması, "Altın Yavru Horozun Masalı" ("Skazka o zolotom petuşke",1834) ve 1836'da Pugaçov üzerine olan romanı "Yuzbaşının Kızı"nı ("Kapitanskaya doçka") ve değerli bir kaç lirik şiirini bitirdi.

Bu arada bayan Puşkin, yüksek sosyetenin kendisine güzelliği nedeniyle yönelttiği ilgiden son derece mutluydu; o, çarın da dahil olduğu hayran çevresinde dolaşmaktan çok hoşlanıyordu. 1834 yılında bayan Puşkin yakışıklı genç bir adamla tanıştı. Bu adam Fransız kraliyetinden Rusya'ya göç etmiş biriydi ve

Hollanda Büyükelçisi Heeckeren tarafından getirilmişti. Genç d'Anthes- Heeckeren ile Bayan Puşkin arasındaki ilişki iki yıl boyunca o kadar açık devam etti ki, bu 1836 sonbaharında bir skandal haline dönüştü. 4 Kasım 1836'da Puşkin'e, kendisini aldatılmış papaz (veya yardımcısı) ilan eden birkaç sertifika gönderilmişti. Puşkin hemen d'Anthes'e meydan okudu; aynı zamanda Maliye'ye olan borçlarını ödemek için büyük gayretler sarf ediyordu. Puşkin düellonun iki defa ertelenmesini sağladı ve daha sonra da tamamen geri çekti; d'Anthes'in karısına değil de karısının kız kardeşine aşık olduğunu öğrendiği zaman Yekaterina Gonçarova ile Ocak 1837'de Puşkin'in beklentilerinin tersine evlilik gerçekleşti. Puşkin evlenme düğün merasimine katılmayı reddetti ve onları evine kabul etmeyeceğini söyledi. Fakat d'Anthes bayan Puşkin'e toplum içinde daha açık bir şekilde kur yapıyordu. d'Anthes, bayan Puşkin ile buluşmak için onun bir arkadaşı olan İdeliya Polatika'dan, bayan Puşkin ile kendisinin buluşmasını sağlamasını istedi ve İdeliya bu buluşmayı sağladıktan sonra onları yalnız bıraktı. Bu arada Puşkin'in çocuklarından biri içeriye girdi, ama bayan Puşkin durumu idare etti, Puşkin bu buluşmayı işitip yaşlı Heeckeren'e bir hakaret mektubu göndererek 4 Kasım tarihli sertifikanın yazar olduğunu için onu çok suçladı. Böylece 27 Ocak 1837'de d'Anthes ile bir düello yapıldı, d'Anthes ilk önce ateş etti ve Puşkin çok ağır bir şekilde yaralandı. O da kendisini toparladı ve silahını çekip rakibini hafif bir şekilde yaraladı ama iki gün sonra 29 Ocak 1837'de öldü.

Puşkin ağır yaralı yatarken ve ölümünden sonra birkaç dost hariç saray sosyetesini d'Anthes'e sempati gösterdi ama toplumun diğer seviyelerinden binlerce insan Puşkin'in evine gidip acılarını ve hüznelerini gösterdiler. Hükümet politik bir gösteriden açıkça korkuyordu. Halkın görmemesi için cenaze Aziz İsaak Katedralinden alınıp Küçük Kraliyet Stables Kilisesine aktarıldı; giriş için sadece

saray üyeleri ve diplomatik sosyeteye bilet karşılığında yapıldı. Sonra cenaze gece yarısı gizlice Aziz Georg Manastırın'da 6 Şubat 1837'de akşam üzeri annesinin yanına gömüldü.

Puşkin daha hayatayken, ismi Avrupa'da duyulmaya başlamıştı. İngiliz, Fransız ve Alman dergi ve gazetelerinde onun eserlerinden bahsediliyordu. Ölümünden sonra Puşkin'e karşı ilgi daha da artmış, eserleri hemen hemen tüm dillere çevrilmiş, edebi etkindiliğe hakkında birçok eser yazılmıştır.

Puşkin hem şiirde, hem nesirde, hem trajedide, hem romanda güçlü kalemini denemiş ve örnek eserler vermiştir. Aynı zamanda gazete ve dergilerde edebiyat ve kültür sorunları üzerine değerli yazılar yazmıştır. Fransız yazarlarından, özellikle Voltaire'in etkisi altında kalmış, daha sonra Rusya'nın güneyinde sürgündeyken, Byron'un etkisine kapılarak romantik güney poemleri yazmıştır. Birkaç sene sonra, olgunlaşırken Puşkin bu etkilerden tamamen kurtulmuş, tarihi romanda Walter Scott'u, trajedide Shakespeare'i örnek almıştır.

Puşkin, eski klasik gelenekleri çiğneyerek, hayatın gerçeklerini olduğu gibi anlatan, memleketin sosyal hayatını eserlerinde aksettiren ilk yazar olmuştur. Şiirlerinden birinde kendi sesinin Rus milletinin yankısı olduğunu ileri süren şair, gerçekten pek uzaklaşmış değildi. Puşkin, halkın acılarına kayıtsız kalamazdı, hayatın gerçeklerinden uzaklaşarak, Jukovski gibi, saf güzelliğin ideal alemine kapanıp kalamazdı. Bundan dolayıdır ki, Puşkin, eski duygusal romanların tekniklerini usullerin beğenmemekle beraber, sözle insanların kalplerini ateşlemek, onlarda iyi duygular uyandırmak istiyordu. Ancak bu sosyal rolünü layikiyle yapabilmesi için maddi, manevi baskıdan uzak bulunması gerekirdi.

Puşkin, Rus diline son şeklini veren bir şairdir. Dili sadeleştirme hareketine Puşkin'den daha önce başlayan Karamzin, Moskova ve Peterburg aristokrat

salonlarında konuşulan dili örnek olarak almıştı. Puşkin ise, geniş halk kitlelerinin dilini edebiyata sokmaya ve bu şekilde gerçekten milli olan bir edebi dil yaratmaya başardı. Puşkin'den önceki edebiyatçıların eserleri zamanımızın aydınlatmaları tarafından zevkle okunmazken, Puşkin'in eserleri daha dün yazılmış gibi okunmaktadır.

Puşkin'in eserleri okuyucu kitlesinin geniş ölçüde artmasına sebep olmuştur. Ondan önceki edebiyatın pek önemi olmadığını Rus yazarları her zaman kabul etmişlerdir. Halbuki XIX. yüzyıl Rus edebiyatı uygar dünyanın beğenisini kazanmıştır. Bu yeni edebiyatın temelini atan Puşkin olmuş, onu şiirde M.Yu.Lermontov(1814-1841) nesirde N.V.Gogol(1809-1852) izlemiştir. Daha sonra, bunların hazırladığı kurallarla İ.S.Turgenev(1818-1883), F.M.Dostoyevski(1821-1881), L.N.Tolstoy(1828-1910) gibi büyük yazarlar yetişmiştir.

Puşkin öncesi Rus edebiyatının temel eğilimi, romantizm ve klasisizm akımlarıydı. Bunlar da daha çok Batı edebiyatlarının etkisi altında doğmuş, ulusal bir temele yeterince oturamamışlardır. Puşkin, Batı kültürü ve özgürlükçü düşünceyle Rus halk duyarlılığını kaynaştırdığı yapıtlarında, Rus edebiyat dilini gerek sözcük dağarcığı, gerekse tümce yapısı ve anlatım özellikleri bakımından yabancı etkilerden arındırmış, yapıtlarında ilk kez Rus toplumunun geleneksel özelliklerini yansıtan tipler yaratmakla ülkesinin edebiyatında gerçekçi ve ulusal bir çığırın açılmasına öncülük etmiştir. XIX. yüzyıl Rus edebiyatının Lermontov, Dostoyevski, Tolstoy, Turgenev, İ.A.Gonçarov(1812-1891) gibi büyük yazarları, Puşkin'in ve onun çağdaşı ve arkadaşı olan N.V.Gogol'ün ulusal ve gerçekçi yapıtlarıyla beslenerek yetişmişlerdir.

Puşkin'in anlatı türünde ilk yapıtı 1827 yılında yazmaya başladığı, fakat tamamlanmadan kalan ilk roman denemesi "Büyük Petro'nun Arabı"dır. Yalnızca bu yapıt bile Rus edebiyatında anlatı dilinin oluşmasında önemli bir adım olmuştur. Çünkü Puşkin öncesi Rus edebiyatında anlatı dili henüz şiir dilinden tam olarak ayrılmamıştı. 1830 yılı ürünü olan "Belkin'in Hikayeleri" ise yalın, süssüz anlatı dilleri, anlatım özellikleri ve konularıyla Rus edebiyatının demokratlaşmasında, gerçekçi bir eğilim kazanmasında büyük önem taşır. Yine 1830 yılı ürünü olan "Goruhino Köyü Tarihi" ("İstoriya sela Goryuhina") toplumsal komedinin, parodinin gerçekçi edebiyattaki önemli bir örneğidir. 1832-1833 yılları ürünü olan "Dubrovski" romanında Puşkin, romantik özellikler taşıyan bir aşk hikayesi çerçevesinde, kendisini çok ilgilendiren bir konuyu, halk ayaklanması konusunu işler. Aynı konu, 1836 yılında yayınlanan "Yüzbaşının Kızı" romanında daha geniş bir şekilde anlatılmıştır. Puşkin'in "Yüzbaşının Kızı"nda yarattığı halk insanı tipleri gerçekçi Rus edebiyatının ölümsüz tipleri arasına girmiştir. Bu yapıt, Puşkin'in öteki anlatı yapıtları gibi, içtenliği, akılcılığı, mizah ve lirizm tatlarıyla örülü canlı anlatımıyla dünya edebiyatının ölümsüz yapıtları arasına girmiştir.

Bağımsız, özgürlükçü kişiliği ve dönemin ilerici okur kitlesi arasında geniş yaygınlık kazanan yapıtları nedeniyle çarlık monarşisinin sürekli baskıları altında yaşayan Puşkin, 1837 yılında, komploya çok benzeyen bir düelloda öldürüldüğünde, henüz 38 yaşında genç bir insandı. Fakat halkçı, gerçekçi ve demokrat yapıtlarıyla adı çoktan ölümsüzlüğe ulaşmıştı.

I. BÖLÜM

ROMANTİZM

I. 1) ROMANTİZMİN GENEL TANIMI

Romantizm, daha önceki dönemlere ait edebiyat akımlarına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Romantizm akımıyla birlikte, edebiyatta gerek konuların seçiminde, gerekse düşünce ve ele alınış tarzında temel değişiklikler oluşmuştur. Mantığa dayalı klasisizme karşı tepki olarak doğan romantizm, hayal gücü ve duyguya önem verir. Daha önceki dönemlerde edebiyatta geçerli olan gerçekler ve kurallar geri plana itilmiş, romantizm akımıyla birlikte edebiyatta serbestçe yazma olanağı doğurmuştur. Konuların ele alınış tarzında soyut kavramlar üzerinde durulmaktadır. Romantizmde şairler olayları olduğu gibi değil, kendilerinin istedikleri, hissettikleri ve düşündükleri gibi anlatırlar. Yaşama soyut bakış, insanın kendi belleğini, düşüncelerini ve iç dünyasını yansıtması, işlenen konuların odak noktasını teşkil etmektedir. Romantik şairler, günümüz gerçeklerinden memnun olmadıkları için yaşamdan uzaklaşırlar. Çünkü hayatın gerçekleri ve kendi arzuları dışında gelişen olaylar onları çok üzmektedir. Bu gerçeklerden ileriye yönelik bir çıkış da bulamazlar. Bu nedenle geçmişe dönerek bu motiflerle uğraşmaktadırlar. Bu eskiye dönüş, onların gerçek problemlerden uzaklaşmasını sağlamaktadır. Şairler uzağa, sonsuza doğru gitmeyi severler. Uzakdoğu, Hindistan ve Orta Çağ'a ait zengin konular ve motifler, bu gibi şairlere çalışma malzemesi oluştururlar.

Romantik yazarlar, zengin uzakdoğu ülkelerinin yaşamını kendi hür iradeleri ve kurdukları hayallerle birleştirerek ele alırlar. Burada gördüklerini, kendi hayal dünyalarına uydurmaya çalışırlar. Gerçeği anlattıklarında ise olayın

kendilerini etkilediği yönde kişisel kanılarını ortaya koyarlar. Bu nedenle romantik edebiyatın temelinde, yaşamın gerçekleri karşısında şiirsel ve serbest bir anlatım bulunmaktadır.

Romantik yapıtların kahramanları devamlı olarak sefalet ve sıkıntı içindedir. Hayattaki gerçekler karşısında devamlı kaybeden taraf oldukları için bununla mücadeleyi sevmezler. Çünkü hayattaki gerçeklerle karşı karşıya kalarak sıkıntıya gireceklerinden hayal dünyasında dolaşmayı tercih ederler. Bu kahramanlar insancıl idealler için mücadele ederler, bu mücadelede arayış içindedirler ve bunun sonucunda çıkmaza doğru giderler. Kaybeden taraf olarak kendi nefislerini tatmin etmek için de düşüncelerini bilinmeyen bir Dünya'ya doğru yönlendirirler.

Yeni bir akım olarak ortaya çıkan romantizm, sahiplendiği bu motifleri ve düşünceleri izah etmek için farklı bir anlatım tarzı ve yeni bir dil yaratma ihtiyacı duymuştur. Özel seçilmiş kelime ve ifadeler yanında can alıcı örnekleri de bulma arayışı içindedir. Romantizm yazarlarının hedefi, okuyucunun da bu hayal dünyasında düşünmesini sağlamaktır. Bu şekilde edebiyat eserleri de yeni bir form kazanır. Klasisizm, romantizmin ortaya çıkışını hazırlamıştır. Bununla birlikte romantizm, Klasisizmin kurallarına tam zıt olan kendine özgü yeni kurallar oluşturmuştur.

Romantizm dönemi edebiyatçıları yeni şiirsel edebi türler yaratmaktadırlar. Örnek olarak poemi verebiliriz. Bu yeni edebi türler ve biçimler romantik yazarlara, daha geniş bir alan ve duygularını daha canlı ifade etme olanağı vermektedir.

Toplumsal ve milli açıdan bakıldığında, romantik yazarlar kendi edebi eserleriyle insanın ruhsal düşüncelerinin ilerlemesine katkıda bulunmuştur. Bunların vatan sevgisi, zengin kültürel geçmişlerindeki gelenekleri ve genel hayat sevgisi, geçmişteki milli değerlerini incelemeye yöneltmiştir. Bu tür yazıları

okuyanlarda milli duyguların güçlenmesine, vatan sevgisinin artmasına, kültür ve geleneklere sahip çıkma duygusunun uyanmasına neden olmuş ve milli duyguların gelişmesine olumlu katkıda bulunmuştur Romantizmdeki bu yaratıcılık öncekilerden daha önemli konumdadır.

I. 2) RUS ROMANTİZMİNİN ÖZELLİKLERİ

Rus romantizminin edebiyata getirdiği sanatsal yenilikler arasında, zengin ve yeni konular ile yeni üslup özellikleri vardır. Rus edebiyatındaki bu yenilikler, modernizasyonu ve gelişmeyi gösterdiği için önemlidir.

Romantizmle beraber gelen bu yenilikler, değişiklikler ve mükemmel düşünceler sonucunda Rus realizmi doğmuştur. Eskiye dönerek, romantizm dönemi yazarları çok önemli bir manevi deney yapmışlardır. Bu nedenle güçlü bir edebi yaratıcılık oluşturmuşlar, böylece özellikle şiir sanatının bakış açısını genişletmişlerdir.

Bir milletin tarihini ve milli kimliğini saptamak için gelenek ve deneyimler önemlidir. Romantizm yazarları bir milletin tarihini öğrenmede, gelenek ve göreneklerin de önemli olduğuna inandıkları için her iki kavramı bir bütün olarak ele almışlardır. Bu, romantizm yazarlarının asıl çalışma konusu olmuştur.

Romantizm dönemi yazarları gelişen yeni olayları da edebiyata kazandırır. Ancak kendi milletin tarihi geçmişi, örf, adet ve gelenekleri romantizmin genel hatlarını oluşturmaktadır.

Rusya'da romantizmin ortaya çıkışı, diğer Slav edebiyatlarında olduğu gibi, Avrupa romantizminden farklı özellikler göstermektedir. Edebiyat tarihçileri, Slav romantizminde yalnızca Slavlara özgü ortak noktalar olarak düşünce, konu, yazı şekli ve türünü saymaktadırlar.

Batı romantizmi toplumsal ve kişisel problemler üzerinde durur. Buna karşılık Slav romantizmi ise, yurttaşlık ve vatan sevgisi ile ilgilenmektedir. Bu özellikler Rusya'daki romantizmde de görülür. Çünkü Rusların çok zengin bir şiir geleneği vardır ve bu gelenek, bütün Rus edebiyatına kaynak oluşturacaktır.

Burada, özellikle tarihte milli birliğin oluşması için iyi eserler ortaya çıkarmaktır. Bunun için ise olumlu düşünce, güzel ve ortak fikir yaratmak kaçınılmazdır. Bu da, bir milletin onur ve kahramanlık gibi kavramlarının oluşmasında önemli etken sayılmaktadır. Bu düşünceler, Rus romantizminin farklı bir edebiyat akımı olarak ortaya çıkmasına neden olmuş ve Rusya'da özgün bir üslubun gelişmesini teşvik etmiştir. Rus romantizminde insan ve dünya birbiriyle bütünleşmiş ve böylece tarihte kademeli olarak milli duyguların canlanmasında önemli rol oynamıştır.

19. yüzyılın büyük Rus eleştirmeni V. G. Belinski (1811-1848), romantizm dönemini gerçek sanata ve estetiğe dönüş olarak görmektedir. Bunun yanında, romantizmle birlikte, halkın sahip olduğu gerçek kültüre, geleneklere, örf ve adetlere dönüş yapılmıştır. Belinski'ye göre romantizm döneminde düşüncenin biçime hakim olmasının yanı sıra, gelenek ve adetler, ilham kaynağı olarak kullanılmıştır.⁽¹⁾

Romantizm farklı ülkelerde değişik şartlarda ortaya çıkmış olduğundan, işlenen konularda bazı farklılıklar gözlenmektedir. Milli bilincin kazanılması her ülke ve bölgede değişik şekillerde gelişmiştir.

Günümüzde sanat tarihçilerin çok az bir kısmı edebiyat eleştirisiyle uğraşmaktadır. Bunlara göre, Rusya'daki romantizm akımı, Fransa'daki Burjuva devrimine karşı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır.

Bu olayların tarihte büyük önemi vardır. Nitekim, bütün Avrupa'da ve tabii Rusya'da da bazı sosyal değişikliklerin olmasına neden olmuştur. Bu, gerek tarihi alanda, gerekse milli kültür alanında kendini göstermiştir. Fransa'da da romantizm,

⁽¹⁾ V.G. Belinski, *Sobrenie soçineniya v IX. Tomah*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1987, c:1, s.93

devrimin başlangıcıyla ortaya çıkmış ve gelişme göstermiş, fakat romantikler devrimden istediklerini bulamamaları ve hayal kırıklığına uğramaları nedeniyle bu harekete tepki göstermişlerdir.⁽²⁾

Rus romantizmi, Rus halk edebiyatı ve folklorüne dayanır. Günümüzde de Rus halk edebiyatı ve folklorundaki bu değerler, kendi yüceliğini göstermektedir. Rus romantizmi, sahip olduğu bu geleneksel halk edebiyatı ve folklorundan ilham alarak kendine has bir romantizm akımı geliştirmiştir. Bu konuda batı romantizmini örnek almamış ve kendi gelenekleri doğrultusunda gelişme göstermiştir. Nitekim Rus romantizmi, kendi halk şiirini, mitoloji ve inançlarını yeniden değerlendirerek batı romantizmden farklı özelliklere sahip bir romantizm geliştirmiştir. Rus romantizminde işlenen olaylar, hikaye şeklinde, fantastik bir tarzda anlatılmaktadır.

Rus romantizminde kişiler, vatanperver ve insancıl düşüncelerden hareket etmiş yüce ideallere sahiptir. Bu milli estetik değerler, Rus romantizminin kişilerini daha belirgin hale getirmiştir. Bunun önemini dünya çapında değerlendirecek olursak, sanatsal alanda elde ettiği başarılarını değil, dünya edebiyatıyla olan bağlantılarını ve etkilerini göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Ayrıca Rus edebiyatı yapıtlarının, Batı dillerine çevrilmiş olmasını da göz ardı edemeyiz. Rus edebiyatının, dünya edebiyatı üzerinde büyük etkisi ve önemi olmuştur. Özellikle 19.yüzyılın ikinci yarısında gerçekçi edebiyat ayrıca önem kazanmıştır.

19. yüzyılın ilk çeyreğinde Rus tarihi ve Rus romantik edebiyatında işlenen konular ve çalışmalar, Batı Avrupa'daki edebiyatçıların da ilgisini çekmiştir. Hatta Avrupalı edebiyatçılar, onları yayınladıkları eserlerine kaynak

⁽²⁾ R.Dimitriyeviç, *İstoriya evropske knyijevnosti*, "Rad", Belgrad, 1977, c:II, ss.102-116

olarak seçmişler ve onlardan esinlenmişlerdir. Rus romantizminin konularının etkisi, Avrupa'dan çok, diğer Slav edebiyatlarında görülmektedir.

Rus romantizminin, dünya edebiyatı arasında en etkili olduğu dönem, özellikle Rus realizminin dünya edebiyatında tanındığı dönemdir. Bu dönemde Rus realizm akımının önemli temsilcilerinden N.V.Gogol, İ.S.Turgenev, L.N.Tolstoy ve F.M.Dostoyevski'nin yaptıkları çalışma programlarındaki gelişmeler, Rus romantizm edebiyatının temeli olmuştur.

Romantizm akımının sanatsal başarısının, realizm akımının ortaya çıkmasında önemi ve etkisi çoktur. Milli değerlerin ve benliklerinin kuvvetlendirilmesi ve geliştirilmesi konusunda da romantizmin, realizm akımı üzerindeki etkisi büyüktür. Gerçekten de romantizm akımındaki örf, adet ve geleneksel konular, realist edebiyatın gelişmesine katkıda bulunmuştur.

M. Gorki (1869-1936), H. de Balzac (1799-1850), Turgenev, Tolstoy, Gogol ve A. P. Çehov(1865-1936) gibi edebiyatçılardan bahsederken, bunların romantizm akımı temsilcileri mi yoksa realizm akımı temsilcileri mi olduklarını belirlemenin çok zor olduğu vurgulanmalıdır. Bunlar gibi ün yapmış sanatçılarda, bu iki kavramın her zaman birbirine bağlı ve iç içe olduğunu görürüz. Romantizmle realizmin birbirine olan bu bağlılığı, bilhassa Rus edebiyatına özgü bir özelliktir. Bu bağlılık, Rus edebiyatına özel bir orjinallik ve güç kazandırmaktadır.

Sanatsal bir anlatımla, Rus milli değerlerinin yükseltilmesi, genel insancıl hedefler, yerli ve Dünya tarihindeki problemlerin oluşması, Rus realist yazarlarına ve romantizm edebiyatının estetik potansiyeline borçludur.

Örnek olarak Gonçarov devamlı olarak romantizm akımına yönelmiştir. Nitekim eserlerindeki kişiliklerin tavırları ve halk dilinin devamlı olarak

vurgulanması, milli tarihten bahsetmesi, ideal kahramanı en mükemmel kişiliğe sahip olarak yaratma arzusu, yazarın romantizm akımının etkisinde olduğunu göstermektedir.

Romantizmin etkisindeki Rus edebiyatı, ideal düşünce ve bunun hayat gerçekleriyle bağlantısı ile ilgili ortaya koyduğu problemler, sadece büyük Rus edebiyatçıların yaptıkları bazı değişiklikler ve benzetmelerle Rus realizmine estetik ve milli değerler kazandırmıştır. Burada temeldeki karşıt görüşler, romantizm edebiyatçıları tarafından belirtilmiştir. Bu karşıt görüşler, sanatsal ifadenin bütünlüğü olarak ortaya çıkmaktadır ve ideal düşünceye yöneliktir. Diğer açıdan da bu karşıt görüşler birbirinden ayrılmayacak şekilde bağlı değildirler. Bundan dolayı ahlaki değerlerden olan iyi ve kötü, yücelik ve aşağılık duygusu , geniş ve dar gönüllülük, aydınlık ve karanlık gibi karşıt kavramların birbirine olan bağlılığını reddetmektedirler.

Buradan, romantizmin özelliği olan pozitif düşüncelerin gerçekleşmesi ve negatif olarak kanatsız empirizm olarak tanınmaktadır. Bundan hareketle romantizmdeki çok iyi bildiğimiz yüksekten suni bakış ve zorlu gözüken değişikliği beraberinde getirmektedir. Bu sanatçının karşıt düşünceler olarak belirttiği kavramlar dünyada yer alarak vurgulanmaktadır.

Büyük Rus yazarı Turgenev'de de belirgin romantizmi ifade eden noktalar, realist ve analitik etkilerle Turgenev'in benzersiz sanat dünyasını yaratmaktadır. Burada, realistler fantastik bir açıdan bakılmasına müsaade ederek romantik kahramanların gizli duygularının ortaya çıkmasına yardımcı olmuşlardır. Bu şekilde romantik edebiyatçılarda her şeyi toz pembe görmek ve edebi anlatım, yazara tarihteki gerçek olayları ve felsefi düşünceleri kendi edebi eserlerinde kaynaştırma olanağı tanınmaktadır.

Geleneksel anlamda ideal sanatın romantizm akımına etkisi şiirde görülür. Bunun en belirgin özelliği Dostoyevski'nin eserlerinde ortaya çıkar. Çağdaş edebiyat eleştirmenleri, onun eserlerinde romantizme özgü farklı bir estetiğin olduğunu kabul etmekte, onun dünyaya bakışını, ilham kaynağını, felsefi ve ahlaki yüceliğini düşüncelerinin temsilcisi saymaktadır.⁽³⁾

Romantizmde karakteristik olan özellikler Dostoyevski'nin eserlerinde o kadar belirgindir ki, bütün eserlerinde romantizm hissedilir derecede kullanılmış ve eleştirmenler bunun bütün eserleri için genel romantizm tabirini kullanmışlardır.⁽⁴⁾

Romantik düşüncelerdeki yalnızlık ve milli kimliğe has ilham, Dostoyevski'de yeni anlam ve yeni nitelik kazanmaktadır. Dostoyevski, şahsi gayret ve olağanüstü becerileri ile romantik edebiyatta sanatsal bir başarı elde etmiş ve adaleti sevmekle ideal düşünceye ulaşmıştır. Bu düşünceye göre, mükemmel insan, halkın inancına göre davasından bütün engellemelere rağmen vazgeçmemektedir. O her şeyden önce gerçeği ve doğruyu savunmakta, bunlara saygı göstermekte, hatta gerekirse bu uğurda kendini feda etme yoluna gidebileceğini hissettirmektedir.

Dostoyevski'nin milli duygulara karşı olan tavrı "halkların ve genel insanlığın" bütünleşmesi yönündedir. Bununla birlikte insanın dünyasındaki bütünleşme ve uyumu da ele almaktadır. Buna göre, romantizmin temel esası olan, "mükemmel hizmet" ve günahlardan arınma düşünceleri, uyum içindedir. Bu formül (doğru bir şekilde yorumlanırsa) Dostoyevski'nin birinci safhasının anlaşılmasına ve romantik duygularını anlamaya yardım edebilir.

⁽³⁾ V. Filipoviç, *Dostoyevski i svyetska literatura*, "Svyetlost", Sarayev, 1979, ss.147-157

⁽⁴⁾ İ. Grayiç, *Rani Dostoyevski i romantizam*, "Svyetlost," Sarayev, 1975,ss.42-56

Dostoyevski'de diğerk önemli özellik, "estetik ve güzelliğn" temel değışimini sağlayan güçtür. Bu düşünce, Dostoyevski'de entelektüel anlayışın temelini teşkil etmektedir.

Dostoyevski'nin mitoloji tarihi ile romantizm ilişkisini tam bir uyum içinde işlediğı görülmektedir. Bu iki ayrı kavram onun sanatında tek bir şiirsel anlatımda birleşir ve bu, karmaşık sembollerin dalga dalga ifadesidir. Folklordaki malzeme ve motifler yüceliğı ifade etmekte kullanılmaktadır. Bu değerler ve tarihi olaylar birlikte, yazının orjinal düşünce sistemini ve davranışlarını göstermektedir. Bunun en güzel örneğı "Öteki" ("Dvoynik", 1846) ve "Ev Hanımı" ("Hozyaka", 1847) adlı eserlerinde görülmektedir. "Ev Hanımı" adlı eserinde, eleştirmenlerin ifadesine göre "ev kadını" kişiliğini yansıtan Katerina evrensel bir sembol olarak yükselmekte ve geçmişteki gerici idarecilerin durumu da yaşlı Murin'in davranışlarında yansıtılmaktadır.⁽⁵⁾

Romantizm motiflerindeki hikaye tarzı anlatımlar, hayali rüya ve fantazi, Dostoyevski'nin bütün eserlerinde açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. "Beyaz Geceler" ("Belie noçi", 1848), "Budala" ("İdiot", 1868-69), "Ecinniler" ("Besi", 1870-1871), "Karamazof Kardeşler" ("Bratya Karamazovi", 1878-79) romanlarında, sanatsal gerçekler doğrultusunda yazarın eğitici yapay birleşik metodu, sadece olayları ve gerçekleri ifade etmez. Bunun yanında dünyadaki karmaşık olaylar, romantizmin yüceliğinde, subjektivitede, hayallerin gerçekleşmesindeki aşırı istekte, kişilerin karakterlerinin canlı ve zengin bir şekilde ifade edilmesinde ve kişiliklerde gizlenir. Milli ve genel insanlıkla ilgili ilişkiler, halkın kıvanç verici fantastik hayatı düşünmesidir.

Dostoyevski'nin eserlerinde görülen bu özellikler sadece Rus edebiyatındaki

⁽⁵⁾ E. Velejevskaja, *Ruskata literatura i folklor v deloto na Dostoyevski*, "Globus", Üsküp, 1982, ss.12-18

değerler olarak değil, aynı zamanda dünya edebiyatında da önemli sayılmaktadır.

Büyük Rus yazarı Tolstoy'un eserlerinde de belirgin romantik çizgiler görülmektedir. Romantik edebiyatçıların ortaya çıkardıkları “ateşli dünya” ve “insandaki dünya görüşü” ile “insanın hissettiklerine göre dünya” ve “insanların kendileri arasındaki karmaşık ilişkiler” kavramlarını ya ayrı ayrı ya da bir arada romantik edebiyatçılarda görebiliriz. Bütün bu özellikleri, Tolstoy'un eserlerinde yeniden keşfetmekteyiz.

Tolstoy'un Rusların geçmişine yönelik romanlarında, XIX.yüzyılın ilk yarısında ileriye yönelik edebiyat prensiplerine uygun olarak eskiyi yeniden canlandığı, dünya edebiyatçıları tarafından kabul edilmektedir ve bu konu onların da ilgilerini çekmektedir. Bu da romantizm kurallarına uygundur. “Şavaş ve Barış” (“Voyna i mir”,1863-9) romanındaki üslup, kademeli bir şekilde yaratıcılığa ve kompozisyon özelliklerine yer verilmiş olması, genel Rus edebiyatının ve dünya edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Halkın psikolojisi ve adalete saygı kavramlarının da romantik edebiyatının özellikleri ile uygun olduğu görülmektedir. Bu özelliklere uygun olarak Tolstoy, tarihi gerçeklerin genel anlamda açıklanmasına yardımcı olmuştur. Bunu gerçekleştirirken bilinçli olarak tipik karakteristik kişileri seçip ve büyük bir sanat anlatımı ve tecrübesi ile olayları birbirine bağlayarak kendisinin tanınmasına sebep olan sanatsal kişiliğini yaratmıştır.⁽⁶⁾

Bu destan roman, Rus edebiyatındaki karakteristik kişiliklerin gelişimini ve eğitimini içermektedir. Kahramanların kaderleri tarihi olaylarla bağlantılıdır ve bununla halkın kaderinin çözümüne çareler aranmıştır.

Bu özellikler nedeniyle, “Şavaş ve Barış” romanı devrime kadar olan Rus

⁽⁶⁾ M.Gaşiç, *Tolstoy i knyijevnost*, “Rad” Belgrad, 1971,s.118

edebiyatında kendine has üslubuyla tek örnek sayılmıştır. Bu şekilde insan ilişkileri ve kaderlerindeki bağlantılar, romantik edebiyatta da var olan özelliklerden sayılmaktadır.

Rus romantizmin sorunsallığı ve analizi, edebiyat biliminde önemli bir yer almaktadır. Başlangıç döneminde Rus romantizmi Avrupa'daki genel edebiyat akımlarıyla bağlantılıydı. Aynı zamanda romantizm akımının, Rus kültürünün gelişim safhalarında şartlanmış olduğunu görürüz. Bununla birlikte Rus romantizminin daha önceki dönemlere ait edebiyatları da etkilediği görülmektedir. Rusya'nın gelişmesindeki tarihi olayların etkisi Rus romantik edebiyatında derin izler bırakmıştır. Düşünce ve gerçeklerin ayırımı Rusya'da ileri gelen kişilerin, sağlıksız ve adaletsiz idarecilerin yönetimine karşı tavır almalarına sebep olmuştur.

Romantik edebiyattan sonra zengin geleneklerin gelişmesinde önemli gördüğümüz birkaç tanınmış yazarı ele alabildik. İncelediğimiz yazarların eserleri, gerek Rus edebiyatında gerek dünya edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu saydığımız özellikler, romantik edebiyatın dünya edebiyatına olan etkisini açık bir şekilde göstermektedir.

Rus romantizmi tek yönlü bir akım değildir. Edebiyat eleştirmenleri, romantizm akımını iki temel esas üzerine oturtmaktadırlar. Bunlardan ilki “psikolojik romantizm” ve diğeri de “şehirleşmiş halkın romantizmidir”.

Romantizmin bu şekilde ayrılması sanatsal düşüncelerin ortaya çıktığı ortama bağlıdır. Birinci temel esasa oturtulan psikolojik romantizmde, romantik edebiyatçılar, hayatın gerçekleri karşısında hayal kırıklığına uğramışlardır. Çünkü kendi hayallerindeki düşünceleri, gerçek hayata geçirememişlerdir. Bundan dolayı sanatçılar hayal dünyalarına kapanır, kendi ruhlarının derinliklerine yönelir ve böylece edebiyatta psikoloji ağırlık kazanır.

İnsan kişiliğine önemli derecede değer verilmesi, insanın iç dünyasına yakından ilgi gösterilmesi ve insan ruhundaki zenginliklerin ortaya çıkarılması gibi değerlendirmeler psikolojik romantizmin ana prensipleridir. Bu psikolojik akımın en büyük temsilcisi şair Jukovski'dir. Ondan sonra bu akımı temsil edenler, insanın düşünce hürriyetine önem vermiş, insanın çevresinden ve mutlu olamayacağı bir dünyaya bağlı kalmadan hareket etmesini istemişlerdir.

Siyasi alanda hürriyetlerine kavuşamadıklarından dolayı romantizm temsilcileri, insanın manevi hürriyetine kavuşması için daha ciddi bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu mücadele sonucunda XIX. yüzyılın 30'lu yıllarında Rus romantizm akımı farklı bir döneme girmiştir. Bu dönem, "felsefi romantizm" olarak adlandırılmıştır.

Klasisizm edebiyatındaki yüksek sanatsal değerlerin türleri, meşhur kasidede olduğu gibi ise, psikolojik romantizmde farklı şiirsel ifadelerle ortaya çıkmıştır.

Rus lirik şiir alanında en önemli yeri "eleji" şiiri tutmaktadır. Bu şiirde acıma, yakarma ve hayalkırlığı kavramları işlenmiştir.

Rus romantizminin toplumsal temsilcilerinde ise, vatanperverliğe davet, toplumsal gerçeklerden hoşnutsuz olanları savaşa davet ve devrim hareketini destekleme vardır. Bu temsilcilerin şiirlerinde yüce vatanperverlik değerlerine önem verme ve klasisizm edebiyatının geleneklerine doğru bir yönelme görülür. Klasisizme doğru yönelme ise Dekabristlere has bir özelliktir. Bu özellik daha çok devrimci hareketi destekleyen konuşma edebiyatında vardır. Bunlar edebiyatı, savaşı ayaklandırmak için propaganda malzemesi olarak görmüşlerdir.

Rus romantizmindeki bu iki akımda gerek şekil, gerekse üslup açısından farklılıkların ortaya çıkmasıyla birlikte, bir çok özelliği de bağlayan noktalar vardır.

Örneğin, romanlarında yarattıkları ideal kahramanın bütün kötülöklere, ruhsuzlara ve gericiliğe karşı koymasđ, birinin diğerlerini sömürmesi olayına karşı tavrđ alması gibi. Burada özellikle önemli olarak söz edilmesi gereken özellikle, bunların milli kültür oluşturulması için çaba sarfetmeleridir. Buna doğrudan bağlı olan özellikle kendi tarihlerinin öğrenilmesine önem verilmesi, sözlü edebiyatın ve folklor yaratıcılığına katkıda bulunulmasıdır.

Rus romantik edebiyatçılarınđ bağlayan diğer bir özellik de, yazarların hayatı ile şiirlerindeki düşüncelerinin biribirine bağlı olmasıdır. Nitekim, Batyuşkov bir yazısında bu bağlantının zorunluluğunu anlatmak için "Yaşadığın gibi yaz ve yazdığın gibi yaşa" demiştir.⁽⁷⁾ Bu sözlerle yazarların hayatı ile şiir yaratıcılığı arasında sıkı bir bağlantı oluşturmuştur. Bu sıkı bağlantıyla birlikte, yazarın kişiliği güç kazanmış ve bu güç bilhassa şiirdeki dörtlüklerin duygusallık ve estetik özellik kazanmasına sebep olmuştur.

⁽⁷⁾ Z. Arandyeloviç, *O pesnitsima i poeziyi*, "Rad", Belgrad, 1979, s.117

I. 3) RUS ROMANTİZMİNDE A.S. PUŞKİN'İN YERİ

Rus ortamda öyle bir şair doğdu ki, kişisel üstün becerisi ile bütün geleneksel ve sanatsal değerleri, gerek psikoloji gerekse de toplumsal romantizmi birleştirmeyi başardı. Puşkin'in eserlerinde gösterdiği bu başarısından dolayı ismi büyük bir yıldız gibi parladı ve her zaman altın harflerle yazılacaktır. Çünkü, onun eserleri XIX. yüzyılın 20'li yıllarında Rus romantizminde önemli bir yer almıştır.

Puşkin'in şiirdeki üstün yetenek ve başarısından, o dönemin bütün Rus edebiyatçıları, yazılarında övgüyle bahsetmişlerdir. Bu yazılarda, Puşkin'in yaşadığı dönemdeki edebiyatçı ve şairlerin onun etkisinde kaldıklarından bahsedilmektedir. Puşkin'in edebiyatta açtığı bu çığır ile, yeni şairlerin ve edebiyatçıların yaratma gücünü güçlendirmiş ve yeni eserler yazılmasına sebep olmuştur.

Büyük Rus edebiyat eleştirmeni Belinski, Puşkin'in üstün yeteneklerinden şöyle bahsetmektedir: "Puşkin edebiyat alanında edebi olarak en yüce yerde kalmayı başarmıştır. Nitekim Puşkin'in sanatsal kişiliği ve edebiyattaki yaratıcılığı kendi ölümüyle bitmemiş, tam aksine günümüz edebiyatçı ve şairlerinin yazılarına konu olarak güncel kalmayı başarmıştır."⁽⁸⁾

Belinski, Puşkin'in sanatsal kişiliğini kendi dönemine göre yorumlamaya çalışmıştır. Ancak o dönemde şairin gerektiği kadar iyi anlaşılmadığı kanaatine varmakta ve gelecek nesiller tarafından Puşkin'in daha doğru bir şekilde yorumlanacağından söz etmektedir.

Puşkin'in yaşadığı dönemde iyi bir şekilde anlaşılmasındaki başlıca nedeni şu şekilde izah edebiliriz: O dönemde iki zıt dünya ve kültür görüşü

⁽⁸⁾ V.G.Belinski, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, c.VII,İzd.Akademiya Nauk SSSR, Moskova,1987 ,s.32.

hakimdir. Bir tarafta kalkınma, demokrasi ve sosyalizm vardır. Diğer tarafta gerileme, nefret ve rasist ideolojisi vardır. Bir başka deyişle kozmopolit dünya ile sosyal kölelik bulunmaktadır.

Maksim Gorki bu iki farklı dünya arasındaki çekişmeyi çok iyi hissetmiş ve şu şekilde anlatmıştır: “Her ne kadar düşünürler bir taraftan eski edebiyatın Rus kültürünü birleştirdiğini söylüyorlarsa da, diğer taraftan onlar Dostoyevski'nin ortaya çıktığı Avrupa'da en tanınmış edebiyatçı gibi gördüklerini söylüyorlar. Fakat ben, dünya kültürünü Dostoyevski'nin değil, Puşkin'in birleştirdiğine inanıyorum.”⁽⁹⁾

Burada biz bunu Dostoyevski'nin sanatsal başarılarını küçümsemek anlamında söylemiyoruz. Söylemek istediğimiz şey, Puşkin'in uluslararası ve sağlam bir şiir yeteneğine sahip olduğudur. Bu, onun Rus edebiyatında tanınmış olmasına en önemli rol olmuştur.

Puşkin'in şiirsel anlatımını sağlam temel esaslara göre üstün bir başarıyla gerçekleştirmesinin, gelecekteki Rus şairlerine yol gösterici özellikleri vardır. Bu sebeple Puşkin'in, Rus milli edebiyatının sembolü konumunda olduğunu söyleyebiliriz. Şair Rus milli kültürünü devamlı parlatan ve yücelten bir özelliğe sahiptir. Bu en iyi şekilde Gogol'ün, Puşkin hakkında söylediği şu sözlerle açıklanabilir; “Puşkin'in adıyla birlikte Rus milli şairi olma özelliği de beraberinde hatırlanmaktadır. Hiçbir Rus milli şairi onun üzerinde bir konuma sahip değildir. Puşkin Rus milli şairlerinin başında gelir”.⁽¹⁰⁾

Puşkin Rus dilinin, edebiyatının ve kültürünün bütün zenginliklerini ayrıntıları ile birlikte en iyi bilen şairlerden biridir. Bu bilgi birikiminin bir arada bulunması, onun ansiklopedik bir özelliğe sahip olduğunu gösterir.

⁽⁹⁾ Maksim Gorki, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, C:III İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1967 s.71

⁽¹⁰⁾ N.V.Gogol, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, C:VI İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1960 s.34

“Puşkin gibi bir şair her dönemde yetişmez. Onun, Rusların ideal kişiliğini temsil ettiğine inanılır ve bu şekilde Rus kimliği ortaya çıkar, bu gibi insanların iki yüz yılda bir dünyaya geldiği söylenmektedir. Puşkin’in eserlerinde Rus tabiatı, Rus ruhu, Rus dili ve Rus karakteri gibi özellikleri en iyi bir şekilde ifade edilmiştir. Puşkin’in özel hayatı mükemmel bir Rus hayatını yansıtmaktadır.”⁽¹¹⁾

Gogol bu sözleri, 1830’lu yıllarda ve henüz Puşkin hayatta iken söylemiştir.

Puşkin’in eserlerinde hürriyet sevgisi, vatanperverlik, ülkesi için ümitli olmak, zorluklarla ve güçlüklerle geçen hayat, ideal insanlık anlayışı, sevgi ve insancıl duyguları ve parlak dostluk düşünceleri gibi konular, bir arada toplanmıştır.

Bu büyük Rus milli şairi, insancıl olan hiçbir şeyin Rus insanına yabancı olmadığını anlamıştır. Bu sebeple eserlerinde Rus kültür dünyası canlı renklerle işlenmiştir. O eserlerinde, uzak doğu kültürü ile karmaşık Rus ruh ve kültürünü en iyi şekilde yorumlamayı bilmiştir. Puşkin sanatsal bir anlatımla çağdaş dünyayı da, o dönemin en önemli milli olaylarını da, eserlerinde belirtmiştir.

Puşkin sanatsal becerisindeki bütün gücünü Rus halkına bağışlamıştır. Çünkü onun, Rus halkına karşı sınırsız bir sevgisi ve hayranlığı vardır. O, aynı zamanda Rus halkının geleceğine, gücüne ve yenilmezliğine inanıyordu.

Onun bu aşırı derecedeki vatanperverliğinden dolayı olacak ki, eserlerinde Rus çıkarlarından bahsetmektedir. Bu sebeple, Puşkin ismi bütün Ruslarda sevgi ile karşılanmaktadır. Puşkin Rusları gururlandıran en meşhur yazarlardan biridir. Onun eserleri, Rus halkının kalbinde yaşamaktadır ve onlarda bu şekilde devamlı yaşayacaktır.

⁽¹¹⁾ A.g.e., s.34

Puşkin'in bütün yapıtlarında milli özelliklerin ifade gücü bulunmaktadır. Puşkin bir yandan dünyadaki kültürel ve milli gelişmeleri yakından takip ediyor, diğer yandan da geçmişteki kültür ve gelenekleri alay konusu yapan tutucu düşünürlerin tam tersine geçmişteki kültür ve geleneklere bağlı bir Rus edebiyatı geliştiriyordu. O, büyük öğretici M.V.Lomonsov'un (1711-1765) düşünce ve fikirleri ile gelecek nesilleri aydınlatmak için ortaya çıkmıştır. Puşkin'in sözleriyle Lomonsov, öğretim ve eğitimin sembolüdür. Bunun yanında Puşkin, Derjavin'in de görüşlerini gelecek nesillere yansıtmış ve bunun da temsilciliğini yapmıştı. Puşkin, Derjavin'in yaratıcılığını Suvorov'un üstün yetenekleriyle karşılaştırmış ve aynı seviyeye oturtmuştur. Bundan başka Puşkin, D.İ.Fonvizin'in (1745-1792) etkisinde kalmış ve onu "Hürriyetin Arkadaşı" olarak görmüştür. Radişçev'den de etkilenmiş ve ona olan sevgisini dile getirmiştir. Çünkü, Puşkin'e göre Radişçev "köleliğin düşmanı"dır. Radişçev, işlediği ateşli konularla halkın düşüncesini harekete geçirmeyi ve bilgilendirmeyi bilmiştir. Bununla birlikte Puşkin, İ.A.Krılov'un (1769-1844) da temsilcisidir. Puşkin'e göre Krılov, kendi milletinin ruhunu temsil etmektedir. Puşkin, onu Rus edebiyatının en büyük şairi olarak görerek takdirle söz etmektedir.

Rus edebiyat tarihinde Puşkin'in büyük bir öneme sahip olması, onun Rus edebiyatındaki yenilikçiliğinden ileri gelmektedir. Bunun yanı sıra Puşkin Rus romantizminin en büyük temsilcisi ve aynı zamanda Rus realizminin ilk kurucusudur.

Puşkin, bu dönemde Rusya'da ve dünyada büyük adımlarla gelişen ilimle paralel olarak kendi yeteneklerini Rus halkının mevcut şartlarıyla birlikte geliştirmiştir. Bu sırada Rus halkı, Napolyon'un despotizmine karşı koymuş ve Rusya'yı milli kurtuluş hareketine hazırlamıştır.

Puşkin'in yaratıcılığını, bütün klasik Rus edebiyatının her alanında görmek mümkündür. Bunlar arasında vatanseverlik, başarıma inancı ve hedefi, özgür düşünce, halkını sevme, sanatsal şekillerde birlik, zengin içerik, sadelik ve halka yakın olma gibi konular sayılabilir.

Belinski'nin sözlerine göre, Puşkin sadece kendi döneminde büyük bir şair değil, aynı zamanda her dönem ve her millet için de büyük bir şairdir. O, Puşkin'in, Avrupa'da ve hatta gök kubbede üstün yeteneklere sahip bir şair olduğunu söylemektedir. ⁽¹²⁾

Puşkin'in yaratıcı eserleri, Rus milli edebiyatının canlı örneğidir. Şairin her geçen gün daha çok parlaması, yeni anlamlar kazanması, onun bu eserlerini daha önemli kılmaktadır. Onun eserleri, bir çok manayı ve tercübeyi sembolik olarak ifade etmektedir.

Puşkin'in üstün yaratıcılığından dolayı onun ismi her zaman W.Shakespeare (1564-1616), J.W.Goethe (1749-1832), Tolstoy, Dostoyevski v.b. gibi büyük sanatçılarla birlikte anılmaktadır.

Eserlerinin içeriğinde özgürlük sevgisi, vatanseverlik, üstün zekalılık, hoşgörü, yaratıcılık ve Rus ruhundaki zengin hayaller bulunmaktadır.

Puşkin, şiirlerinde özgür irade ve adeleti her zaman savunmuş, zengin Rus milli kültürünü ve geleneklerini güzel ve sade ifadelerle, zengin anlamlı kelimelerle anlatmıştır. Puşkin'in yaratıcı etkisi Rus sanatının her alanında kendini göstermiştir.

Puşkin'in zengin ve yaratıcı eserleriyle XVIII. yüzyıl Rus edebiyatının gelişimi tamamlanmış ve XIX. yüzyıl edebiyatı başlamıştır. Üstün yeteneğe sahip olan Puşkin, her iki yüzyılda olduğu gibi gerek Rus romantizminde gerekse de Rus realizminde etkisini göstermiştir. Puşkin, yeni Rus edebiyatının yaratıcısıdır. O,

⁽¹²⁾ V.G.Belinski, *Sobraniye soçineniya vIX tomah*, c:IX İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1987, s.192.

Rus romantizminin en önemli temsilcisi, Rus realizminin kurucusu ve çağdaş Rus edebiyat dilinin yaratıcısıdır. Puşkin'in büyüklüğü bütün dünyada tanınmış ve kabul edilmiştir.

II BÖLÜM

ŞİİRLERİ

II. 1) LİSE DÖNEMİ ŞİİRLERİ

Bütün yazarlarda olduğu gibi Puşkin'in edebiyat yaşamında da okul dönemi önemli bir yer almıştır ve genç yazar bu dönemi en iyi şekilde değerlendirmiştir.

1811 yılının sonbaharında Puşkin Tsarskoye selo'da yeni açılan liseye babası Sergey L'evoviç, A. İ. Turgenev ve Vasiliy L'evoviç'in katkılarıyla kaydolmuştur. Puşkin ilk önce V. F. Malinovski ve A. P. Kunitsin gibi en büyük pedagogların öğrencisi olmakla çok şanslı sayılmaktadır. Lisenin müdürü ve aynı zamanda Puşkin'in öğretmeni olan V. F. Malinovski'nin derslerinde despotizm ideolijisinin yanlış, politik serbestlik, kültür sanat ve biliminse gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Lisenin sistemi gelişmiş ulusal Rus pedagojisinin ve kültürünün doğmasında çok etkili olmuştur. Ulusal pedagoji fikirleri, hümanizm ve vatanperverlikle despotizme karşı çıkmaya temel hazırladığından devlet yönetimi bu düşüncelere karşı reform bazında tepki göstermiştir.

Bu lisenin ideolojik zaferinin en önemli temsilcisi A. P. Kunitsin idi. Kunitsin, Nikolay Turgenev'in Gettingen Üniversitesi'nden arkadaşıydı. Onun felsefe, hukuk, politik ekonomi dersleri üst sınıflarda okutulmaktadır. Kunitsin'in "Hukukta Estetik" adlı ders kitabı 1818 yılında yayınlanmıştır. Ancak devlet yönetimi birkaç sene sonra (1821 yılında) bu kitapla beraber Kunitsin'in derslere girmesi yasaklanmıştır.

Puşkin'in hayatında Kunitsin'in derslerinin önemli bir etkisi olmuştur. Bunu en açık şekilde "19 Ekim" 1825 şiirlerde göstermiştir. Kunitsin'e verdiği değeri aşağıdaki kıtada görmek mümkündür:

" Kunitsin'e içtenlikle ve şarap günü
O bizi yarattı, bizim ateşimizi körükledi
Temel taşımızı o koydu.
Temiz ışığı o yaktı."⁽¹³⁾
(“19 Ekim,” 1826)

Puşkin bu dönemde Fransızca ve Rusça yüzden çok şiir yazmıştır. Bunların arasında en güzel arkadaşlık ve aşk mesajlarını içeren, elejik şiirler ve epigramlar yer almaktadır.

Bu şiirden en ünlü örnekler: “Şair Arkadaşa” (“K drugu stihotvortsu”, 1814) “Mutluluk” (“Blajenstvo”, 1814), Romans (1814), “Ziyafete Katılmış Öğrenciler” (“Piruyuşçiye studentı”, 1814), “Stances-Gonca Gülü Gördünüz mü?” (“Avez-vous vu la tendre rose” (1814), “Benim Portrem” (“Mon Portrait”, 1814), övgü “Çar Köyündeki Anılar” (“Vospominaniya v Tsarskom sele”, 1814), “Aleksandr'e - Dönüş Sırasında...” (“Aleksandru-na vozvraşçeniye...”, 1815), “Batyuşkov'e” (“Batyuşkovu”, 1815), “Litsiniy'e” (“Litsiniyu”, 1815), “Sonbahar Sabahı” (“Osennee utro”, 1816), “Ayrılık” (“Razluka”, 1816), “İstek” (“Jelaniye”, 1816), “Arkadaşlara” (“Druzyam”, 1816), “Zevk” (“Naslajden'ye” 1816) vb.

Altı yıl öğretim gördüğü bu lisede verilen bilgilerin Puşkin'in düşünce ve yaratıcılığının oluşmasında büyük katkısı olmuştur. Şair burada şiirlerini mükemmel bir Fransızcayla yazmıştır. En güzel örnek olarak Stances tarzında (16 yy. lirik şiirlere verilen ad) “Gonca Gülü Gördünüz mü?” (“Avez - vous vu la tendre rose”) şiirini 1814 yılında yazmıştır. Bu şiirin ilk kıtada ilkbahar gülü gibi, şefkatli bir genç kız aşk simgesi olarak karşımıza çıkar. İkinci kıtada her bahar yeniden açan güle benzetilen güzel ve genç bir kız olan Yevdokiya'dan bahsediyor. Şair burada Yevdokiya'yı gençliğin ve güzelliğin simgesi olarak görüyor. Üçüncü

⁽¹³⁾ A.S. Puşkin, *Polnoe sobraniye soçineniy v desyati tomah*, Tom II, *Stihotvoreniya 1820-1826*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1962, *Bk.İz rannih redaktsiy*, s.392.

kıtada şair kış rüzgarlarının, fırtınalarının ve hayatın zor anlarının geleceğinden söz ediyor.

Burada şair artık çiçeklerin kalmadığını, ama hayatın bu zor günlerinde bir gülün tomurcuk verip hemen solduğunu, gençlik günlerinin zamanının geçtiğini anlatır:

“Et plas de fleurs et plas de rose
L’aimable fille des amours
Tombe fance a peine elose
İl a fui, le tamps des beaux jours.”⁽¹⁴⁾

Son kıtada genç şair bilgece bir mesaj veriyor: “Yedokiya! Sev! Gençliğin tadını çıkar; yoksa ihtiyarlığın soğuk günlerinde aşkın ateşini hissedeceğini mi zennediyorsun?”

Lisede okurken Puşkin Rus ve Dünya edebiyatını daha iyi tanıma olanağı bulmuştur. Bu dönemde yazdığı şiirlerde Antik edebiyata ait bir çok söze ve şair isimlerine rastlanmıştır. Puşkin bu dönemde Derjavin, A.N.Radişçev (1749-1802), Jukovski, Batyuşkov v.b. gibi şairlerin eserlerini incelemiştir.

Lise Dönemindeki yıllarda Puşkin en fazla Batyuşkov’un eserlerine ilgi duymuştur. Batyuşkov ise Latin, Fransız ve Klasik Yunan şairlerle ilgilenmiştir (T.Tasso, F. Petrarka, Tibullus, Parny v.b.). Bu yıllarda Puşkin’in şiirlerinde en çok kullandığı motifler sevgi, mutluluk, arkadaşlık, kutlama ve bunlar gibi motifleri sade, anlayışlı bir şekilde dile getirmiştir. Örneğin: “Ziyafete Katılmış Öğrenciler” (“Piruyuşçiye Studenti”), “Mutluluk” (“Blajenstvo”), “Romans” vb.

Puşkin’in lise şiirlerinde eleji motiflerine de rastlanmaktadır. Bu motiflerde Jukovski’nin ahenkli şiirlerinden çok etkilenmiştir. Jukovski Alman ve İngiliz şairlere ilgi duymuştur. Eleji motiflerinde ayrıca aşkta ayrılık, aşk acısı, mutsuzluk

⁽¹⁴⁾ A. g.y.,c:I, *Stihotvoreniya 1813-1820*, s.95

ve erken ölüm v.b. gibi düşünceleri işlemiştir. Örnek olarak Puşkin'in 1816 yılında yazdığı "Jukouski'ye" ("K Jukovskomu"), "Sonbahar Sabahı" ("Osennee utro"), "Ayrılık" ("Razkula") "İstek" ("Jelaniye") vb. adlı şiirleri verebiliriz.

Puşkin 1815 yılında "Batyuşkov'a" ("Batyuşkovu") yazdığı mesaj türündeki şiirlerinde, kendine özgü yolu çizeceğini gösteriyor ve ilhamın peşindeki özgürlüğü içeren şiirler yazıyor:

"Ermiy'in neşeli oğlum
Çocuğu sevdi
Neşenin altın günlerinde
Bana flüt hediye etti
Onunla erken yaşta tanışarak
Sürekli flüt çaldım
Çokda iyi çalmıyordum
Ama ilham perileri de sıkılmıyorlardı" ⁽¹⁵⁾

Puşkin, burada klasisizmin şairi Anakreon'dan ayrılıyor ve Ovidius'un şiiriyle ilgilenmesini söylüyor.

"Anakreonla vedalaşarak
Ovidius arkasından aceleyle gittim
Ve lirin sesleri arasında
Savaşın kanlı ziyafetinin şarkısını söyledim."

Sonunda şair kendi yolunu takip etmeye karar veriyor:

"Yabancı bir gökyüzünün altında şarkı söylerim
Memleketimin lirlerinden uzakta
Ve küstah İkarusla
Boşyere uçmaktan korkarak kendi yolumda gideceğim
Herkes kendisiyle ilgilensin.*" ⁽¹⁶⁾

(*Jukovski'nin Batyuşkov'a yazdığı mesajdan alıntı)

A. S. Puşkin'in "Çar Köyündeki Anılar" ("Vospominaniya v Tsarskom sele", 1814) gibi bazı lise şiirleri, klasisizm şiirlerine çok benzer.

⁽¹⁵⁾ A.g.e., s.120

⁽¹⁶⁾ A.g.e., s.121

Puşkin 1814 yılında yazdığı şiirlere Jukovski'nin üslubuyla başlıyor. Daha sonra genç şair Rus kahramanın geçmişini ve özellikle Rus ordusunun 1812 yılındaki zaferini anlatırken Derjavin'in üslubuyla ilgileniyor.

1814 yılında Tsarskoye selo'daki deniz kuvvetlerine ait subay taburu ile Puşkin de diğer lise arkadaşları gibi temas halindeydi. Bu subay taburunda görevli olarak bulunan P.Ya.Çaadayev(1796-1856), P.P.Kaverin(1794-1855) ve genç vatan kahramanı Nikolay N.Rayevski(1801-1843) gibi daha sonra Puşkin'in çok yakın dostları olan ve gelecekteki Dekabrist hareketini destekleyen kişilerdir.

1812 yılındaki Anayurt Savaşı, Puşkin'in büyük vatansever şair olmasında en önemli sebeplerden biridir. Milli kurtuluş savaşında gösterilen kahramanlık, bütün dünyaya Rus insanın hür düşüncesini, imkanlarını ve gücünü göstermiştir. Milli kurtuluş düşüncesinin oluşması ve milli kimliğe sahip çıkılması 1812 yılındaki savaşta en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu durum Rus kültürünün gelişmesine olduğu gibi Rus edebiyatının gelişmesine de katkıda bulunmuştur.

1812 yılındaki olayları Puşkin'in hayatında hiçbir zaman silinmeyecek izler bırakmıştır. Bu olaylar, onun çocukluk arkadaşları üzerinde de çok etkili olmuştur. Şairin büyük arkadaşı İ. İ. Puşçin (1798-1859) bu olaylar hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır: “Biz çocukluğumuzda lisenin önünden geçen subay taburunu zevkle seyrederdik. Subayların her ortaya çıkışında biz onların yanındaydık... Savaştan döndüklerinde onların yakın akraba ve dostlarıyla selamlaştıklarını görürdük... Bu selamlaşmalarda çok gözyaşı aktı.”⁽¹⁷⁾

Puşkin vatanseverlik duygularıyla coşardı ve vatanının özgürlüğü için canını vermeye hazırdı. Onun vatanını kurtarmak için gösterdiği kahramanlık duygusu çok samimi ve derindir. Puşkin'in şiirlerinde işlediği savaş teması kişisel duygularının

⁽¹⁷⁾ İ.İ.Puşçin, çev. Zoran Pavloviç, *Zapisi o Puşkinu*, “Rad”, Belgrad,1987, s.39

ifadesidir. Bu duygular ve milli Rus özellikleri "Çar Köyündeki Anılar" ("Vospominaniya v Tsarskom sele") adlı şiirde görülebilir. Puşkin'in bu şiirinde milli Rus karakterinden ve kurtuluş savaşından bahsedilmektedir. Puşkin şiirlerinde halkın kurtuluş savaşını işlerken en fazla görgü tanığı olan kişilerin anlattıklarından faydalandığını belirtmektedir.

Bu şiir en güzel şekilde Puşkin'in vatanperverliğini ve hürriyet severliğini gösterir. Puşkin ilk defa bu şiirinin altına adını ve soyadını yazar. Bu şiiri Puşkin, öğretmeni Galiç'in teklifi üzerine yazmış ve son imtihanını verdiği 8 Ocak 1815 tarihinde okumuştur. Bu imtihanda çok değerli misafirler arasında Derjavin de vardır. Bu imtihanda gösterdiği üstün başarıyla Puşkin'in şairliği sadece lise çevresinde değil, daha geniş bir alanda tanınmaya başlar.

Şair övgü biçiminde yazılan şiirin ilk kıtasında güzel bir gecenin havasını tasvir etmektedir. Sonraki kıtalarda şelale, temiz nehir, sakin göl, gökyüzündeki bulutlar ve Tsarskoye selo'daki mükemmel peyzajları somut detaylarıyla anlatmaktadır. Burada geçmiş yılların eski hatıraları canlanır ve şairin vatansever ruhunu alevlendirir. Şairin önüne bir anıt çıkar ve orada kanatlarını açmış olan genç bir kartal oturur:

"Sağlam, yosunlarla kaplı, kayanın üzerinde
Dalgalarla çevrili bir anıtın yükseldiğini
Üzerinde kanatlarını açmış
Genç bir kartalın oturduğunu görüyor." (18)

Bu yalın anıt, hürriyetin simgesi olup, Rus ülkesinin şöhretini ve ölümsüzlüğünü gösterir:

"Kasvetli çamların koyu gölgesinde
Yalın bir anıt yükseldi.
Kagul kıyısı senin için ne kadar çok hakarete uğradı

(18) A.S.Puşkin, , *Polnoe sobraniye soçineniy v desyati tomah, Stihotvoreniya 1813-1820*, c:I, İzd. Akademiyi Nauk SSSR Moskva,1962, s.84

Ve değerli ülken için büyük bir şana sahiptin
Rusya'nın dev adamları sonsuza dek yaşayacaksınız
Siz kötü şartların ortasındaki savaşlarda yetiştiniz.”⁽¹⁹⁾

Puşkin bu şiirde Rusyanın geçmişteki büyük şerefini hatırlatıyor ve ünlü Rus kahramanları olan A.G.Orlov'dan, P. A. Rummyantsev'den, (Zadunaysky'den) ve general A.V. Suvorov'dan bahsediyor. Şairin sözlerine göre onlar büyük kahramanlıklarıyla bütün dünyayı hayretler içinde bırakmışlardır:

“Rusların şöhretinin şahidi !
Slavları ürkütücü torunları olan Orlov,
Rummyantsev ve Suvorov'un
Perun ve Zeus'la zaferi nasıl kazandıklarını gördün,
Onların cesaret dolu zaferinden
Korkarak dünya hayrete düştü.”⁽²⁰⁾

Bu Rus kahramanlarını Derjavin ve V.P.Petrov (1736-1799) gibi şairler de şiirlerinde takdir ediyorlar. Bu yüzden Puşkin şiirinde onlardan da bahsediyor:

“Derjavin ve Petrov kahramanlar için
Yüksek sesle çınlayan telleriyle şarkılar düzdüler.”⁽²¹⁾

Bu şiirde büyük bir komutan olan Kutuzov'un Borodin Savaşından da bahsediyor. Puşkin ona “Voitel' posedeliy” (Ak Saçlı Savaşçı) adını veriyor:

“Ama gök yüzünün hakimi, savaşlarda güçlü olanı
Son ışığıyla taçlandırdı,
O Borodin'in kanlı tarlaları
Ak saçlı savaşçı onu burada bozguna uğratmadı !”⁽²²⁾

Büyük bir üzüntü ve acı içinde Puşkin bu şiirde ateşe verilmiş olan Moskova için şu satırları yazmıştır:

“Moskova'nın yüzbaşı güzeli,
Memleketimin güzelliği, neredesin ?
Eskiden gözler önüne tüm ihtişamıyla çıkan şehir
Artık yalnızca hayalet var.”⁽²³⁾

⁽¹⁹⁾ A.g.e., s.84

⁽²⁰⁾ A.g.e., s.84

⁽²¹⁾ A.g.e., s.85

⁽²²⁾ A.g.e., s.86

⁽²³⁾ A.g.e., s.86

Puşkin 1812 yılındaki bu savaşta geçen büyük olayların bir canlı şahidi olarak, Rus halkının Napolyon despotizme karşı yapılan savaşta, gösterdiği üstün başarısına inanmış ve bunu çok canlı, hararetle ve belirgin bir şekilde okuyucusuna aktarmıştır. Buna göre Rusların, bu savaşta gösterdiği üstün başarı sadece Rusların bir kurtuluşu olarak değil, aynı zamanda esir olan bir Avrupa'nın kurtuluşuna da katkıda bulunmuştur.

Rusya'nın bu tarihi misyonunu ve barışın onurunu Puşkin 1815 yılında yazdığı "Aleksandru" (Aleksandr'e) şiirinde şu şekilde açıklamıştır:

"Prangaların yük altındaki halklar,
Zincirin ağırlığıyla heyecan içinde titrediler
Ve sevinç dolu ürkeklikle birbirlerine soruyorlardı:
Acaba, özgür müyüz ? ... Acaba korkunç adam kaybetti mi ?...
Cesur olan kim ? Kuzeydeki gök gürültüler içinde kim baş
kaldırdı ?" (24)
(“Aleksandr'e”)

Bütün bu şiir Rus Çar Aleksandr'e büyük bir teşekkür ve haça tapanlık gösteriyor:

"Ve sen kalabalığın ortasındaki, Rusya'nın tanrısı !
Gönüllerin savaşın liderine karşılamak için uçuyorlar.
Yaşlı adam, Yekaterina'nın mutlu çağını unutarak,
Suskun göz yaşları ile sana bakıyor.
Sen bizimsin, ey Rusya'nın çarı ! çelikten miğferini bırak
Ve siperimiz olan savaşın dehşet veren kılıcını ve kalkanını
bırak..." (25)

Sonunda şair derki : Barış ve huzur zamanı gelecek, her yerde mesut ve varlık olacak. O zaman yaşlı bir adam geçmişteki günleri onurunu ve iyi çarın kahramanlığı gençliklere anlatacak:

"Birgün tek söz söylemeden yaşlı adamın etrafında toplanacaklar
Hırslı kulaklarını ona doğru eğecekler, eski püskü koltuk
değneğiyle

(24) A.g.e., s.154

(25) A.g.e., s.155

Hem ordugahı, hem orduları hemde uzak çam tepelerini
Ağır ağır, onların önünde, yerde resm ederek
Gerçeğin, özgür, yalın sözcükleriyle
Onlara geçmiş yılların onurunu hikayelerinde anlatacak
Ve gözyaşları içinde iyi yürekli çarı övecek.”⁽²⁶⁾

Düşünürler bu olaylar karşısında gösterdikleri tepkiye monarşik ve mistik bir hava vermeye çalışmışlar ve buradaki başarıda Çarın elinin etkisinin olduğu, sarayın yücelişi ve Tanrının isteği olduğunu ileri sürmüşlerdir. Rus ileri görenleri ise bu görüşün tam aksine Napolyon’a karşı kazanılan savaşın, Rus halkının bir zaferi olduğuna inanmışlardır. Vatan severlikte gerici sisteme karşı gösterilen tepki ile başarı kazanarak vatani despot idareden kurtarmaya çalışmışlardır. Kurtuluş savaşında talebe ve subaylardan oluşan, gizli faaliyet yapan Dekabristler organizasyonunu kurdular. Vatanperverlik ve kahramanlıklarında Puşkin’in eserlerindeki şiirler hissedilir, bu şekilde Puşkin milli kimliklerinin güçlenmesine, hür iradelerinin gelişmesine ve sanatsal düşüncelerinin ilerlemesine katkı sağlamıştır.

Puşkin edebiyat yaratıcılığının ilk yıllarında, özellikle çocukluğundan olgun yıllara kadar sadece romantik şiirini tamamlamıştır. Genç şairin bu Karamzin ekolü türünde yazdığı şiirlerde lirik bir anlayış vardır. Bu tür anlayıştaki şiirler o dönemin karakteristik özelliğini taşımaktadır. Yani bu dönemde Karamzin ekolündeki şiirler revaçtaydı.

Fakat, Puşkin’in şiirlerindeki büyük yaratıcılık özelliği, daha o dönemde şiirlerdeki geleneksel şekil ve konu itibarıyla önceki dönemlere ait şiir anlayışını geçmiş durumdaydı. Çünkü, Puşkin’in şiirlerinde büyük bir orijinallik vardır.

Puşkin’in en yakın şiir öğretmenleri Jukovski ve Batyuşkov’dur. Batyuşkov’un sade ve anlayışlı şiirleri Puşkin’in şiirlerine çok yakındır. Çünkü aşk,

⁽²⁶⁾ A.g.e., s.155

arkadaşlık, mutluluk, sevinç, tabiat güzelliklerine karşı duyulan sevgi, ve bu gibi motifleri her iki şairde görülen ortak motiflerdir. Batyuşkov'un sanatsal anlayışa verdiği önem Puşkin'de de önemli bir yer teşkil etmiştir. Bunun yanında Puşkin ve Batyuşkov'un seçtiği konularda da benzerlikler vardır.

Fakat Puşkin, şiirelerinde has olan özellikler vardır. O yüzden onu bu diğer şairlerden ayırmak çok kolaydır.

Jukovski ve Batyuşkov'dan farklı olarak daha çok siyasi gelişmeler ve hayat sevgisi gibi konuları işleyerek 1815 yılında "Litsiniye"ye adlı şiirinde yazmıştır.

Hem edebiyat tradisyon için, hem de sansür için, Puşkin bu şiirin yayınlandığı zamanda onun başlığın altında "Latince'den" yazmıştır. Fakat gerçekçi bu şiir tamamen orjinaldir.

Genç şair etrafında, her yerde yanlışlıkla kötülük görüyordu. Tabiki o böyle bir hayattan memnun değil, fakat onun dışında bir çıkış da göremiyordu. O yüzden şu şekilde Litsiniya'yı çağırıyor: " Gel beraber, eski Roma'lı filozof Damet'in – başı eğik, yırtık pelerinle, Roma'yı terk ettiği gibi, biz de bu memleketi terk edelim, çünkü burada her şey satılık oldu: adalet, kanunları, her şey!". O memlekete artık, sadece tutsaklık ve kölelik var o yüzden insancılığa orada yer yoktur:

"Ama sundurmanın altındaki, eğik başlı
Yırtık pelerinli, bastonlu,
Gürültülü kalabalığın arasında, asık yüzlü kim gidiyor ?
"Nereye gidiyorsun bizim bilgemiz, gerçeğin dostu, Damet !
Nereye –ben de bilmiyorum; uzun süredir. Susuyorum ve
izliyorum;
Roma'yı sonsuza dek bırakıyorum: Kölelikten nefret ediyorum!
Litsiniy, iyi dostum! Kadere ve hayellere uysalca
Boyun eğerek ak saçlı sınığı örnek alsak daha iyi değilmi ?
Her şeyin : kanunların, adaletin meclisin, kürsünün, şerefın ve
Güzelliğın satıldığı
Bu ahlaksız şehirle vedalaşmak daha iyi olmaz mı?" (27)

(27) A.g.e., s.118

Puşkin bu şiirinde insanların kurtuluşunu anlatmak istiyordu:

“Ruhumu zalim Juvenal’la birlikte ,
Dinsel günahların anlatıldığı bir satırda coşkuyla anlatacağım
Ve yüzyılların geleneklerini gelecek nesillerin önüne sereceğim.”⁽²⁸⁾

Şair diyorki: Ceza ve ızdıraba gün gelecek, her şey maf olacak, çünkü tutsaklık ve hürriyetsizlik hiç bir zaman iyi bir şey getirmedi. Roma’yı büyük bir karanlık kaplayacak ve tesadüfen bir yolcu ona bakarken: “Hürriyetle Roma yükselmiş ama kölelikle yok olmuş” diye haykırarak:

“Roma kayıp olacak: koyu bir karanlık onu kaplayacak;
Ve bir yolcu, gözünü taş yığınlarına dikerek :
Karamsar düşüncelere gömülmüş haykırarak:
“Roma özgürlükle doğdu, ama kölelikle yok oldu.”⁽²⁹⁾

Puşkin köleliği sevmez. Onun göğsünde hürriyeti hissetmiştir. Genç şairin şiirleri çok ateşle ve sıcaklığa yansımıştır. Onun şiirlerinde her zaman halkı despotizme ve baskılara karşı mücadeleye uyandırma fikri vardır. Şair her vesile ile kurtuluşa doğru hareket etmenin yollarını göstermiştir. Onun serbest düşüncelerini ve fikirlerini bu dönemin şiirleri temel olmuştur. Vatanperverlik ve kahramanlık bütün Puşkin’in şiirlerinde görülmektedir. O zamanın geleneksel konular, motifler ve fikirler, Puşkin’in şiirlerinde yeni bir anlam ve önem kazandırmıştır. Puşkin bu geleneksel konuları günlük olayların akışıyla daha detaylı bir şekilde inceleyerek zenginleşmiştir. Ayrıca şahsi duygu ve düşüncelerini ekleyerek sanatsal ayrıcalığını da ortaya koymuştur.

Geleneksel konular, motifler ve fıkralar, Puşkin’le beraber yeni bir anlam ve önem kazandı. Puşkin, bu geleneksel konuları günlük olayların akışı ile daha detaylı bir şekilde inceleyerek zenginleştirmektedir. Ayrıca şahsi duygu ve düşüncelerini de ekleyerek sanatsal ayrılacağını da ortaya koymaktadır.

⁽²⁸⁾ A.g.e., s.119

⁽²⁹⁾ A.g.e., s.119

Puşkin'in lise şiirlerinde, kendi özgeçmişine ait bilgiler açıkça görülmüştür. Bu şiirlerde Puşkin'in okuduğu ve öğrenim gördüğü dönemde etkili olan Radişçev, Derjavin, Lomonosov, Dmitriyev, Krılov, Karamzin, Jukovski, Batyuşkov, Fonvizin, V.A.Ozerov(1769-1816), Y.B.Knyajnin(1742-1791) vb. gibi şairlerin isimleri de göstermiştir. Puşkin, aynı zamanda eski ve çağdaş yabancı edebiyatın şairlerini takip etmiştir. Bu da Puşkin'in geniş bir edebiyat kültürüne sahip olduğunu göstermiştir. Fakat, bunlar Puşkin'in edebiyattaki ayrıcalığını ve orijinalliğini azaltmamıştır. Çünkü Puşkin, okuduğu şairlerin dediğini olduğu gibi tekrarlayan ve onları körükörüne destekleyen biri değil; hatta genç şair bu şekilde yapanları çok kınamıştır. Bu şekilde Puşkin'in ayrılacağı ve orijinalliği ortaya çıkmış ve genç şairin üstün yeteneklere sahip olduğunu ispatlamıştır.

Puşkin lise yıllarındaki edebi çevrede ve daha sonra dışarda da odak bir figürdü. Genç şair lisedeki edebiyat alanında olumlu bir çizgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Puşkin, lise yıllarında çok şairlerle arkadaşlık yapıyordu. Arkadaşlık yaptığı şairler arasında V.K.Kyuhel'beker (1797-1846), A.A.Delvig (1798-1831), İ.İ.Puşçin(1798-1859) v.b. vardır. Onlar Puşkin'de her zaman lisenin gelecekteki başarısını ve onurunu görmüşlerdir.

II. 2) PETERBURG'DA YAZDIĞI ŞİİRLERİ

Puşkin 1817'de liseyi bitirdikten hemen sonra Peterburg'daki Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı. Bu sırada onun şiir yaratıcılığında yeni bir dönem başlamıştır. Burada gelecekteki Dekabrist edebiyatçılarla yakınlaştı ve "Yeşil Lamba" edebiyat klübünün aktif üyesi oldu. Daha lise yıllarında vatan sevgisi duygularının oluştuğu Puşkin'de, Peterburg'taki yıllarında bu duygu daha da derinleşti ve olgunlaştı. Puşkin bu dönemde, gerek konu gerekse motifler olarak seçilen ve onun için geleneksel özellik taşıyan "Hafif Romantizm Şiirleri" olarak da adlandırılan şiirler yazmıştır. Bunlar arasında "K ney" ("O Bayan") , "Platonizm", "Vesely pir" ("Neşeli Eğlence") gibi şiir kitaplarını sayabiliriz. Bu şiir kitapları vatanseverlik şiirleri ile doludur. Bu nedenle Puşkin'in edebiyatçı kişiliğinin gelişmesinde Peterburg'taki yıllar çok önemli olmuş ve onun romantizm edebiyat akımında tecrübe kazanmasında anahtar rolünü oynamıştır. Bu dönemde Puşkin'in şiirleri hümanizm ve vatanseverlik motifleriyle doludur. Puşkin'in optimizmi cesaretle ve mutlu ışıkla hayat kazanıyor. Bu dönemde Puşkin mükemmel gerçekliğin şairidir.

Rus romantizminin gelişmesinde Puşkin'le beraber iki önemli özellik kazandığı bilinmektedir: birincisi şiir, ikincisi de psikolojik romantizmdir. Puşkin'deki lirik kahraman yaratıcılığı şehir romantizminde oluşmuştur.

Puşkin'in, vatanseverlik şiirlerinde şehir motiflerini lirik şiir anlayışıyla uyumlu bir şekilde kullandığı görülür. Puşkin'in şiirlerinde görülen bu özellik, şiirlerine ayrıcalık ve üstünlük kazandırmaktadır.

Romantizm akımının geleneksel şekillerinden “dostluk elçileri”, “hüzünlü şiirler” ve vatanperverlik ile siyasi motiflerin yer aldığı, şiirleri sayabiliriz. Bunun yanında şairin övgü dolu şiirleri şairin kendi duygularını ifade etmektedirler.

Puşkin’in özgürlükçü düşünceleri şu şiirlerinde görülmektedir: “Özgürlük” (“Vol’nost”, 1817), “Çaadayev’e” (“K Çaadayevu”, 1818), “Noel” (1818), “Köy” (“Derevnya”, 1819), “Hançer” (“Kinjal”, 1821), “Davidov’e” (“K Davidovu”, 1821), “Ovidiyus’a” (“K Ovidiyu”, 1821), “Uznik” (“Esir”, 1822) v.b.

1817 yılının sonunda yazdığı övgü dolu şiirlerinden biri olan “Özgürlük”de geleneksel klasisizm etkisi sezilmektedir. Fakat bu Puşkin’in şiirine yeni bir önem kazandırmıştır. Önceden bu övgü dolu şiirlerde krallar ve kralların hanımlarını öven konular işlenirdi. Ancak, ilk olarak bu eski anlayışı Radişçev değiştirdi. Radişçev'in bu övgü dolu şiiri de hürriyeti öven şiirlerdendir. Aynı yolu Puşkin’de takip etmiştir. “Özgürlük” şiiri Puşkin’in zamanında, elyazması olarak yayıldı. Hükümet bu şiiri neden göstererek Puşkin'i güney'e sürdü. Bu şiir, genç şairin politik düşüncelerini içerir. Puşkin bu düşünceleri, öğretmeni Kunitsin'in derslerinden ve Nikolay İvanoviç Turgenev ile sohbetlerinden edinmiştir. Bu şiir o zamanın en ayırıcı politik doktrinlerini gösterir. Puşkin bu şiirlerinde, bu lirik anlayışa karşı tavır koyarak, kendine has bir şiirsel program yaratmıştır ve bunu ilk kıtada göstermiştir:

“Kaç, gözlerden saklan
Siterin zayıf çaricesi
Neredesin, neredesin, çarların tehdidi
Özgürlüğün gururlu şarkıcısı
Gel benden tacı al
Narin liri kır...
Dünyaya özgürlüğün şarkısını söylemek,
Tahtlardaki kötülüğü yok etmek istiyorum.”⁽³⁰⁾

⁽³⁰⁾ A.g.e., s.321

Sonraki kıtalarda şair, bütün köleleri duşmanların ayaklanmaya çağırıyor:

“Havai kaderin öğrencileri
Dünyanın zalimleri! Titreyin!
Siz ise, boyun eğmiş köleler
Metin olun ve kulak verin, isyan edin.”⁽³¹⁾

Şair nereye bakarsa, adaletin aykırılığını görüyor. Her tarafta karanlık bulutlar, kölelik ve ölüm, korku, utanç ve haksızlık despotun kılıcıyla hüküm sürüyor ve kanun oluyor. Şair, bu despotizmden ileride nasıl utanacaklarını şöyle anlatmaktadır:

“Hakimiyeti elinde tutanlar!
Doğa değil, kanun size taç ve taht veriyor.
Halkın üstünde duruyorsunuz
Ama edebi kanun sizden üstün.”⁽³²⁾

Şair, yaşanan olayları karanlık ve utanç verici olarak bu şiirlerine yansıtıyor:

“Vefasız nöbetçi susuyor
İhanetin krallık eliyle
Kalkar köprü, suskunluk içinde eğilmiş
Gecenin sis içinde kapılar açık kalmış
Ey utanç, ey bugünlerimizin dehşeti.”⁽³³⁾

Şiirin sonunda şair, çara ve despotlara mesaj veriyor: Cezaların, ödüllerin, zindanların, kilise mihraplarının korunak olmadığını, adaletten ve kanundan umut duyduğunu, halkın özgürlüğünü ve huzurunu sağlayan çarın tahtının ebedi olacağını söylüyor:

“Ey çarlar, ne cezanın, ne ödülün,
Ne zindanların kanının, ne de kilsenin kutsal yerinin
Sizin için sadık siperler olmadıklarını bugün öğrenin.
Siz önde gelen adamlar,
Kanunun güvenilir gölgesi altında başınızı eğiniz.
Halkın özgürlüğü ve huzuru
Tahtın ebedi nöbetçileri olacaktır.”⁽³⁴⁾

⁽³¹⁾ A.g.e., s.321

⁽³²⁾ A.g.e., s.322

⁽³³⁾ A.g.e., s. 323

⁽³⁴⁾ A.g.e., s.324

Puşkin'in "Özgürlük" adlı şiiri, dönemin vatanseverlik şiirlerinin bir tanıtımı olarak ortaya çıkmıştır. Dekabristler, şiirlerdeki bu anlayışı Dekabristler olduğu gibi kabul etmişlerdir.

Puşkin, özgürlükten ilham aldığı şiirlerinde, bu kavramın önemini vurgulamıştır. Puşkin'in "Özgürlük" şiirleri, Radişçev'in övgü şiirlerine benzemektedir. Fakat Puşkin'in "Özgürlük" adlı şiiri Radişçev'in şiirinden daha ılımlıdır. Puşkin Radişçev gibi insanları hükümete karşı devrime davet etmiyor. O, Fransız devriminde XVI. Luis'in halkıyla olan anlaşmazlığını muhakeme etmektedir. Fakat, Puşkin kararlı bir şekilde baskıya, keyfi idareye, sömürgeciliğe ve halkı aldatmaya yönelik hareketlere karşı gelmektedir. Aynı şekilde XVIII. yüzyıl Fransız öğretmenlerine karşı tavrı almıştır. Çünkü, öğretmenler bilimsel teorilerin yerine kilise teorilerini kabul etmişlerdir. Puşkin, Kralı kanunlar karşısında hesap vermeye davet etmektedir. "Özgürlük" kasideleri halk devrimini temsil eden tek örnek sayılmaktadır.

Puşkin'in bu tür şiir anlayışını sadece Radişçev'in şiirlerinde değil, Derjavin'in lirik şiirlerinde de görmek mümkündür. Örnek olarak "İktidar ve Hakim" ve "Erkan" adlı şiirlerini sayabiliriz.

Derjavin'in "İktidar ve Hakim", "Erkan" gibi lirik şiirlerinden Puşkin'in de faydalandığı bilinmektedir. Puşkin, özgürlüğe yönelik bu şiirler Dekabrist bir tarzda genişleterek onlara romantik bir anlayış kazandırmıştır. Daha sonraki dönemlerde bilhassa hayatının sonlarına doğru kaleme aldığı "Anıt" ("Pamyatnik") adlı şiirinde, özgürlüğe verdiği önemle Radişçev'in eserlerinden çok etkilendiğini açıklamıştır. Bu tür özgürlüğü sembolize eden kasidelerle Puşkin, Dekabristlerin ilk şairi olarak kabul edilir.

Puşkin'in şiirlerinde bu yeni düşüncelerin yanında, değişik siyasi çözümler ve daha önceden yaşanmış olaylara da yer verilmiştir. Nitekim, Napolyon'un Rusya'yı işgalini ve 1.Pavel'in oğlu 1.Aleksandr tarafından öldürülmesini ele almıştır.

1818'in sonlarına doğru Puşkin "Noel" adlı şiirinde Çar'ın boş vaadlerinden söz etmektedir. Puşkin bu eserinde çarın belirsiz liberalizm vaadlerini, onun görkemini dile getirirken, çarı da sözde insan haklarına saygı duyan ve insanlığa özgürlük dağıtan biri olarak tanımlamaktadır.

Puşkin 1818 yılında ünlü "Çaadayev" adlı şiirlerini yazmıştır. Bu şiir, özgürlük düşüncelerinden ve vatan sevgisinden bahsetmektedir. Özgürlüğe kavuşmanın "sakin" yoldan olmayacağını belirterek, devrim motiflerinin ilk işaretlerini vermiştir. Puşkin, burada Rusya'daki keyfi idarenin sona ereceğinden, Rus halkının uykudan uyanıp kendi özgürlüğüne kavuşacağından ve bunu gerçekleştirmek için bir çok kahramanın olduğundan söz etmektedir.

Puşkin'in özgürlükçü şiirlerindeki derin lirik duygular, onun vatan sevgisiyle ne kadar yanıp tutuştuğunun bir ifadesidir. Genç şairin bu şiirlerindeki vatanseverlik ifadeleri ve kendine özgü romantik duygulara yer vermesi ona büyük bir ün kazandırmıştır. Puşkin büyük bir ustalıkla okuyucuları etkilemiş ve yönlendirmiştir. Böylece şairin okuyucu kitlesi de gün geçtikçe çoğalmıştır.

Puşkin'in şiiri, "Çaadayev'e" 1818 yılında değişik bir tavırla yazılmıştır. Bu şiir tarz bakımından kaside değil, arkadaşına bir mesaj şiiridir. Fakat Puşkin burada da her zaman uygulanan geleneği bozar. Gençlikteki sevdalardan ve eğlencelerden artık söz etmez. Canlı ifadelerle önemli güncel problemlere ilişkin söz söyleme yeteneğini kullanır. Sevda ve sessiz mutluluk motifleri yerine, Puşkin aziz vatanseverlik anılarını şiirsel bir dille anlatıyor ve bu duyguları yüceltiyor.

Romantik şairin arkadaşına söylediği gibi; cazibeli mutlu yıldız doğacak, Rusya uykudan uyanacak ve onların isimleri, o gün otokrasiden arta kalan yıkıntıların üstüne yazılacak.

“Henüz özgürlükle tutuşuyoruz
Henüz şeref için kalplerimiz çarpıyor.
Dostum ruhumuzun en güzel coşkularını
vatanımıza adayalım.
İnan ki, yoldaş büyüleyici mutluluğun
yıldızı doğacak
Rusya uykudan uyanacak
Ve mutlakiyetin yıkıntıları üzerine
adlarımız yazılacak.”⁽³⁵⁾

Şairin 1819 yılında yazdığı “Köy” şiiri de çok özgün ve ender eserlerinden biridir. Şiirin ilk kısmı elejik sesle yazılmıştır. Burada şehirdeki kalabalıktan uzaklaşan geleneksel şairin portresi canlandırılır ve bu tarzdaki hayattan sıkılış, sakın ve temiz köy sessizliğine kaçıışı anlatır:

“Mutluluğun ve umutsuzluğun kucağındaki
Günlerimin su gibi geçip gittiği
Huzurun, çabanın ve ilhamın barınağı olan
Issız köşe seni selamlıyorum,
Ben seninim; yanlış düşüncelerin sarayını,
Lüks ziyafetleri, eğlenceleri, yanlış inançları
Meşelerin huzurlu gürültüsüyle, tarlaların sessizliğiyle,
Düşüncenin kız arkadaşı olan, özgür tembelliğiyle değiştim.”⁽³⁶⁾

Köyde şair kendi özgür hayatını temiz ve saf doğanın güzellikleriyle sağlamlaştırıyor ve huzur buluyor:

“Burada balıkçı yelkeninin zaman zaman belirmediği
İki gölün mavi düzlüğünü,
Onların arkasındaki sıra tepeleri ve işlenmiş tarlaları,
Uzaktaki tek tek köy evlerini,
Nemli kıyılarda otlayan sürüleri
Dumanı tüten ambarları ve yel değirmenlerini görüyorum.
Heryerde emeğin ve memnuniyetin izleri var.”⁽³⁷⁾

Şairin doğadaki kuvvetli hisleri derin ve somut detaylarla sağlamlaştırılır:

⁽³⁵⁾ A.g.e., s.346

⁽³⁶⁾ A.g.e., s.359

⁽³⁷⁾ A.g.e., s.359

“Burada boş telaşlardan kurtulmuş olan ben
Mutluluğu gerçeğin içinde bulmayı,
Özgür ruhla kanun yaratmayı,
Cahil insanların mırıltısına kulak asmayı öğreniyorum.”⁽³⁸⁾

Puşkin’in zamanında sansürle yasaklanan şiirin ikinci bölümü, birinci bölümüne göre farklıdır. Burada eleji hicive dönüşüyor. Sakin duygular ve içindeki dinginlik burada tamamen kayboluyor. İnsanlık dışı davranışlarla, yönlendirilen uygarlığın şiddet motifleri yansıtılıyor.

“Burada vahşi beylik duygusuzca, kanunsuzca
Zoraki hanedanlığıyla
Hem emeği, hem mülkiyeti, hem de çiftçinin zamanını
Kendi malı yaptı.
Burada başkasının kulluğunu çeken, kamçılara boyun eğen
Kölelik acımasız sahibin dizginlerinin üzerinde
boşuna sürükleniyor.
Burada içinde umutlar ve hevesler beslemekten korkan
Herkes mezara kadar ağır yükü çekiyor.
Duygusuz, kötü adamın kaprislerini yerine getirmek için
Burada gencecik kızlar yetişiyor
Yaşlı babaların desteği olan
Genç oğullar, emeğin dostları,
Yuvalarını bırakıp acı çeken kölelerden oluşan
Hizmetçi takımını çoğaltmaya gidiyorlar.”⁽³⁹⁾

Bu şiirde Puşkin de çoğu Dekabristler gibi köleliğin çar tarafından sona erdirileceğini ümid ediyordu. Puşkin’in vatansever şiirlerinin eğitimli gençlerde büyük bir etkisi vardı ve bu şiirler kopya şeklinde bütün Rusya’da dağıtılıyor ve okunuyordu. O dönemde şair hiç bir gizli kurumun üyesi değildi ama onun vatanseverlik şiirleri despotizme ve köleliğe karşı Dekabristleri mücadeleye teşvik etmiştir.

⁽³⁸⁾ A.g.e., s.359

⁽³⁹⁾ A.g.e., s.360

II. 3) GÜNEY ŞİİRLERİ

Kafkasya ve Kırım yolculukları, Puşkin'in üzerinde derin bir iz bırakmıştır. Eğer Puşkin Kafkasya ve Kırım değil de başka bir bölgeye sürülmüş olsaydı, kesinlikle değişik bir şair olurdu. Yani bu çevrenin Puşkin üzerinde çok büyük etkisi olmuştur. Bu dönemde Byron'ın eserleriyle tanışması da, onun romantik akıma yönelmesinde büyük rol oynamıştır. Kırım'a giderken Puşkin, meşhur elejisi "Gündüz Işığı Söndürülmüş" ("Pogaslo dnevnnoye svetilo", 1820) adlı eserini yazmıştır. Bu eserde, onun romantik dönem şiirlerinde bulunan yaratıcı gücünü ve güzelliğini en belirgin şekilde görmek mümkündür:

"Gün ışığı söndü
Mavi denizin üzerine akşamın sisi indi.
Dalgalan, uysal yelken, dalgalan
Kasvetli okyanus altında çoş.
Uzak kıyıları,
Öğleden sonrasındaki bir ülkenin büyüğü köşelerini görüyorum.
Heyecan ve hüznle oraya yöneliyorum,
Anılarla hayranlığa kapılan ben.
Dalgalan, uysal yelken, dalgalan
Kasvetli okyanus altında çoş." (40)

Bu şiir, nostaljiyle ve memleket özlemiyle doludur.

"Uçarcasına yol al gemi,
Aldatıcı denizlerin tehditkar kaprisinin üzerinden geçerek
Beni uzak köşelere götür,
Ama yeter ki benim sisler içindeki memleketimin,
İhtirasların ateşiyle ilk defa duyguların tutuştuğu
Ülkemin hüznü kıyılarına götürme." (41)

Eğer Rus hükümeti Peterburg'dan Puşkin'i sürgün etmekle, vatansever kurumlardan uzaklaştırmak amacını taşıdı ise, hükümetin yaptığı bu tavır tam tersine bir etki yapmıştır. Puşkin Rayevski'yle birlikte seyahatten döndükten sonra

(40) A.g.y.,c:II, *Stihotvoreniya 1820-1826*, Moskova, 1963, s.7

(41) A.g.e., s.7

Kişinyov'e yerleşmiş ve orada birlik üyeleri olan General M.F.Orlov ve Ohotnikov'un "Mutlu hayatı" kurumunun üyeleriyle tanışmıştır. 1820 yılında düzenlenen bir törenle, Puşkin'in, Rayevski'yle ve D.V.Davidov'larla(1784-1839) aynı görüşleri paylaştığı açıklanmıştır.

Orada Dekabrist ihtilalcilerinden biri olan İ.D.Yakuşkin ve diğer gizli teşkilat üyeleriyle karşılaşmıştır. Ayrıca, bu teşkilatın en önemli üyelerinden olan Davidov'u tanımıştır. Konuşmalarında ve olaylar karşısındaki tavırlarıyla İtalya ve İspanya'daki devrim hareketlerini analiz etmiştir. Puşkin, teşkilat üyeleriyle Peterburg'da gizli toplantılara katılmış ve bu nedenle çok hareketli günler yaşamıştır.

Yakuşkin hatıralarında, Kamenka'da yapılan bu gizli toplantılarda, Puşkin'in yaptığı konuşmadan bahsetmektedir. Burada aynı zamanda o, büyük bir heyecanla Rusya'da gizli teşkilatın çalışmalarının yararlarını anlatmaktadır.

Puşkin, sürgünde kaldığı dönemde felsefi, siyasi ve tarihi problemleri içeren kitaplar okumuş ve bu alanda büyük bir ilerleme kaydetmiştir.

Kişinyov'da "Çaadayev'e" adlı şiirinde arkadaşı Çaadayev'e kendisi hakkında şu satırları yazmıştır:

"Kendine özgü ahlaki olan yalnızlık içindeki deham,
Sessiz çabayı ve düşüncelerinin hırsını anladı.
Gününün sahibi benim; aklım düzenle dost;
Dikkatimi zaman isteyen düşünceler üzerinde
toplamayı öğreniyorum;
İsyankar gençliğimin harcadığı yılları
Özgürlüğün kucağında ödüllendirme
Ve bilgi edinerek çağımla eş düzeyde olma fırsatı arıyorum."⁽⁴²⁾

Bu mektup tarzı şiirde arkadaşına ve birlikte geçirdikleri eski günlere duyduğu özlemi, devrimin gerçekleşeceğini nasıl hissettiklerini dile getirmektedir:

⁽⁴²⁾ A.g.e., s.51

“Ey dostum ayrılık zamanı çabuk mu gelecek?
Sevgi sözcükleri ve ellerimiz ne zaman birleşecek?
Senin yürekten “merhaba”nı ne zaman duyacağım?
Sana nasıl da sarılacağım! Senin her zaman bilge,
Bazen hayalperest ve havai kalabalığın
ihtirassız gözlemcisi olduğun
Çalışma odanı göreceğim.
Geleceğim, tekrar geleceğim, sevgili dostum,
Seninle geçmiş yıllarda yaptığımız sohbetlerimizi,
Gençlik akşamlarını, kehanetlerle dolu tartışmalarımızı,”⁽⁴³⁾

Puşkin, Dekabrist V.L.Davidov’a (1792-1855) Nisan 1821’de yazdığı mektupta devrim hareketinin çok yakın bir zamanda olacağından bahsetmektedir:⁽⁴⁴⁾

“Sen ve sevgili kardeşim
Şöminenin önünde
Demokrasi gömleğini giyerken
Köpüksüz, buz gibi içkiyle
Kurtuluşun kadeheni
İtalyan devriminin ve politik özgürlüğün
Şerefine doldurdular
Ve kadehin dibine, son damlaya kadar içtiler.
Ama İtalyan devrimi Napoli’de haydutluk yapıyor.
Politik özgürlük ve orada, zorluklu dirilecek
Halklar sessizlik istiyor,
Ve onlar uzun zamandır boyunduruk altında.
Umut ışığı yoksa kayıp mı oldu?
Ama hayır, biz mutluluktan zevk alacağız.
Kanlı kadehlere kendimizi hazırlayalım.
Ve ben diyeceğim ki: İsa dirildi.”⁽⁴⁵⁾

Puşkin “Hançer” (“Kijnal”) adlı şiirini 1821 yılında yazmıştır. Bu şiirde şair, halkı otokrasi rejimine karşı ayaklanmaya, intikam almaya ve kurtuluş savaşına çağırıyor. Şair, ceza veren hançeri, hürriyetin gizli koruyucusu; cinayetin ve rezaletin son hakimi olarak görüyor:

“Özgürlüğün gizli bekçisi, cezalandıran hançer
Şerefsizliğin ve dargınlığın son mahkemesi.”⁽⁴⁶⁾

⁽⁴³⁾ A.g.e., s.53

⁽⁴⁴⁾ A.g.y.,C:X *Pis'ma*, İzd. “Naaks”Moskova,1866.s.27

⁽⁴⁵⁾ A.g.y., C:III, *Stihotvoreniya* 1827-1836,s.42

⁽⁴⁶⁾ A.g.e., s.37

Diktatörlük ve despotizm idaresiyle hesaplaşma düşüncesi bazı siyasi cinayetlere sebep olmuştur:

“İsyanların dehşeti öfkeli bir çığlığa neden oluyor
Başsız özgürlüğün cesedinin üzerinde
İğrenç, karanlık ve kanlı
Çirkin cellat belirdi.”⁽⁴⁷⁾

Bu cinayetler bazı Dekabristler tarafından ihbar edilir.

Romantizmin bir malzemesi olarak öldürülen şahısların yüceltilmesi doğrultusunda, 1821 yılında Napolyon’un ölümü Puşkin’in “Napolyon” adlı şiirini yazmasına sebep olmuştur ve bu ölümü Avrupa’nın kurtuluşu olarak görmüştür:

“Ve her şey, fırtına gibi, kaynamaya başlamıştı,
Avrupa esaretini kaldırdı,
Alevlerin laneti zorbanın peşinden
Şimşek gibi uçtu gitti.
Halk Nemezidi’nin avucunu
Görüyor dev adam:
Yaptığın tüm kötülükler
Sonuna kadar sana ödetildi.”⁽⁴⁸⁾

Puşkin, Avrupa’nın Napolyon idaresinden kurtuluşunda Rus halkın büyük rolünün olduğuna inanır, çünkü tarih boyunca Rus halkı her zaman kendi özgürlüğü için mücadele etmiştir:

“Bravo!... O Rus halkına
Yüce bir alinyazısı verdi
Ve dünyaya sürgün karanlığından
Sonsuz özgürlük miras bıraktı.”⁽⁴⁹⁾

Şair aynı konuyu "Esir" adlı şiirinde de işliyor. Puşkin bu olaylar karşısında esirin ve hürriyetin sembolü olan “genç kartalı” uyanışa davet ederek tasvir ediyor:

“Haydi uçalım!
Biz özgür kuşlarız; zaman geldi, kardeşim, zaman geldi!
Bulutların ardında ağaran dağların olduğu,

Deniz kıyılarının mavileştiği yerlere

⁽⁴⁷⁾ A.g.e., S..38

⁽⁴⁸⁾ A.g.e., s. 65

⁽⁴⁹⁾ A.g.e., s. 65

Yalnızca benim ve rüzgarın gezebildiği yerlere.”⁽⁵⁰⁾

Hürriyet hakkındaki ihtiraslı düşünceler şairde bir tutkuydu. O kendi kaderini, Roma şairi Ovidius’un August tarafından Karadeniz sahillerinden sürülmesine benzetmektedir. Bundan övgüyle bahsetmektedir. Ancak Puşkin, Ovidiyus’dan farklı olarak imparatorun iyi niyetle af dilemek istemiyor. Bunu şiirin sonunda şöyle itiraf etmektedir:

“Ülkemin tanrılarının sürüldüğü,
Bir zamanlar senin küllerini getirip bıraktığın
Sessiz kıyılara yakın yaşıyorum, Ovidius.
Teselli bulmayan ağlayışın bu yerlere ün getirdi,
Ve lirin tatlı sesi henüz kesilmedi;
Bu köşe henüz senin rivayetle dolu,
Benim hayalimde canlı bir etki bıraktın.”⁽⁵¹⁾

Vatanseverlik ve devrimcilik temalarını işlediği şiirlerinin en güzel örneklerini güneye sürgün edildiği dönemlerde yazmıştır. Bu şiirde Puşkin romantik doğa ve deniz motiflerini hürriyetin ve bağımsızlığın bir sembolü ve ülküsü ideali olarak kullanmıştır.

Vatanseverlik ve devrimcilik temaları, Puşkin’in güneydeki sürgün döneminde yazdığı şiirlerde görülmektedir ve birkaç sene sonra bu hislerini romantik güney poemlerinde çok canlı ve daha kuvvetli bir şekilde yansıtmaktadır.

⁽⁵⁰⁾ A.g.e., s. 131

⁽⁵¹⁾ A.g.e., s. 67

II. 4) OLGUNLUK DÖNEMİ ŞİİRLERİ

1825 yılından sonra Puşkin'in dünya görüşü ve yaratıcılığı çok değişmiştir. Dekabristlerin yaşadığı facia Puşkin'e bir tecrübe kazandırmıştır. Tarihi gelişme, halkların tarihteki rolü, şairin toplum hayatındaki önemi gibi sorular Puşkin'in düşüncelerinde daha da derinleşiyordu. Fakat şairin yaratıcılığindeki özgürlük fikirleri, her zamanki gibi ön planda kalıyordu. Şair eski özgürlük sever ruhunu bırakmadı ve kendi dostlarına sadık kaldı. Onun meşhur "Sibirya'ya Mektup" ("Poslaniye v Sibir") şiiri tipik özgürlük sever ve iyimser ruhuyla şairin eski erken lirik şiirlerini açıkça hatırlatır. Şiir onun Dekabristlere olan sıcak sevgisini yansıtır, onların kahramanlığına değinir ve kahramanlarını yüceltir. Puşkin onların kutsal hedeflerine ulaşacağına inanmıştır.

Sovyet edebiyat biliminde bu mektup ve aynı zamanda Çar I Nikolay için yazılmış olan "Stances" (1826), "Şöhret ve İyilik Umuduyla" ("V nadejde slavi i dobra") "Arkadaş'lara" ("Druzyam", 1822) v.b. şiirlerinin birleştirilmesi üzerine derin tartışmalar olmuştur. Bu şiirlerinde Puşkin, yeni çarı yüksek devlet bilgeliğini göstermeye çağırır. Ondan, Çar I Petro'ya benzemesini ve kendi düşmanlarını bağışlamasını ister. Bilim adamlarının çoğu Puşkin'in 1825 yılından sonra toplumsal düzenin devrim yolu ile değişebileceği görüşüne artık inanmadıklarını ileri sürmüşlerdir. Dekabristlerin serbest bırakılması silahlı devrim ile değil çarın isteği ile olacaktı. Puşkin, "Stances"de Çar I. Nikolay'a, Çar I. Petro'yu yönetici örneği olarak göstermektedir.

"Otokrat eliyle
Cesurca aydınlanmanın tohumlarını ekti,
Ülkesini aşağılamadı:
Onun görevini biliyordu.

Akademisyen olsun, kahraman olsun,
Denizci olsun, marangoz olsun
Evrensel ruhuyla o,
Tahtında ebedi bir işçiydi.”⁽⁵²⁾

Fakat Puşkin kendini hiçbir zaman Dekabristlerden ayrı görmemiştir. “Arion” şiiri (1827) antik bir efsaneye dayanır. Fakat Puşkin bu geleneksel motifi çok farklı gösterir. O "Arion" adı altında şiirin gerçek amacını saklar. Çünkü şair bu şiirde Dekabrist arkadaşlarını ve kendini tasvir eder. Şair bu şiirde fırtınadan tesadüfen sağ kalmış bir şairin mucizevi kurtuluşunu anlatır. Sonunda şair kurtuluşu kutlar:

“Eski övgü şarkılarımı söylüyorum
Güneşte, kayanın altında
Islak cübbemi kurutuyorum.”⁽⁵³⁾

Böylece Puşkin, yeni ve ağır tarihi şartlarda kendi yönünü göstermiş olur. Aynı şartlar altında şairin toplum hayatındaki yeri ve önemi hakkındaki derin düşünceleri tesbit edilmiştir. Puşkin, her şairin hayattaki olaylarla ilgilenmesini görev olarak gösterir. Ona göre, şairler her zaman halkın hayatıyla yakından ilgilenmelidir. Bu şekilde sözü edilen yönelime adanmış bir çok şiir ortaya çıkmıştır: “Peygamber” (“Prorok”, 1826), “Şair” (“Poet”, 1827), “Şair ve Kalabalık” (“Poet i tolpa”, 1828) “Şaire” (“K poetu”, 1830) v.b. Puşkin şairin kalabalıktan bağımsız olmasını, halkın siyasi özgürlüğe sahip olmasını savunur. Başka insanların şaire konu ve fikir vermesini reddeder. Şair sipariş kabul eden sanatçı olmasına karşıdır. Fakat Puşkin eskisi gibi şair-öğretmenlerin ve büyük gerçekleri müjdeleyen şair-peygamberlerin kutsal görevine özellikle önem vermiştir. “Peygamber” adlı şiirin temelinde Puşkin, İncil'in VI. bölümünden

⁽⁵²⁾ A.g.e.,s.342

⁽⁵³⁾ A.g.y.,c:III, *Stihotvoreniya 1827-1836*, s.15

peygamber İsa'nın motifini ele almıştır. Fakat İncil'in esas anlamından daha öteye gider ve mecazi olarak şairin rolünü belirtir. Puşkin'e göre şair, halkı uyandırmalı ve şiirleriyle insanların kalplerine girmelidir. Tanrı, şairi bu rolü için yaratmış ve yetiştirmiştir. Puşkin bu şair misyonunu şu altın mısradan anlatmaktadır:

“Bir ceset gibi çölde yatıyorum,
Ve Tanrının sesi bana çağrıda bulundu:
"Kalk, peygamber, bak ve dinle,
Benim irademle dol,
Denizleri ve ülkeleri dolaşarak
İnsanların kalplerini kutsal sözlerle tutuştur.”⁽⁵⁴⁾

Puşkin için gerçek şair her zaman peygamberdir, kahindir ve öngörücüdür. Bu büyük kavramların ifadesi, XVIII yüzyılda doğmuş ve bu büyük üslup ortaya çıkmıştır. Bu üslubun en iyi örneklerinden biri “Peygamber” adlı şiirdir.

Şair “Bilge Oleg'in Şarkısı” (“Pesn'ya o veşçem Olege”, 1822) adlı eserinde daha önceki politik şiirlerindeki düşüncelerini geliştirmiştir. Bu şiirin kahramanı olan Oleg, kaderini okuması için kahine gider. Kahin, Oleg'e büyük ün kazanacağını, fakat ölümünün çok sevdiği atından olacağını söyler. Bu ölüm korkusu nedeniyle Oleg affedilmeyecek bir hata yapar ve savaşlar sırasında en büyük dost olan atını öldürtür. Bir kaç yıl sonra Oleg kahinin yanıldığını düşünür ve atının mezarına gider. Ama inanılmaz biçimde, ölü atın kafasından bir yılan çıkar ve Oleg'i öldürür:

“Bu arada ölü atın başından
Tıslayan mezar yılanı sürünerek çıktı;
Kara bir kurdele gibi ayağına dolandı:
Ve bağırdı ansızın ısırılan prens.”⁽⁵⁵⁾

⁽⁵⁴⁾ A.g.y.,c:II, *Stihotvoreniya* 1820-1826, s.339

⁽⁵⁵⁾ A.g.c., s.109

1825 yılından sonra Puşkin'in bütün lirik şiirlerinde büyük bir gelişme görülmektedir. Bu şiirlerinde özellikle psikolojideki derin felsefe ve özel ruh görülmektedir: "Bülbül ve Gül" ("Solovey i roza", 1827. Bülbül ve gül, İran'ın şiirlerinde sık sık kullanılan motiflerdir.), "Şair" ("Poet"), "Üç Pınar" ("Tri Kluça", 1827), "Anıt" ("Pamyatnik"), "Gürcistan'ın Tepelerinde..." ("Na Holmah Gruzii...", 1829), "Ben Sizi Sevmiştim" ("Ya vas lyubil...", 1829) vb. Puşkin her şairin hayattaki olaylarla ilgilenmesini vazife olarak gösteriyordu. Böylece, ona göre bir şairin hayatının hüznü olması gerekiyordu.

Bu dönemde Puşkin'in lirik şiirlerini hayatın manası, insanın mutluluğu ve ahlaki ideali ile tanıyoruz. Özellikle bu şiirlerde sevgili üzerinde durulmaktadır. Puşkin'in lirik şiirlerinde, sevda en temiz duygudur; derin ruhun yansıması, sonsuz narinlik, fedakarlık, insanı temizleyen ve ruhunu yücelten hislerdir. Bu şiirlerde Puşkin'in gönlünün sıcaklığı, gerçek hümanizm ve temiz kalbi ortaya çıkıyor.

Karşılıksız olsa bile aşk Puşkin'e göre hayatın en büyük hediyesidir. Sevdiği kız, şaire "en yüksek ve en temiz güzellik", "en temiz fantazi", "en temiz ilham", "en temiz ve yüksek ideal", hatta "deha" olarak görünür. Sevda aşırı sürat, dürüstlük, ayrılık ve ölüm gibidir. Puşkin aşkın verdiği acılara da değiniyor. Ona göre bu dünyanın en büyük acısıdır ama Puşkin, bu acının ardından sonuna kadar gitmiyor.

Puşkin kavuşmasa bile, lirik şair gibi her zaman sevdiği kişiye mutluluk diler. Sonsuz ve ümitsizce sevdiği anda bile lirik duygularını anlatırken çok ustalıklı doğanın peyzajlarını da kullanır. Böylece, sanatta uyumu yaratmaktadır. Bu şekilde yazılmış şiirlerden bazıları şunlardır: "Göğün Parladığı Yeri Kim Bilir..." ("Kto znaet kray gde nebo blešet...", 1828), "Gürcistan'ın Tepelerinde Akşam Sisleri Çöküyor" ("Na holmah Gruzii lejit noçnaya magla", 1829) vb.

Bu dönemde Puşkin'in şiirlerinde yaşam ve ölüm teması ile insanın diğer yüzündeki görevi gibi sorular felsefi temel teşkil etmiştir. "Anıt" ("Vospominaniye", 1828), "Gürültülü Sokaklar Boyunca mı Dolaşıyorum..." ("Braju li ya vdol ulits şumnih...", 1829), "Zamanı Geldi, Dostum, Zamanı Geldi" ("Pora, moy drug pora", 1834), "Ben Yeniden Ziyaret Eттіm" ("Vnov ya posetil", 1835) vb.

Bu dönemde Puşkin'in liriğinde, sık sık ortaya koyduğumuz hüznün ve mutsuzluk motifleri yer alır. Fakat aynı zamanda adını verdiğimiz şiirlerde mücadele, Puşkin için vazgeçilmez bir yaşam ilkesidir.

Sonuna doğru bu şiirlerde her zaman iyimser renkler de görülmektedir. Örnek olarak "Gürültülü Sokaklar Boyunca mı Dolaşıyorum..." adlı elejiyi ele alabiliriz. Bu elejide şair, hayatın acımasız kanunu ve onun kaçınılmaz sonucu hakkında derin bir üzüntüye kapılmıştır:

"Yıllar uçup gidiyor,
Ve içimizden kaç kişi yok,
Hepimiz sonsuz göğün altında toplanacağız,
Ve içimizden birinin saati yakın diyorum."⁽⁵⁶⁾

Fakat şair yalnızlıktan bir meşe gibi güç buluyor:

"Yalnız duran meşeye bakıyorum,
Düşünüyorum: ormanların efendisi
Atalarımın çağlarını geçirdikleri gibi
Benim unutulmaz çağım da geçiyor."⁽⁵⁷⁾

Sonunda şair, gençlere umut bağlar. Çünkü gençliğin çiçekleri yeni açmaktadır:

"Sevimli bir çocuğu mu oksuyorum
O zaman: Bağışla!
Yerimi sana bırakıyorum

⁽⁵⁶⁾ A.g.y., c:III, *Stihotvoreniya 1827-1836*, s.135

⁽⁵⁷⁾ A.g.e., s.135

Benim solma, seninse açma zamanın geldi,
diye düşünüyorum “⁽⁵⁸⁾

Burada şair, kazananın hayat olduğuna inanıyor ve böylelikle kendisini teskin ediyor.

Fakat bu elejinin bazı satırlarında ölüm ve karamsarlık seziliyor. Şair hayatın acı ve eziyetlerle dolu olduğunu anlıyor. Ama buna rağmen tüm şiirlerinde genel bir iyimserlik motifi hakimdir. “Çılgınlık Yıllarında Sönen Mutluluk” (“Bezumnih let ugashsee vesel’e...”, 1830) adlı elejisinde Puşkin haykırıyor:

“Benim yolum hüznü. Geleceğim
Dalgalı denizi bana acı ve
Çaba vaad ediyor.
Ama, ey dostlarım, ben ölmek istemiyorum,
Düşünmek ve acı çekmek için yaşamak istiyorum.”⁽⁵⁹⁾

Ayrıca şair için hayatın sürekli kasvet ve bezginlik yaratan acıları, yaşamın parlayan ışığı olarak gözüktüyor.

Puşkin’in lirik şiirlerindeki ahlaki kuvvet ve umut, ona büyüleyen zengin bir nitelik canlandırıyor ve bu yaşamındaki ani değişikliklere de kaynaklık ediyor.

Puşkin hakkında N.G.Çernişevski’nin (1828-1889) açıklamaları önemli tesbitlerle doludur; Puşkin’in şiirlerindeki ortak temalar “canlılık, ateşlilik, yürek ağrısı çekmek, aşka ve arkadaşlığa susamışlık, insana bağlanmak yeteneği, büyük bir kuvvetle hayata bağlılık, mutluluk, endişe ve doğal sağlıktır; bu doğal sağlık kötümserliğe ve hastalığa karşı hayata nedenli kuvvetle ve taze bir bağlılığın, olduğunu gösterir. Onun genç gönlünün dolu olduğu yüksek iyimserlik duyguları yaşama karşı tek taraflı bakışına engel olmaktadır. Bu özellik Puşkin’in hayatına

⁽⁵⁸⁾ A.g.e., s.135.

⁽⁵⁹⁾ A.g.e., s.178

dair çok az şey bilseler bile, onun şiirlerini okuyan herkesde ortak duygular yaratıyor".⁽⁶⁰⁾

Şairin sanatında, önceki gibi sevgi konusu da önemli bir yer tutmuştur. Fakat aşk şiirleri artık lise zamanındaki kitabi unsurlardan, deyişlerden uzaklaşmıştır. Puşkin'in olgun dönem lirik şiirleri, hemen dikkat çeken insancılıktan oluşur. Lirik kahramanlarının, özellikle bayan kahramanın sureti, bireysel belirliliği taşımaz. Onlarda her şeyden önce tüm insanlara özgü çizgiler göze çarpar. Yukarıdaki sebeplerden dolayı bu kahramanlar, gerçek insan sevgisinin yüksek örnekleri olarak sonraki nesillere aktarılır. Sevgi duygusu temizlik ve samimiyetin, gerçek bir heyecan örneği olur. Bu temalar, "Büyüleyici Bir An Hatırlıyorum" ("Ya pomnyu çudnoye mgnoven'ye", 1825) gibi Puşkin'in muhteşem şiirine aittir. Onun aşk ve sevgili hakkındaki ideal düşüncelerine özgüdür. "Ben Sizi Seviyordum" ("Ya vas lyubil...", 1829) şiirinde şairin bayan olan sevgisi çıkar gözetmeyen çok derin saygıyla, çok sıcak duygularla, gerçek insancılık ve büyüklükle okuyucuları olağanüstü der şaşırtır:

"Ben sizi seviyordum, belki de aşk henüz
Ruhumda bütünüyle sönmemiştir,
Ama bırakın sizi daha fazla endişelendirmesin
Sizi üzmeyi hiç istemiyorum.
Sizi sessizce, umutsuzca,
Kah korkaklık, kah kıskançlık yüzünden
Azap çekerek seviyordum.
Tanrının size, başkası tarafından sevilme olanağı vermesini
Dileyecek kadar içten ve şefkati seviyordum sizi."⁽⁶¹⁾

⁽⁶⁰⁾ N.G.Çernişevski, *Literaturnaya kritika v dvuh tomah*, c:I,İzd. "Hudojestvennaya literatura" Moskova, 1981, ss.172-173.

⁽⁶¹⁾ A.S.Puşkin, *Polnoe sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c:III, *Stihotvoreniya 1827-1836*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1963, s.133

Bu şiirler, bir tek edebiyattaki üstün yazınsal fenomenlerden değildir; okur nesillerin ahlaki gelişmesinde çok etkili olmuştur. Bunlar gerçek sevginin ne olduğunu öğretir, insancılığa ve iyiliğe çağırır.

Ölümünden kısa bir süre önce Puşkin, “Ben Kendime El Değmemiş Bir Anıt Diktim” (“Ya pamyatnik sebe vazdvig nerukotvorniy”,1836) adlı şiiri yazmıştı. Bu şiir antik dönemde de incelenmiş olan, meşhur bir konuyu ele almıştır. Puşkin’in adeta lirik dünyadaki yerine ve görevine ilişkin her zamanki düşünceleri kendine özgün bir sonuca ulaştırarak yazılmıştır. Şair burada bir peygamber gibi gelecekte kazanacağı büyük ünü görür:

“Hayır, kesinlikle ölmeyeceğim, çünkü ruhum kutsal lir içinde
Küllerimden uzun yaşayacak ve çürümeyecek,
Ay ışığı altındaki dünyada
Son bir şair kalana dek ünüm devam edecek.”⁽⁶²⁾

Şair, hümanizm ve iyilikle dolu kendi şiirlerini, Rus halkının hiç bir zaman unutmayacağını hissediyor:

“Lirle iyi duygular uyandırarak,
Yaşadığım acımasız çağda özgürlüğü överek,
Düşkünlere merhamet duymaya davet ederek
Halka karşı uzun zaman lütufkar olacağım.”⁽⁶³⁾

Ve son kıtada şiirin ilham perisine yiğitçe bir öğüt veriyor:

“Tanrının emriyle, ey ilham perisi, uysal ol,
İncinmekten korkmadan, ödül beklemeden
Övgüyü ve iftirayı aldırmandan kabullen
Ve aptalı haksız çıkarma.”⁽⁶⁴⁾

Puşkin’in büyüklüğü, yaratıcılığının yüzyıllardan beri halkın sahip olduğu tecrübe ve ideallerine dayanmasından kaynaklanır. Özgürlük, lütuf gibi kavramlar bir bütün olarak telakki edilmiştir. Bu kavramlar halkın ahlak, ayattaki hedefi ve

⁽⁶²⁾ A.g.e., s.373

⁽⁶³⁾ A.g.e., s.373

⁽⁶⁴⁾ A.g.e., s.373

manası gibi fikirlerinin cisimlenmesidir. Bu yüzden şair, her zaman halka bağlı kalacaktır.

III BÖLÜM

POEMLER

III-1) İLK ROMANTİK POEMİ

“RUSLAN VE LUDMİLA”

Puşkin bu poemi daha 1817 yılında lise öğrencisiyken yazmaya başladı ve 1820 yılında Peterburg’da bitirdi. Bu eser, şairin o zamana kadar yazdığı romantizm şiirleriyle şiir tecrübesinin bir sentezi gibidir.

“Ruslan ve Lyudmila” XIX. yüzyıl Rus edebiyatının bütün özelliklerini taşımaktadır. Bu eserle birlikte Rus edebiyatının gelişmesi farklı bir çizgide oluşmuştur. Aynı zamanda eserde romantizm akımına ait bütün belirgin çizgileri görmek mümkündür.

Poemin temelinde çok popüler eski Slav milli şiirlerinin bilinen "zorla kaçırılan gelin" motifi bulunmaktadır. Ruslan'ın evliliğinin ilk gecesinde gelin Lyudmila'nın kaçırılması da bunlardandır. Bu motif, Bosna halk edebiyatında da vardır. Tipik halk edebiyatında başkahraman istediği amaca ulaşana kadar çok acı çeker, işkencelerle karşılaşır. Puşkin'in poemi de beklenen mutlu sonla biter; Ruslan aşkın gücüyle kaçırılan Lyudmila'yı bulmayı başarır.

Güzel prenses Lyudmila'yı, kötü büyücü Çernomor kaçıtır. Poemde Çernomor kötülüğün, karanlığın, kıskançlığın, yani bütün olumsuz duyguların simgesidir. O, Lyudmila'yı kandırmak, elde etmek ve onun dikkatini çekmek için bütün büyü gücünü ve kurnazlığını kullanır. Ancak Lyudmila, Ruslan'ın ve ikisi arasındaki aşkın gücüyle büyücünün tuzağına düşmez ve ona kapılmaz. Büyücünün son hilekarlığı Ruslan'ın kılığına girmesidir. Lyudmila büyüün etkisiyle derin bir uykuya dalar.

Bu "uyuyan güzel" motifi Slav edebiyatında çok kullanılmıştır. Puşkin poemdeki bu motifi daha önce dördüncü bölümdü "On İki Uyuyan Kız" hikayesinde kullanmıştır.

Böylece uyuyan Lyudmila baygın haliyle bile sesizce "sevgili Ruslan" diyerek sayıklamaktadır. Onun sık sık içini çekmesi Ruslan'a büyük ve samimi bir aşkla bağlı olduğunu göstermektedir.

Güçlü, yiğit ve cesur Ruslan büyüdü bir kılıç ele geçirir ve onunla kötü büyücü Çernomor'u öldürür. Sonra Çernomor'un etkisiyle uyuyan Lyudmila'yı bulur ve onunla birlikte Kiev'e, Prens Vladimir'in sarayına gider. Ruslan düşünceli ve yorgun bir halde yolculuk ederken bir nehirin kenarında yiğit Ratmir'le ve onun eşiyle karşılaşır. Ratmir savaş giysisini çıkarmış, balıkçı giysisi giymiştir. O, sade güzelliğiyle göz kamaştırıcı bir kızla evlenmiştir. Bu aşk Ratmir'i uyuyan on iki güzel kız büyüğünden kurtarmıştır. Ruslan, Ratmir'le biraz dertleşir ve daha sonra aşkla dolu, yorgun, uykusuz, melankolik bir halde, nehrin kenarında derin bir uykuya dalar. Daha sonra karşılaşacağı olaylarla ilgili bir rüya görür. Kötü büyücü Naina, onu orada öylece uyuyorken bulur ve hemen korkunç bir plan yapar. Bu planı, korkak Farlaf'ın yardımıyla gerçekleştirmeye çalışır. Kıskançlıkla dolu korkak Farlaf, genç, yakışıklı, cesaretli Prens Ruslan'ı sinsice öldürür. Lyudmila'yı alarak Prens Vladimir'in sarayına gider. Daha önce cadı Naina, kötü büyücü Çernomor'u sihirli bir suyla canlandırır ve Çernomor Kiev'e Naina'nın planını gerçekleştirmeye gider.

Naina ile beraber Çernomor kötülüğün ve hilenin gücünü göstermeye uğraşırlar. Böylece onlar bütün dünyanın kötülük simgesi olurlar. Ancak poemde Naina'nın ve Çernomor'un karşıtı olan yaşlı, bilgeliğin simgesi, akıllı Finlandiyalı

öldürülen Ruslan'ı bulur ve sihirli suyla onu yeniden canlandırır. Bu basmakalıp "canlandıran su" motifi Slav halk edebiyatında sık sık rastlanan bir motiftir.

Poemin sonunda bütün Slav masallarındaki gibi aşk, ışık, iyilik ve doğruluk kazanırken nefret, kıskançlık, kötülük ve karanlık başarısız olur. Bu poem aydınlığın, haklılığın, adaletin ve doğruluğun yolunda hiçbir engelin uzun süre karşı duramayacağını göstermektedir.

Puşkin “Ruslan ve Lyudmila” eserini eski Slav şiirlerinin bir savı ve özeti olarak yazmıştır. Bu özellik gerek kahramanlık, gerekse güldürü bazında görülmüştür. Puşkin yeni şiirsel yaklaşımla Jukovski'nin yazdığı “On İki Uyuyan Kız” adlı eseriyle bir yarışmaya girmiştir. Jukovski'nin yazdığı bu eserde mistik bir romantizm ruhu hissedilmiştir. Puşkin bu konuyu ise milli edebiyat ruhuyla poemini dördüncü şiirinde kullanmıştır:

“Dostlarım, hepiniz duydunuz
Eski günlerde kötü adamın
Üzüntüden ilk önce kendini şeytana nasıl verdiğini
Sonra da kızların ruhlarını;
(...)
O nasıl öldü ve onun on iki kıza
Nasıl da uykuya daldılar
Bizi büyülediler, korkuttular,
Bu sihirli gece manzaraları.”⁽⁶⁵⁾

Jukovski, bu eserinde mistik romantizm konusunun yanında eski Slav edebiyatında “Vladimir” adlı şiirlerinden Rus tarihini de anlatmaya çalışmıştır. Puşkin, bu iki farklı şiir anlatımını “Ruslan ve Lyudmila” adlı şiir kitabında bir arada belirtmiştir.

Halk edebiyatı motiflerini içermekle beraber, Puşkin'in poemi son derece çağdaştır. Edebiyat açısından bu, hem klasik tutuculara, hem de Jukovski'ye karşı cesur bir karşılıktı. Puşkin, “Ruslan” aracılığıyla Rus poemini klasisizmden ve

⁽⁶⁵⁾ A.g.y., c:IV, *Poemi, skazki*, s.61

Alman mistik romantizminden kurtararak, savaşan ve protesto eden romantizm yoluna yönlendirmeyi amaçlıyor. Puşkin'in zaferi kesindi ve uzun yıllar boyunca Rus edebiyatının bundan sonraki gelişmesini belirlemiştir. Puşkin, "On İki Uyuyan Kız"ın sisli ve tarih dışı masalcılığı ile Jukovski'nin pasif hayalci romantizmine karşı, poeminin olağanüstü konusunu, "tarihe uygunluğu"nu, hayat dolu romantikliği ve hareketli alaycılığı kararlı bir şekilde ortaya koydu. Genç şair, burada büyük yeteneğiyle ihtiraslı Ratmir'in on iki uyuyan kızla karşılaşmasını tasvir ediyor:

"şafağın son ışıkları
Altın gibi parlayan ormanın üzerinde
Bizim yiğit adamımız sessizce
Kara kayaların yanından geçti
Ve bakışlarıyla ağaçların arasında
Yatacak yer aradı.
O vadiye girdi
Ve kayaların üzerindeki sarayı görüyor,
Önünde sivri dişli duvar yükseliyor;
Köşelerdeki kuleler karıyorlar,
Ve bir yüksek duvarın üzerinde bir kız duruyor.
Tıpkı denizdeki yalnız kuğu gibi
şafağın ışığı üzerine vurmuş yürüyor,
Genç kızın şarkısı ancak duyuluyor
Denizin, vadinin sessizliğinde." (66)

"Kendine çağırıyor, şarkı söylüyor:
Ve genç han artık duvarın altında;
Onu kapılarda karşılıyor
Güzel kızlar kalabalığı " (67)

Büyücü kızların güzellik güçlü kahraman Ratmir'e çok etkiledi ve o onların iki yüzlülük farketmeden saf bir çoban gibi kızların oyuna geldi:

"Susunluk içindeki kız onun önünde
Kıpırdamadan ve soluğunu tutmuş duruyor
Tıpkı ikiyüzlü Diana'nın
Sevimli çobanının önünde durduğu gibi." (68)

(66) A.g.e., s.62

(67) A.g.e., s.63

(68) A.g.e., s. 65

Ratmir on iki uyuyan kızın çekiciliğın etkileri altında kalıyor, bir tek Ruslan, onların büyüleyiciklerinden etkilenmiyor:

“Ama gizemli güçler tarafından korunan,
Bu korkusuz yiğit adam zararsızdır;
Onun ruhunda bir dilek uykuya yatmış
Yiğit adam onları görmüyor,
Onlara kulak vermiyor
Yalnızca Lyudmila onunla heryerde.”⁽⁶⁹⁾

Bu poemın IV. bölümü, Homeros’un “Odisea” adlı eserini hatırlatıyor. Puşkin kendini Homeros ile karşılaştırır ve ondan daha iyi bir şair olmadığını iddia eder:

“Ben Homeros değilim: O ancak yüksek
Düzeyle şiirlerde Yunan dostların yemekleri;
Derin kadehlerin köpüklerini ve
Çınlamalarının şarkısını söyleyebilir.”⁽⁷⁰⁾

Puşkin, eski Rus tarihi kitaplarını okumayı çok seviyordu. Nitekim onun “Ruslan ve Lyudmila” adlı eserini okuduğumuzda bunu kolayca hissedebiliriz. Puşkin’in bu eserinde, Kiev savaşından ve düşmandan kurtuluşundan bahsetmesi en önemli motiflerden biridir. Kirşi Danilov’un fıkralar kitabına benzemektedir.

Puşkin’in “Ruslan ve Lyudmila” adlı eserde eski ruhu canlandırma ve hatırlatma olduğunu kolayca anlayabiliriz.

Puşkin’in Vladimir’in tasvirinde Rus kimliği ve Rusya’nın yaradılışı sezilmektedir. Buna rağmen şiirlerinde yoğun bir tarihi bilgi ağırlığı yoktur. Bu da Puşkin’in tarihi bilgilerden çok halka ve halkın söylediklerine önem verdiğini göstermektedir. Puşkin’in kendi halkına ve geleneklerine bağlı olduğu, daha önceki şiirlerinde de görülmektedir.

⁽⁶⁹⁾ A.g.e., s.66

⁽⁷⁰⁾ A.g.e., s.64

Puşkin daha sonra Rus kimliğinin geçmişini çok iyi öğrendikten sonra 1828’de meşhur “Lukomor’da Yeşil Meşe” adlı poeminin girişini yazmıştır. Puşkin bu eserinde romantizm şiirine Rus masallarından sihirli motiflere de yer vermiştir:

"Orada garip şeyler oluyor: Orada orman canavarı dolaşiyor,
Deniz kızı ağacın dallarında oturuyor;
Orada bilinmeyen yolların üzerinde
Görülmemiş hayvanların izleri tamam
Orada incecik direkler üzerindeki külübe
Kapısız, penceresiz duruyor
Orada orman ve vadi hayaletlerle dolu
Orada dalgalar ufka kadar kabarıyor. " (71)

Puşkin’in poeminde “Ruslan ve Lyudmila” klasik edebiyat anlayışından bir adım ileri giderek yeni romantizm anlayışına geçiş olmuştur. Poemde görülen bu romantizm anlayışı insana, Dünya’ya yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Puşkin’in poemindeki kahramanların kendilerine has çizgi ve karakter özellikleri vardır.

Puşkin bu eserinde Rus destanlarındaki kahramanların genel çizgilerini belirtmeye çalışmaktadır. Destan kahramanları güç, kuvvet ve vatan sevgisiyle doludur. Poemin bütün içeriğinde bu motiflere rastlamak mümkündür. Kiev’in kuzeyli vahşilere karşı cesurane direnişini ve gösterilen kahramanlıkları Rus edebiyatında fazla işlenmemiş bir konudur. Poemin baş kahramanı Lyudmila, Puşkin’in yaşadığı dönemde düşüncesinde yarattığı en iyi ve en güzel Rus kızlarının bir örneğidir. Şair onda, bütün Rus kızlarının iyiliklerini ve güzelliklerini toplamış ve bir hayal olarak vermiştir. Puşkin, onu sempatiyle tasvir eder:

“O duygulu ve çekingen
Eşinin sevgisine sahip
Birazcık da havai... Ne olmuş yani?
O böyle daha sevimli
Her an yeni bir güzelliğiyle
Bizi büyülemeyi başarıyor.” (72)

(71) A.g.e., s.11

(72) A.g.e., s.71

Onun yüzü, görünüşü ve psikolojik durumu çok açık bir şekilde onun özelliklerini ortaya koymakta ve Ruslan'la beraber poeme orjinal bir özellik kazandırmaktadır. Poemin büyük kahramanı Ruslan aşkın gücüyle büyücü Çernomor'u yanılttı.

“Ama boruyu kim çalıyordu?
Kim büyücüyü korkunç savaşa çağırdı?

Ve büyücüyü kim bu kadar çok korkuttu?
Ruslan. O intikam ateşiyle
Kötü adamın yaşadığı yere ulaştı. “ (73)

Puşkin bu eserinde komik tipi ile Farlafı, romantizmin ihtiraslı figürü Rogday'ı ve genç han Ratmir'i başarıyla canlandırmıştır. Bu kahramanlar Rus milli destanlarından çok, batı şövalye romanlarına benzemektedir. Poemde iyilik severliği yansıtan Finlandiyalı ve kötülüğü simgeleyen Naina figürleri de vardır. Jukovski'nin eserindeki kahramanlardan farklı olarak Puşkin'in poemde yarattığı figürlerde mistik bir hava da hissedilmektedir. İnanç motifleri, kızlardaki güzellik ve saflık gibi özellikler Jukovski'nin öykülerinden alınmıştır.

“Ruslan ve Lyudmila” adlı poemiyle Puşkin, Peterburg'da yazdığı lirik tarzdaki şiirlerinin, yaratıcılığının zirvesine ulaşmıştır. Bu poemin içeriğinde taibiat güzellikleri, nezaket motifleri, romantik duygular, hayatı düşünme, Rus halk sanatına olan ilgiden, Rus halkının geneldeki yaratıcılığından ve Rusya'nın geçmişinden bahsetmektedir.

Puşkin bu şiir kitabıyla klasik şiir anlayışını yıkmıştır. Onun hiçbir eseri “Ruslan ve Lyudmila” kadar ilgi uyandırmamış ve eleştiri almamıştır. Ancak okuyucuların büyük bir kısmı gibi Jukovski de Puşkin'in bu eserini büyük bir zevk ve hayranlıkla okumuştur. Jukovski, Puşkin'e kendi portresini hediye ederken

(73) A.g.e., ss. 71-72

“Mağlup öğretmenden zafere ulaşmış öğrencisine” sözleriyle beğenisini ifade etmiştir.⁽⁷⁴⁾

Puşkin, “Ruslan ve Lyudmila” eserinde gösterdiği bu büyük yaratıcılık sayesinde romantizm akımı kapısının açılmasında önemli bir rol oynamıştır. Çünkü “Ruslan ve Lyudmila” adlı eserde yeni romantizmin izlerinin yanı sıra Jukovski gibi pasif olmayan ateşli, hararetili ve coşkulu ifadelerle, halkın özgürlüğüne verdiği önemi belirtilmiştir. Puşkin’in “Ruslan ve Lyudmila” adlı eserinin ortaya çıkması edebiyat dünyasında büyük bir olay olarak değerlendirilmiştir. Kitabın baskıdan çıkmasıyla Belinski şunu söylemiştir. “Ruslan ve Lyudmila” hırs ve çalışma arzumuzun yeniden uyanmasına, eski dogmatik düşüncelerden vazgeçilmesine ve yeni dünya düşüncesinin yaratılmasına sebep olmuştur. Nitekim Puşkin, bu gibi düşüncelerden daha önceki eserlerinde de bahsetmektedir.”⁽⁷⁵⁾

Bütün poemde canlı bir mücadeleden, iki yüzlülüğe karşı yürüttüğü savaştan, hayat ve edebiyattaki sahte ahlaktan söz etmektedir. Bu manevi savaş ve hayatta yalancı kişiliklere sahip olanlardan öç alma isteği göze çarpmakta olup bu konu edebiyatta yoğun olarak işlenmektedir.

Puşkin’in “Ruslan ve Lyudmila” adlı eserinde işlenen bu konu, daha önce de Rus edebiyatının konuları arasında yer almaktadır. Ancak poemde klasisizm şiirlerinin tarzı yoktur. Puşkin’in şiirleri gerek içerik, gerekse de şekil itibarıyla klasisizm şiirlerinden çok farklıdır. Biçim olarak Puşkin’in şiir kitabı altı bölümden oluşmaktadır. Fakat bu şiirlerin kompozisyonu ve lirik anlayışı, destan tarzında verilmiştir. Puşkin’in bu romantik poemi çok kısa zamanda örnek eserler arasında yer almıştır. Yazarın bu yeni tarzdaki eseri, “romantizm tarzında” yazılan şiirlerin

⁽⁷⁴⁾ V.G. Belinski, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova 1987, c:IX, s.4

⁽⁷⁵⁾ A.g.e., s.4

en iyi örneği olarak gösterilmektedir. Puşkin'in romantik tarzda yazdığı bu poemın ikinci bölümünde aşk, yiğitlik ve iyilikseverlikten bahsedilmektedir. İkinci bölümde Çernomor'un bahçesi ve üçüncü bölümde bir savaş alanı anlatılırken, bu nitelikler için güzel örnekler verilmiştir. Poemde yer alan kahramanlık teması ise, Rogday'ın "tavşan gibi" korkak Farlaf ile komik bir biçimde hesaplaşması poemın ikinci bölümünde işlenmiştir. Farlaf'ın komik hali poemde şöyle anlatılmaktadır:

"Şaşırmış olan yiğit adam
Sevinerek çamurlu hendedin içinden çıktı
Çevresine ürkekçe bakıp
İçini çekti ve kendine gelip
"Oh, Tanrıya şükür, yaşıyorum" dedi." ⁽⁷⁶⁾

Bu hesaplaşmadan sonra Farlaf, Lyudmila'yı aramaktan da vazgeçiyor:

"Şöhreti hatta genç prensesi
Tamamen unutarak
Sağduyu sahibi kahramanımız
Hemen eve doğru yola koyuldu.
Meşe ormanındaki en küçük bir ses
Baştan kara kuşunun kanat çırpışları, suyun uğultusu
Onu ateş ve ter içinde bırakıyordu." ⁽⁷⁷⁾

"Ruslan ve Lyudmila" adlı poem halk edebiyatı tarzında yazılmıştır. Fakat Puşkin tamamen halk edebiyatının etkisi altında değildir. Poeminin bazı bölümlerine Karamzin'in "Rus Devletinin Tarihi" adlı eseri kaynak olmuştur. Örnek olarak Puşkin'in şu satırlarını verebiliriz.

"Güçlü delikanlı kalabalığı içinde
Arkadaşlarıyla, büyük ziyafet odasında
Güneş gibi parlayan Vladimir ziyafet veriyor." ⁽⁷⁸⁾

Bu alıntı Karamzin'in eserindeki şu satırları hatırlatmaktadır: "O dönemde Prens Vladimir her pazar misafir salonunda ya da sarayın girişinde Rus

⁽⁷⁶⁾ A.S.Puşkin, *Polnoe sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c.IV, *Poemi, skazki, İzd.* Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1963, s.32

⁽⁷⁷⁾ A.g.e., ss.32-33

⁽⁷⁸⁾ A.g.e., s.13

kahramanlarını misafirlige davet ederdi." Ondan sonra Karamzin Vladimir'in ziyafetine katılan kahramanlardan ve onların arasında güçlü bir savaşı olan Rohday'ın da (Puşkin'de Rogday adıyla verilmiştir) bulunduğundan söz eder. Puşkin'in Rogday'ı anlattığı satır "Sınırları kılıçla genişleten" tanımlaması Karamzin'in eserindeki şu sözleri anımsatır: "Devletin sınırlarını batıya doğru genişletmiş". Karamzin kahraman Farlaf'dan da söz eder, o Oleg'in çevresinde bulunan kahramanlardan biridir. Puşkin'in Finlandiyalı büyücüsü Karamzin'in eserinde de geçmektedir: "Finlandiyalının yaptığı büyüleri, Kuzey masallarında detaylarıyla anlatılmıştır." V.b. ⁽⁷⁹⁾

Poemin içeriğindeki düşünceler hayattaki günlük konulardan alınmıştır. İşlenen konular arasında baskı rejiminin acıları, genç şairin hayal kırıklığı, aşk ve umutları yer almaktadır.

Başlangıçta hayat ışığı belirsiz ve bulanık görülmektedir. Bu motifler sembolik olarak Farlaf, Naina ve Çernomor figürlerinde temsil edilmektedir. Fakat ışık, şans ve mutluluk gençliğe ve aşka yöneliktir. Sonunda bu ışıkla bütün poem parlar. Mutluluğun ve doğal aşkın bir ifadesi olarak yalancı, ahlakı iki farklı kişiliği konu edilmiştir.

"Ruslan ve Lyudmila"daki yüksek sanatsal yaratıcılık özelliği, doğal hayat motiflerinden alınmıştır. Poemde ağır bir anlatım yerine kolay, anlaşılır ve çekici konuşma dili kullanılmıştır. Bunun yanı sıra poemde zengin bir halk kültürü de bulunmaktadır. Poemin mısralarında halk kahramanları ve yazarın lirik düşünceleri belirtilmiştir.

"Ruslan ve Lyudmila" eseri, uzun komik bir poemdir. Bu poeme benzer örnekler, Rus şairleri tarafından XVIII yüzyılın ikinci yarısında sentimentalizm

⁽⁷⁹⁾ A.g.e., Bk.Primeçaniya, s. 548

döneminde verilmiştir. Puşkin, tipik Rus romantizmini yansıtan bu eserinde, en çok milli sözlü masallardan ve efsanelerden etkilenmiştir. Bu durum özellikle 1812 yılından sonra yükselmiş olan Rus kültürünün milli kaynaklarına karşı olan ilgiyi yansıtmaktadır. Bu eğilim, daha sonra yazılmış olan şiirin girişinde kendini daha çok göstermektedir:

“Orada Rus ruhu var... Orada Rusya kokuyor!
Ben de oradaydım ve bal içtim
Deniz kıyısında yeşil meşeyi gördüm
Onun altında oturdum ve bilgin kedi
Bana masallarını anlattı.”⁽⁸⁰⁾

Puşkin şiirinde masal ile edebi ve toplumsal motifleri kolayca birleştirir. Şairin milli ve tarihi motifleri iyi kullanması, anlatımda hafif ve serbest bir tavır oluşturmuştur. Puşkin'in poeminde yer alan her türlü mucizeler, kaçırımlar, masalsı olaylar, gerçek ve somut gündelik yaşamın belirtileriyle son derece başarıyla birleştirilmiştir. Eserin girişinde de mükemmel bir biçimde şairin önsözü yer alır. Poemin her bölümünde şair kahramanlardan söz eder, okuyucularla sohbet ederek kendi hayatını, işlerini, alışkanlıklarını ve sanat zevklerini anlatır.

Puşkin, halk masallarını kendi yaşadığı zamana uyarlayarak başarıyla eserine aktarır. Yazar geçmişe, XIX. yüzyılın romantik şairinin gözüyle bakar. Poemin satırlarında hafif bir alay hissedilmektedir. Şair sadece eserin kahramanları, okuyucularıyla değil, kendisiyle bile alay eder. Örneğin daha önce çekingen davranışlarıyla göze çarpan masalın baş kahramanı olan Lyudmila, poemin bazı bölümlerinde ansızın uygar, sevimli ve cilveli biri olarak karşımıza çıkar; Güçlü büyücü Çernomor ise cılız birdenbire acınacak bir ihtiyar olarak karşımıza çıkar.

v.b.

⁽⁸⁰⁾ A.g.e., s.12.

Anlatımın bu duygusal yönü, anlatıcının bağımsız ve sürükleyici anlatımı, Puşkin'in daha sonraki eserlerinin lirik tasvirlerinde önemli bir yer tutacaktır.

III. 2) ROMANTİK GÜNEY POEMLERİ

Puşkin inanılmaz bir hızla sanatını geliştiriyordu. Her yeni eseri, yeni bir edebiyat zaferi oluyordu. Romantik lirik bir poem olan “Kafkasya Esiri” 1821-1822 yıllarında basıldı ve Rus edebiyatında tamamen yeni bir poem türü olarak ortaya çıktı. “Kafkasya Esiri” şiir sanatının bu şeklinin ilk örneğidir, bu şekil Puşkin’in bundan sonraki poemlerinde daha da geliştirildi: 1822-1825 yılında basılan “Haydut Kardeşler”de, 1823-1824 yılında basılan “Bahçesaray Çeşmesi”nde ve 1824-1825 yılında basılan “Çingeneler”de.

Puşkin’in romantizmi, Rus edebiyatının gelişmesinde, klasisizmin dogmatik kurallarının yok edilmesinde, fikri içeriği ve şiir tarzıyla dramaturjinin, nesir sanatının biçimlerinin geliştirilmesinde önemli ve devrimci bir rol oynamıştır.

Rus romantizmde değişik sosyal ve estetik eğilimler vardı. Romantikler arasında hem devrimci niteliklere sahip yazarlar hem de ortaçağları idealize eden ve mistik “açıklığın” dünyasına çağıran feodal-monarşi fikirlerini savunanlar vardı. Jukovski’nin şiirlerinde en açık şekilde ifade edilen ikinci romantizm tipi, fikri içeriği açısından Puşkin’e daima yabancı kaldı. Puşkin’i romantizmin tamamen değişik, sosyal yönelimli, asi ruhu ilgilendiriyordu. Romantizmde Puşkin’i çeken özellikler, edebiyatın halk için olması ve edebiyatın gelişmesini sınırlandıran kurallardan kurtulması için verilen mücadele, insanın iç dünyasını keşfetmek için sarf edilen çabalar, insan haklarının kabul edilmesi, halk sanatının pınarlarına başvurulması gibi yönlerdir. Romantizmin bu özellikleri realizme geçişi işaret ediyordu, çünkü romantizm, hayatın derinden ve gerçekçi anlatılışını engelleyen eski ideolojiye ve estetiğe karşı verilen bir mücadele biçimiydi. Puşkin’in romantik eserlerinde de, gelecekteki realist Puşkin’in gerçeğin çelişkilerini anlamaya

çalıştığını ispatlayan canlı eğilimleri beliriyor. Puşkin'in eserlerinde realizme doğru ilerleme yolunda bir geçiş devresi ve bir arayış olan romantizm, hayatın çelişkilerinden kaçmak için sarfedilen çabaların ifadesi değildir. Romantik eğilimin birçok şairinin gerçeklerle barışma yolu olarak gördükleri mistisizm de Puşkin'e yabancıydı. Onun gibi bir öncü eğitimci, hayatın sınırları dışında, "hiçlik"ten başka birşey göremiyordu.

Puşkin'in romantik poemlerinden bahsederken, karşılaştırmalı edebiyat tarihinin "bu poemler Byron'un etkisinin bir ürünü" şeklindeki görüşünü kesinlikle reddetmemiz gerekiyor. Puşkin, dostlarına yazdığı mektuplarda açıkladığı gibi, yirmili yılların başında Byron'a büyük ilgi duyuyordu; şiirlerinin fikri heyecanını, zamanının sosyal kabullerine karşı protestosunu, güçlü iradeye, güçlü duygulara tapılmasını, geriliği ve dini inancı reddetmesini her şeyden değerli görüyordu. Fakat, Belinski'nin de yazdığı gibi, Puşkin "Byron'a benzemek için değil, kendisi olmak için, ayrıca ondan önce kimsenin dokunmadığı ve kalemini bekleyen gerçekliğe vefasını göstermek için çalışıyordu."⁽⁸¹⁾

Puşkin'in poemlerinin yapısında bile Byron'un poemlerinden keskin farklılıklar vardır. Puşkin'in 1827 yılında Byron şiirlerinin iyi taraflarından bahsetmekle birlikte şiir metodunun tek taraflılığını ve eksikliklerini şiddetle eleştirmesi çarpıcıdır. Puşkin'in "güney" poemlerini Byron poemlerinden ayıran temel farklılık, Puşkin'in poemlerinin Rus gerçeklerinden doğmuş olmasında ve onlardaki meselelerin, Rus hayatı tarafından dikte edilmiş olmasında saklıdır. İşte bu belirleyici unsurlar, Puşkin'in poemlerinin kendine has özelliklere sahip olmasını, Rus toplumunun ve Rus edebiyatının gelişmesindeki önemini belirlemiştir.

⁽⁸¹⁾ V.G. Belinski, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, C:IX İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova 1987, s.4

III. 2) A)“KAFKAS ESİRİ”

Puşkin “Kafkas Esiri” adlı poeminin Kafkasya adlı birinci kısmını 1820 yılının Ağustos ayında Gurzuf'ta yazmıştır. Aynı yılın Aralık ayında genç şair poemini tüm taslağını hazırlar. 23 Şubat 1821 yılında Puşkin Kamenka'da poemini temize çeker. 15 Mayıs 1821 yılında şair Odesa'da epilog bölümünü yazar. 1822 yılının Ağustos ayının sonuna doğru poema yayımlanır. Poemini yayımlamak görevini Puşkin arkadaşı N.İ.Gnediç'e(1784-1833) verir.

Puşkin bu poemini genç arkadaşı N.N. Rayevski'ye hitaben yazmıştır. Genç şair Rayevski'nin ailesiyle birlikte 1820 yılında Kafkasya ve Kırım'da bulunduğu süre içinde bu poemini yazmak için ilham almıştır.

Puşkin'in kendisi bile poemini tamamen yeni olduğunu hissettiği için onun türünü bir türlü belirleyemiyordu. “Kafkas Esiri”nin alt başlığı konusunda N.İ.Gnediç'e “Bu eserimi, masal, hikaye, poem diye adlandırın ya da hiçbir şekilde adlandırmayın” diye yazan şairin esiri, “hikaye” alt başlığıyla yayınlandı. ⁽⁸²⁾

"Kafkas Esiri" adlı poem Kafkasya'da küçük bir köyde geçmektedir. Bu poem, Çerkezler tarafından esir olarak alınan genç Rus kahramanın hikayesidir. Esirin, Çerkez savaşçısının karşısında gösterdiği demir gibi dayanıklılığı, sarsılmazlığı ve cesareti onları hayrete düşürür. Ancak, poem ilerledikçe esiri daha iyi tanırız ve onun aydınlık ülküsünün tek dileği olduğunu görürüz. Esirin pasif karakteriyle amaçlarına nasıl ulaşacağı bilinmemektedir. Genç esir bir köle gibi gecenin sesizliğinde sonunu bekler. Ancak, esir için gecenin karanlığında bir ışık belirir. Bu ışık genç bir Çerkez kızıdır. Bu kız yiğit esire ateşli, samimi, sonsuz bir

⁽⁸²⁾ Bk.A.S.Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c:X, *Pis'ma*, İzd."Nauka" Moskova, 1966, s.37)

aşk teklif eder. Fakat, genç Rus esiri bu aşka kalbiyle cevap vermez, çünkü o daha önce gönlünü başka bir kıza vermiştir. Onun kalbi taş olmuş, ihtirasları solmuş, ümitleri yok olmuş ve mutluluğu ölmüştür. Esir bu nedenle Çerkez kızından af diler ve onun aşkına layık olmadığını söyleyerek kendisini unutmamasını ister. Kalbindeki aşkın ve mutluluk rüyalarının solduğunu ve şefkatli duygulara artık yer olmadığını söyler. Çerkez kızı bu esiri tanımakla dürüstlüğe karşı çok duyarlı olmuştur. Bu nedenle esire daha fazla aşk ve saygı gösterir. Kız giderken esir yalnızlığını daha fazla hisseder ve karanlık gecede bu yalnızlık ve pasif bir biçimde ölümü bekleyiş ön plana çıkar. Ancak güçsüz, kısır ve ürün vermeyen bir ümit onun kahraman kalbinin unutulmuş bir köşesinde gizlice yansır. Bu esirin umut ve hürriyet rüyası, beklenmedik bir şekilde, yakın bir zamanda gerçekleşir. Genç Çerkez kızı, aşkın gücüyle coşar ve inanılmaz bir fedakarlık ve cesaret gösterir. Esir başka bir kıza sevse de Çerkez kızı yine de onu kurtarmak ister. O anda esir Çerkez kızının soylu hareketine karşı ona kendini vermeye hazırdır, fakat bu defa Çerkez kız tüm gönül yüceliğini göstererek onu özgürlüğüne kavuşturur. Sonunda Çerkez kız esirle vedalaşmak için elini uzatır ve ona kendisini ve aşkının yol açtığı acıları unutmamasını diler.

Puşkin Kafkasya'daki hayattan, Çerkez adetlerinden, misafirperverlikten, genç Çerkez savaşçıların kahramanlıklarından, Çerkezlerin milli giyiminden, şarkılardan, etnolojiden ve folklordan ilham alan kişisel duygularına ve esinlerine kadar her şeyi, genç esirin gözüyle verir. Puşkin'e ilham veren Kafkasya, en iyi biçimde poemin epilogunun mısralarında görülmektedir:

“Hayatın tatlı arkadaşı ilham perisi,
Böylece Asya sınırlarına doğru uçtu geldi
Ve taç yapmak için kendisine
Kafkasya'nın yabancı çiçeklerini kopardı.
Savaşlarda buyuyan kabilelerin

Kaba kiyafetleri onu büyüledi
Ve sık sık bu yeni kiyafet içinde
Büyücü bana göründü.
Boşalmış köylerin etrafında
O kayaların üzerinde geziyordu
Ve öksüz kızların şarkılarına
Oradan kulak veriyordu.
Savaşan köyleri seviyordu
Cesur Kazakların koşuşturmalarını
Sessiz mezarları, gürültüleri
Ve at sürülerinin seslerini.”⁽⁸³⁾

Epilogan sonunda şair bütün savaşçılara bu şekilde önemli bir öğüt verir:

"Hürriyet ve barış içinde yaşamak en iyi çözümdür."

“Kafkas Esiri” şairin şahsiyetiyle ve Rus hayatıyla organik bir bağı vardır.

Poemin protestosu, aykırı istikametinin doğrudan ifadesi olarak Puşkin hayattayken yayımlandığında çıkartılan hürriyet hakkındaki şu satırlar gösterilebilir:

“Özgürlük! O tek başına seni
Hala ıssız dünyada arıyor.
İhtiraslarla duyguları yok etmiş
Hayallerden ve lirden soğumuş
Seninle ruh bulan
Şarkılara heyecanla kulak vermiş.”⁽⁸⁴⁾

Bu hürriyetseverlik “Kafkas Esiri”nin bütün mısralarında hissedilir.

Puşkin, V.P. Gorçakov’a (1800-1867) esirin karakteri hakkında şunu yazıyordu: “Bu karakterde 19. yüzyıl gençliğinin ayırıcı özelliklerini, yani hayata ve onun zevklerine karşı bu kayıtsızlığını, bu erken ruh ihtiyarlığını anlatmak istiyordum.”⁽⁸⁵⁾

Puşkin’in bazı arkadaşları bu hayal kırıklığının canlı örnekleriydi; Puşkin’de erken hayal kırıklığının bazı belirtileri vardı: onların kaynağı, öncü gençliğin,

⁽⁸³⁾ A.g.y., c:IV, *Poemi, skazki*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1963, s.129

⁽⁸⁴⁾ A.g.e., s.109

⁽⁸⁵⁾ A.g.y., c:X, *Pis'ma* İzd. “Nauka”, Moskova, 1966, s.49

hürriyetsever istekleriyle mevcut durum arasındaki çelişkidir. Puşkin daha güneye gitmeden P.A.Vyazemskiy'e(1792-1878) şunu yazıyordu: “Peterburg şair için havasızdır” (Nisan,1820) ⁽⁸⁶⁾ Tabii ki bu “havasızlık”, mecazi anlamda Rusyanın siyasi havasıdır. Bu özgeçmiş motifinin şiirsel ifadesini “Kafkas Esiri”nde buluyoruz:

“O insanları ve dünyayı tanıyordu
Ve hayatın geçici değerini biliyordu
Arkadaşlarının yüreğindeki değişiklikleri
Aşkın rüyalarındaki delice uykuyu bularak
Eskiden aşağılanmış olan dünyeviliğinin boşluğunun
Ve ikiyüzlü düşmanlığı
Ve masum iftiranın
Tanınan kurbanı olmaktan bıkararak
Dünyadan çekilen adam, doğanın dostu
Kendi memleketini terketmişti.
Ve uzak ülkelere uçmuştu
Özgürlüğün eğlenceli hayaliyle.” ⁽⁸⁷⁾

O zamanın okurlarının alışmış oldukları Byron’un doğu poemlerinin melodramatik konularından farklı olarak “Kafkas Esiri”nin konusu çok sade fakat aynı zamanda çok da şiirseldir. Puşkin’in poeminde, Çerkes kızının intiharı dışında her şey sade ve doğaldır. Puşkin’in esiri, o zaman moda olan Byron kahramanlarını saran gizemli havadan yoksundu. Gerçi, esirin geçmişi belirsiz kalıyordu; fakat en azından bu geçmiş, Byron “Lara”sının geçmişini saran sırlara benzeyen hiçbir sırrı içermiyordu.

Çerkez Kızı hakkında da benzer şeyler söylemek mümkündür. Onun tipinde neredeyse hiçbir romantik abartma yoktur. O zamanın eleştirmenlerinin eleştirdikleri gibi esirin açık bir şekilde anlatılmamasına karşılık Çerkes kızı daha açık bir şekilde anlatılmıştı.

⁽⁸⁶⁾ A.g.e., s.15,

⁽⁸⁷⁾ A.g.y., c:IV, *Poemi, skazki*, İzd.Akademiya Nauk SSSR, Moskova,1963, s.109

Puşkin'in Çerkes kızını tasvir ederken kullandığı ahengi ve duygusal tasvir gücünü, Rus edebiyatının sadece şiirciliği değil, nesri de bilmiyordu. Örneğin,

"Ama sürekli parlaklığını yitirmiş bakışları
Genç Çerkes kızının üzerindeydi.
Ve uzun uzun genç kız onun karşısında
Düşüncelere gömülmüş oturuyordu
Adeta suskun katılımıyla
Esiri teselli etmek istiyordu.
Her an ağzı elinde olmadan
Dudaklarına gelen sözcüklerle açıyordu;
İçine çekiyordu ve gözleri
Sürekli gözyaşlarıyla doluyordu." ⁽⁸⁸⁾

Esirin itiraflarından sonra ise :

"Ağzını açıp gözyaşı dökmeden ağlayarak
Oturuyordu genç kız:
Buğulu, hareketsiz bakışları
Suskun sitemini dile getiriyordu
Gölge gibi solgun titriyordu:
Onun soğuk elleri
Sevdiği adamın ellerinin içindeydi;
Ve en sonunda aşkın hüznü
Mutsuz sözlerle dökülüyordu." ⁽⁸⁹⁾

Çerkez kızı, esire ilk aşkın derin, ihtiraslı ve samimi duygularını hissettiğini açıklıyor ve bu büyük aşkı yaşatmak için o her şeyi yapmaya hazır olduğunu dile getiriyor:

"Bana hazırlanan kaderimi biliyorum
Kati yürekli kardeşim ve babam
Beni başka bir köydeki sevmediğim adama
Altın karşılığında satmak istiyorlar
Ama babama ve kardeşime yalvaracağım
Yoksa hançer ya da zehir bulacağım.
Garip ve akıl almaz bir güç,
Tümüyle beni sana çekiyor
Seni seviyorum, tatlı esir
Yüreğim seninle kendinden geçiyor." ⁽⁹⁰⁾

⁽⁸⁸⁾ A.g.c., s.111

⁽⁸⁹⁾ A.g.c., s.122

⁽⁹⁰⁾ A.g.c., ss.119-120

Çerkez kızı, esirin çok dürüst olduğunu görüyor ve bu nedenle onu daha fazla seviyor ve değer veriyor.

“Acıdığım halde
Suskunlukla ve sahte bir şefkatle
Sen aldatabilirdin esir-adam
Benim deneyimsiz gençliğimi
Kaderini süsleyebilirdim
Duyarlı ve uysal bir endişeyle
Huzuru özleyen arkadaşımın
Uyku dakikalarını sakınırdım.”⁽⁹¹⁾

Onun için Çerkez kızı, esire yardım edip onu özgürlüğüne kavuşturur. Esir o zaman Çerkez kızına birlikte kaçmayı önerir, ancak bu kez kız esire olumsuz cevap verir.

“Her şeyi biliyordum, sevinci tanıyordum
Her şey geçti, izler de yok oldu.
Mümkün mü? Başka birini seviyordum
Onu bul, onu sev:
Daha ne için üzüleyim?
Ne için hüznü duyayım?
Affet! Sevginin hayır duaları
Her an seninle olsun.
Affet—benim acılarımı unut
Elini ver... Son kez!”⁽⁹²⁾

Kadın kahramanın duyguları Rus edebiyatında ilk defa böyle bir psikolojik gerçekçilikle tasvir ediliyordu.

“Kafkas Esiri”nin kompozisyonunda tasvirlerin çok önemli yerleri vardır. Tasvirlerin poemde ifade edilişi ve tonu, Kafkasya’dan çok etkilenen Puşkin’in, 24 Eylül 1820 tarihinde kardeşine yazdığı mektupta yer alan ifadelerle uyuyor. Örneğin, mektubunda: “Ne yazık ki dostum, sen benimle birlikte bu dağların muhteşem zincirini; açık güneşin doğuşu sırasında uzaktan garip, rengarenk ve sabit bulutlar gibi gözükken dağların zirvelerini görmedin” diye yazıyordu⁽⁹³⁾

⁽⁹¹⁾ A.g.e., ss.122-123

⁽⁹²⁾ A.g.e., s.127

⁽⁹³⁾ A.g.y., c:X, *Pis'ma*, İzd. “Nauka”, Moskova, 1966, s.17.

“Harikulade manzaralar!
Karların sonsuz tahtları,
Onların zirveleri gözlere, bulutların
Hareketsiz zinciri gibi gözüktüyor.
Ve onların etrafında iki başlı bir heykel olan
Kocaman, muhteşem Elbrus buzdan tacı parlayarak
Masmavi gökyüzünde ağarıyordu.
Fırtınadan önce uğultuyla karışarak
Şimşek çakarken esir ne kadar da sık
Köyün üzerindeki dağda hareketsiz oturuyor.”⁽⁹⁴⁾

Çerkezlerin hayat tarzını, ruh dünyalarını, folklorlerinin şöhretini,
kahramanlıklarını, misafirperverliklerini, savaş aletlerini, atlarını, giyim tarzlarını
v.b. böyle şiirsel bir biçimde ancak Puşkin gibi büyük bir şair tasvir edebilirdi:

“Ama bu garip halk Avrupalı'nın
Tüm dikkatini çekmişti
Dağlıların arasındaki esir
Onların inançlarını, geleneklerini, eğitimlerini gözlemliyordu
Onların yaşamının sadeliğini, misafir perverliğini ve
Küfür etmeye düşkünlüklerini seviyordu.”⁽⁹⁵⁾

Ya da hayat kadar önemli halk şiirine değer verebilir:

“Bacadan çıkan duman kıvrılarak mavileşiyor.
Onlar tek söz söylemeden genç kızların
Bilinen şarkısını dinliyorlar
Ve yaşların yüreği gençleşiyor.

Çerkez şarkısı

I

Nehirde gürüldeyen bir dalga koşuyor;
Gecenin sesizliği dağların üzerine çokmuş;
Çelikten mızrağına dayanarak
Yorgun Kazak uyukluyor
Uyuma Kazak: gecenin sisinde
Bir Çeçen nehrin obür tarafında geziyor.”⁽⁹⁶⁾

⁽⁹⁴⁾ A.g.y., c:IV,*Poemi, skazki*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova,1963, s.113

⁽⁹⁵⁾ A.g.e., s.114

⁽⁹⁶⁾ A.g.e.,s.125

Puşkin'in poemindeki tasvirler kendine has bir Kafkasya günlüğünü oluşturuyorlar. İşte bunun için ileride İ.Kireyevski, Puşkin'in poemi hakkında bir değil, iki içeriğe sahiptir; bu ikisi de birleşmiş değildir, her biri ayrı olup iki değişik türde dikkati ve hisleri eğlendiriyor" diye yazacaktır. "Puşkin'in şairliğinin karakteri hakkında bir şey".⁽⁹⁷⁾ Puşkin bu gibi sitemlerin olacağını tahmin ediyordu. Poemi bitirdikten hemen sonra Gnediç'e "... Çerkez huylarının anlatılışı (bütün poemın en katlanılır kısmı) hiç bir olayla ilgili değildir ve bir seyyahın coğrafik makalesi yada raporunda başka bir şey değildir" (29 Nisan 1822.)⁽⁹⁸⁾ V.P. Gorçakov'a olan mektubunda: "Çerkesler, onların adetleri ve huyları hikayenin en büyük ve en iyi kısmını oluşturuyorlar; fakat bütün bunlar hiç birşeyle bağlı değildir. Ve bir gerçek hors d'oeuvre'dir" diye yazıyordu. (Ekim-kasım 1822)⁽⁹⁹⁾ Buna rağmen, tasvir kısmı, bütün eleştirmenlerin hayran yazılarına sebep oldu, bu tasvirlerin sadece bütün bunları kendi gözleriyle gören bir insanın yazabileceğini söyleyen hükmün özellikle altı çiziliyordu. Örneğin, Pletnyov: "Anlatma işini Puşkin'in yeteneklerinden daha düşük yeteneklere sahip bir şair de yapardı; fakat Kafkasya bölgesinin tasvirleri her zaman için ilk ve tek kalacaktır. Onların üstünde görünen gerçeklerin, toprakların, insanların, onların hayatlarının ve uğraşlarının anlaşılır dokunabilirliğinin hayret edici izleri kaldı... "Kafkas Esiri" ndaki tasvirler, sadece şiirin mükemmelliği açısından değil, aynı zamanda tabiat manzaralarını kendi gözleriyle görmeden buna benzer tasvirlerin yapılamayacağı için nefistir."⁽¹⁰⁰⁾

⁽⁹⁷⁾ Z.Grayiç, *Puşkinove poeme*, "Rad", Belgrad,1975.s.42

⁽⁹⁸⁾ A.S.Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c:X, *Pis'ma*,İzd. "Nauka", Moskova,1966, s.35

⁽⁹⁹⁾ A.g.e., s.50

⁽¹⁰⁰⁾ Z.Grayiç, *Puşkinove poeme*, "Rad", Belgrad, 1975, s.47

“Kafkas Esiri”nde, Puşkin’in yeni bir durumun gözleminde kullandığı ayrıntılı dikkati belli oluyordu. Onun ilgileri değişiktir: Bölgenin tabiatı, yerel adetler, yerel folklor. Örneğin, Gürcü şarkılarıyla tanınmıştı. Açıklama notlarında onlardan bahsederken: “Gürcü şarkıları hoş ve genelde hazindir. Bu şarkılarda, Kafkasya silahlarının dakikalık başarıları, kahramanlarımız olan Bakunin ve Sisianov’un ölümleri, ihanetler, katliamlar, bazen de aşk ve zevkler övülüyor” diyordu. ⁽¹⁰¹⁾ Herhalde, “Çerkez Şarkısı”nın temelinde yerel halk şarkılarının motifleri yatar.(belki de Rus Kazaklarınki). Puşkin poemini tasvir kısmının gerçekliğini daha sonra “Erzurum Yolculuğu”nda ifade etmiştir. (1829-1835): “Bütün bunlar zayıf, genç ve eksiktir; fakat bir çok şey doğru tahmin ve ifade edilmiştir.” ⁽¹⁰²⁾ Bu poemi, olaylar ortamının ikinci derecede öneme sahip olduğu ve sadece egzotik bir fon görevini yaptığı Byron poemlerinden tamamen ayrı kılan “Kafkas Esiri”nin gerçekçi özellikleridir.

Poemin olayları belirli bir tarihi anda meydana geliyor-Kafkasya’nın Rusya’ya katma hareketinin başında. Rus ordusunun başarılarını anlatan epilogun içeriği, poemini ikinci kısmının bitiş satırlarıyla doğrudan alakalıdır:

“Gökyüzündeki koyu karanlık açılıyordu
Gün karanlık vadiye dolmaktaydı
Şafak sokmuştu. Özgürlüğe kavuşan esir
Uzaktaki patikada yürüyordu
Ve önünde sesin içinde
Rus süngüleri parlıyordu.
Ve nöbetçi Kazaklar tepelerde bağrıyordu.” ⁽¹⁰³⁾

“Kafkas Esiri” romantik lirik poemini ilk örneğidir. Burada sadece iki kahraman var, ayrıca bunlar birer özel isim sahibi de değiller (yazar onları “Rus”, “Esir”, “Çerkez kızı” olarak adlandırıyor). Erkek kahraman yazara lirik olarak

⁽¹⁰¹⁾ A.S.Puşkin,*Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah,c:IV,Poemi,skazki*, Moskova,1963, *Primeçaniya*,s.550

⁽¹⁰²⁾ A.g.e., s.552

⁽¹⁰³⁾ A.g.e., s. 128

yakındır, neredeyse onunla birleşiyor, duyguların sesi oluyor. Poemde Puşkin'in geçmişine ait imaları bulmak mümkündür, bunlar N.N.Rayevski'ye yazılan ithafta ifade ediliyor. Esirin genelleştirilmiş bir şekilde anlatılan geçmişi Puşkin'in eçmişi ile uyuşuyor. Puşkin mektuplarında kendisini poemin kahramanlarıyla özdeşleştiriyordu. Gnediç'e "Kafkas Esiri" hakkında "kabul ediyorum ki, onu seviyorum, sebebini kendim de bilemeden; onda kalbimin şiirleri mevcuttur" diye yazıyordu (Nisan 1822) ⁽¹⁰⁴⁾ "Esir karakterinin başarılı olmadığını" kabul edip, V.P.Gorçakov'a yazdığı mektupta" bu da romantik şiirinin kahramanlarına uygun olmadığını bir ispatıdır" diye bir sonuca varıyor (Ekim-Kasım 1822) ⁽¹⁰⁵⁾

Anlatımın lirik usulü de bu özdeşleşmeye uygundur. Poem, devamlı bir lirik akın gibi ilerlerken, aslında sanki tek bir monolog şeklindedir. İşte poemin anlaşılmamış kısalığı da bundandır. ("Ruslan"da 2761 şiir var, "Kafkasya Esiri"nde ise 672). Poeme ilave edilen Kafkasya tasvirleri, bir bütün olan poemin lirik hareketini bozmuyor, çünkü bu tasvirler kahramanın izlenimleriyle ilgilidir. Zamanında Belinski bunlardan söz ederken: "Gerçek bir şair olarak, Puşkin, Kafkasya tasvirlerini poemin içine öylesine bir parça şeklinde yerleştiremiyordu..., onun için de Kafkasya ile ilgili kendi canlı izlenimlerini poemin akışıyla sıkı sıkıya bağlamıştır. Bunları da kendisi anlatıyormuş gibi değil, poemin kahramanı olan esirin izlenimleri ve gözlemleri olarak veriyor, onun için bu tasvirler özel bir hayata sahip oluyor, sanki okurun kendisi olay yerinde bunları görüyormuş gibi." ⁽¹⁰⁶⁾

Puşkin, 1830 yılına ait notlarında "Kafkasya Esiri"nin "karakterin ilk denemesi" olduğunu ve bununla "zor başa çıktığını" anlatıyordu. Fakat bu yine de

⁽¹⁰⁴⁾ A.g.y.,c:X, *Pis'ma*, İzd. "Nauka", Moskova,1966, s.35

⁽¹⁰⁵⁾ A.g.e., s.50

⁽¹⁰⁶⁾ V.G.Belinski,*Sobraniye soçineniya v IX tomah*, c: IX,İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1987, ss.16-17

bir “karakter”di ve bu “karakter” tipteninin genelleştirilmenin 6zelliklerini taşıyordu. Esir, XIX.y6zyıl gen6liğinin tipik temsilcisinin ilk ve hen6z amamlanmamış tasviridir. “Kafkasya Esiri”nde kaba hatlarıyla belirlenen konu daha sonra “6ingenelerde” de ve “Yevgeni Onegin”de kitlendi.

Puşkin , “Kafkasya Esiri”nden sonra, g6ney poemleri arasında 6zel bir yere sahip olan “Bah6esaray 6eşmesi”ni yazmıştır.

III. 2) B)“BAHÇESARAY ÇEŞMESİ”

Puşkin “Bahçesaray Çeşmesi” adlı poemini 1821 yılının ilkbaharında yazmaya başlar ve 1823 yılında tamamladığı eseri 10 Mart 1824 tarihinde yayımlanır. Puşkin poeminin yayımlanması için arkadaşı Vyazemski'ye verir. Bu poemini taslağını ilk önce "Haydut Kardeşler" poemi için yapmıştır. Bu nedenle “Bahçesaray Çeşmesi”ni bitirdikten sonra şair, "Haydut Kardeşler" poemini yazmaktan vazgeçmiştir. "Haydut Kardeşler" planından aldığı başkahramanın, iki bayan kahramanla olan ilişkisini “Bahçesaray Çeşmesi”ne uyarlamıştır.

Puşkin 1820 yılının Ağustos ayından Eylül ayına kadar Kırım'da kaldı ve burası onu çok etkiledi; en fazla da saraya yaptığı ziyaretlerden etkilendi. Bu yüzden poemini saray ve Kırım peyzajları çok mükemmeldir. Kırım Girey Hanının sarayında Puşkin değişik çeşmeler arasında bir köşede "Gözyaşların çeşmesi"ni görür ve bu çeşmenin farklı güzelliği şairin dikkatini çeker. Daha sonra çeşmenin hikayesini dinleyen Puşkin, poemini ilhamını buradan alır. Şair, poeminde Kırım'ın tarihi yerlerini ve olaylarını her ne kadar göz önünde bulundurmuş olsa da onları değişik durumlara göre uyarlar. Poemdeki hanın adını, Kırım'da yaşayanların ve kuşaklar boyunca burada yaşayan hanların adlarını verir. Bir poemini taslağında Puşkin, hana, Divlet-Girey adını vermiştir. Şair büyük olasılıkla Devlet Girey'i düşünmüştür. Tarihe göre bu han 1571 yılında Moskova'ya kadar gelmiştir. Bu yüzden Puşkin poeminde zaman kavramını belirtmemiştir. Çünkü hanın tahtı o zamanlar Bahçesaray'da değil, Solhat'ta, Eski Kırım'daydı. Sarayı ve Kırım peyzajlarını anlatırken Puşkin daha çok inandırıcıdır.

"Bahçesaray Çeşmesi" otobiyografik özellikler de taşımaktadır:

“Yüreğimdeki bütün düşünceler, ona doğru akıyordu
Sürgünde onu özleyorum
Budala adam! Yeter! Kes!”

Boş hüznüleri tekrar uyandırma.”⁽¹⁰⁷⁾

Bu mısralar dışında, elyazmalarındaki "aşk sayıklamaları", Puşkin'in biyografisiyle bağlantılı olduğu ve onun Kırım'daki gizli aşkını anlatan başka mısraların yer aldığı uzmanlar tarafından belirtilmektedir. Bu bölümler, şair hayattayken yayımlanmamıştır. Puşkin'in bu aşkını A.A.Bestujev'e (8 Şubat 1824), kardeşi L. S. Puşkin'e (25 Ağustos 1824) ve P. A.Vyazemskiy'e (4 Kasım 1824) yazdığı mektuplardan öğreniyoruz.⁽¹⁰⁸⁾

Puşkin'in bu poeminde Byron'un etkileri yoğun bir şekilde görülür. Puşkin, bazen ön planda tutmadığı doğu hayatını anlatan detayları Byron'un "Abidoslu Gelin" adlı eserinden almıştır. Byron'dan alıntı yaparken Puşkin bir hata yapmış, ancak yayımlanmadan önce düzeltmeyi başarmıştır. Vyazemskiy'e verdiği el yazmasında şu mısralar vardır:

“O önceden dilsiz kızlar tarafından
Suya atılmıştır.”

Ancak sarayın bekçisinin adı "kızlarbaşı" ya da "kızlarağası"ydı. Bu kelime Byron'da "Lady" olarak yer aldığı için Puşkin'de onu aynı şekilde kullanmıştır. Fakat bu kelimenin anlamını öğrenince bu hatasını düzeltmiştir.⁽¹⁰⁹⁾

Poemin başında Han Girey çok üzüntülü ve mutsuz bir şekilde sarayında oturmaktadır:

“Sarayda herşey suskundu
Hanın karanlık yüzündeki
Öfke ve hüznün belirtilerini
Herkes büyük bir saygı duyarak okuyordu
Ama gururlu hükümdar sabırsızca elini salladı
Ve herkes eğilerek çekildi.
(...)
Gururlu ruhunu kımıldatan ne?
Ne düşünüyor?

⁽¹⁰⁷⁾ A.S.Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c:IV, *Poemi, skazki*, Moskova.1963, s.194

⁽¹⁰⁸⁾ A.g.c., Bk. *Primeçaniya*, s.558

⁽¹⁰⁹⁾ A.g.c., Bk. *Primeçaniya* s.558

Bir kez daha Rusya ile savaşa mı girecek?
Kanununu Polonya'ya mı götürecek?
Yoksa kanlı intikam ateşiyle mi yanıyor?
(...)
Hayır. O savaşın getirdiği şöhretten sıkılıyor
Tehditkar eli yorgun
Savaş düşüncelerinden uzak.”⁽¹¹⁰⁾

Polonyalı Prenses Mariya onun haremde kilit altında tutulduğundan beri soğuk ve uykusuz gecelerini düşünceyle ve yalnızlık içinde geçirir. Her olayı tecrübesiyle başarılı olarak atlatan Girey Han, genç prenses kalbini ısıtmadığı için kendine olan güvenini kaybeder:

“Kadın ruhunu iyi biliyordu
O pek çok şeyler geçirdi, hem özgürken
Hem de esaret altındayken
Öylesine kurnazdı ki:
Şefkatli bakışlar, sessiz sitem, göz yaşları
Onun ruhuna egemen olamazdı,
Onlara artık inanmıyor.”⁽¹¹¹⁾

Genç şair bu güzel romantik hikayeye beraber harem hayatının resmini mükemmel bir biçimde tasvir eder:

“Genç kadınlar yüreklerini birşeylerle
Oyalama isteğiyle
İhtişamlı kıyafetlerini değiştirip duruyorlar
Oyunlar oynuyorlar, sohbetler ediyorlar,
Ya da hızlı akan suyun gürültüsü arasında
Ve suların şeffaf akıntılarının üzerinde
Sık dut ağaçlarının serinliğinde
Havai gruplar halinde geziyorlar.
(...)

Suların oynadığı çeşmenin etrafında
İpek halıların üzerinde kadınlar
Neşeli grup halinde oturuyorlardı.
Ve çocuksu bir mutlulukta
Balığın çeşmenin şeffaf derinliklerinde

⁽¹¹⁰⁾ A.g.c., ss.177-178

⁽¹¹¹⁾ A.g.c., s.179

Mermerin dibinin üzerinde nasıl gezindiğini seyrediyorlardı.”⁽¹¹²⁾

Böylece okuyucular harem hayatını yakından görmüş; sanki aromatik haremın şerbetinin kokusunu hissetmiş ya da haremdeki kızlardan güzel, canlı, renkli şarkılar dinlemiş gibi olurlar. Hayat kadar dolu ve heyecanlı "Tatar Şarkısı"nda haremın bütün sırrını anlatır:

"Ama ey tatlı Zarema,
Dünyayı ve bolluğu severek
Haremın sessizliğindeki bir gül gibi
Seni şımartan, en mutlu kişidir.

Bembeyaz alnının etrafında
Saçlarını örmüşsün
Senin büyüleyici gözlerin
Gün ışığından daha parlak, geceden daha koyu.

Onlar şarkı söylüyorlar. Ama nerede
Aşkın yıldızı, haremın gözdesi Zarema?
(...)

Hiçbir şey, ama hiçbir şey onu etkilemiyor:
Girey Zarema'yı sevmiyor.”⁽¹¹³⁾

Bu şarkı en güzel şekilde Girey Han'ın üzüntülerinin sebebini tasvir eder. Han haremın yıldızı olan, daha öncede çok sevdiği güzel kız Zarema'yı son zamanlarda ihmal etmiştir. Çünkü hanın bütün dikkatini ve ilgisini, genç, güzel, mavi gözlü Polonya'lı Prenses Mariya'ya yöneltmiştir. Han, onu her zaman koruyarak haremın en güzel, en sakin ve şerefli yerine koyar:

“Han, gözlerden uzak hamamda
Kölesiyle yalnız başına olan,
Esir ettiği bu kızın
Hüzünlü huzurunu bozmaktan korkuyor.
Haremın uzak bir köşesinde
Tek başına yaşamasına izin verilmiş.”⁽¹¹⁴⁾

⁽¹¹²⁾ A.g.c., ss.178-180

⁽¹¹³⁾ A.g.c., s.181

⁽¹¹⁴⁾ A.g.c., s.184

Haremin bekçileri hanın emriyle prensesi saygı, dikkat ve koruyuculukla gözetirler. Her şeye rağmen Girey Han tedirginlik ve korkuyla genç prenses için kaygılanır ve sanki genç prenses Mariya'ya kötü bir şey olacağını önceden hisseder:

“Uykulayan yüreği de endişe içinde
Sürekli değişiklik olmasını beklemek
Onun aklına huzur vermiyor,
Kah birisinin elbisesi hıştırdıyormuş, kah birisi fısıldıyormuş
Kah çılgınlık atılıyormuş gibi geliyordu.”⁽¹¹⁵⁾

Puşkin bu dramatik, ilginç ve coşkulu hikayeyi egzotik haremin tasviriyle mükemmel bir şekilde canlandırır:

“İhtişamlı Doğu gecelerinin
Kara renkleri ne kadar hoştur!
Peygambere saygı duyanlar için
Saatler ne kadar da tatlı akıp gider!”⁽¹¹⁶⁾

Gecenin karanlığında bütün harem uyuduğu sırada haremin egzotik yıldızı Zarema uykusuz gecelerinden birini yaşamaktadır. Kalbi büyük ve ağır dertle acı içinde çarpmaktadır. Zarema sesizce, gizlice Polonya'lı prensesin odasına gider ve onun yanında diz çökerken, ilk aşkı olan Girey Han'ın yakınlığını, kalbinin sıcaklığını, ilgi ve saygısını yeniden kazanmak için yalvarır:

“Yazık Zarema, neyin var?
Onun göğüsü hüznle sıkışmış
Dizleri elinde olmadan burkuluyor
Ve "Bana acı, sözlerime geri çevirme!..diye yalvarıyor.”⁽¹¹⁷⁾

Mariya'ya, Zarema'nın ihtiraslarının gazabı çok yabancı, zavallı ve anlaşılmaz gelir. O memleketini ve babasını kaybettiğinden beri bu mutsuz, yalnız, boş ve ümitsiz hayatını bitirmek ister:

“Yaşamın güzel anları
Uzun zaman önce geçip gitiler, uzun zamandır yoklar
İssiz dünyada ne işi var?
Artık zamanı geldi. Mariya'yı bekliyorlar

⁽¹¹⁵⁾ A.g.c., s.185

⁽¹¹⁶⁾ A.g.c., s.186

⁽¹¹⁷⁾ A.g.c., s.187

Gök yüzüne, dünyanın sinesine
Onu içten gülüşle çağırıyorlar.”⁽¹¹⁸⁾

Zaman su gibi geçer, genç Prenses Mariya kaybolur, fakat onun ölümü Başçesaray'ın duvarının ortasında büyük bir bilmece olarak kalır. Mariya'yı mezara ne götürdü? Üzüntü mü, ümitsizlik mi, hastalık mı, ya da başka bir şey mi? Bunu kimse bilmiyordur:

“Günler geçiyordu; Mariya yoktu
Öksüz bir anda hayata gözlerini yumdu
Yeni bir melek gibi
O uzun zamandır istenen dünyayı aydınlatıyordu.
Ama onu mezara götüren şey neydi?
Ümitsiz esaretin,
Kurtuluşu olmayan esaretin hüznü mü
Hastalık mı, yoksa başka kötü bir şey mi?
Kim bilir? Tatlı Mariya artık yok!”⁽¹¹⁹⁾

Mariya'nın ölümünden sonra Girey Han sarayı terk eder ve yeni savaflara başlar:

“Boğucu saray boşalmıştı
Girey tekrar boşalmıştı sarayı
O tekrar korkunç bir baskın düzenledi
Tekrar savaş fırtınalarının içinde
Karanlık ve kanlı koşturmalar.”⁽¹²⁰⁾

Ancak en çetin savaşta kılıçla öldürmeye hazırlandığı zaman, Girey Han birden bire, kireç gibi yüzüyle durur ve sesizce kimin ağladığını dinler:

“O sık sık uğursuz silahlar kuşanmış,
Kılıcını kaldırıyor ve bir hamle yapıp
Birden bire hareketsiz kalıyor
Sürsüzca etrafına bakıyor
Solgunlaşıyor sanki korkuyla dönmüş gibi
Bir şeyler fısıltıyor ve bazen
Nehir gibi acı göz yaşları akıyor.”⁽¹²¹⁾

⁽¹¹⁸⁾ A.g.c., ss.190-191

⁽¹¹⁹⁾ A.g.c., s.191

⁽¹²⁰⁾ A.g.c., s.191

⁽¹²¹⁾ A.g.c., s.191

Fakat Zarema'ya ne oldu? Prens Mariya'nın kaybolduğu gecede Zarema'nın hayatını da sona ermişti. Hareminin bekçileri onun suçlu olup olmadığını bile bilmeden, güzel Zarema'yı nehirin suyuna atmışlardı. Suçlu olsa bile bu ceza, fazla barbar bir davranış idi.

“Kadınlar yaşlanıyor. Aralarında
Uzun zamandır Gürcü kızı yok;
O haremin dilsiz nöbetçiler tarafından
Derin sulara atılmıştı
Prenslerin öldüğü gece
Onun acıları da gerçekleştiler.
Suç ne olursa olsun
Cezası korkunçtu.”⁽¹²²⁾

Girey Han mutsuz, hoşnut, şefkatli prenses Mariya'nın hatırası olarak sarayın sakin bir köşesinde mermerden güzel bir çeşme yaptırmış ve "göz yaşlarının çeşmesi" adını vermiştir. Böylece Mariya'nın hatırası sonuna kadar yaşayacaktır:

“Su mermerin üzerinde çağıldıyor
Ve soğuk göz yaşları halinde bırakıyor
Hiç durmadan.”⁽¹²³⁾

Poemin sonunda Puşkin sürgünde kişisel duygularını, hatıralarını, düşüncelerini ve memleketine duyduğu özlemi anlatır:

“Yüreğimdeki bütün düşünceler ona doğru akıyordu
Sürgünde onu özliyorum
Budala adam! Yeter! Kes!
Boş hüznüleri tekrar uyandırma.
(...)
Şöhret ve aşkı unutarak
İlham perilerine ve dünyaya tapan ben
Ey Salgır'ın neşeli kayaları
Sizi yeniden göreceğim
Deniz kıyasındaki dağların, eteğine geleceğim
Gizli anılarla dolu olarak geleceğim
Ve tekrar Tavrıda'nın dalgaları benim
Aç gözlerimi hoşnut edecekler.
Büyüleyici köşe gözlerini sevince boğacak!

⁽¹²²⁾ A.g.e., s.192.

⁽¹²³⁾ A.g.e., s.192.

Orada her şey capcanlı: tepeler, ormanlar
Yakut ve kehribar gibi üzümler...”⁽¹²⁴⁾

“Bahçesaray Çeşmesi” Puşkin’in romantizme en çok yakınlaştığı eseridir. Masum Mariya ve İhtiraslı Zarema tipleri gerçekten romantik olduğu kadar, onların karşıt tipleri de romantiktir. Girey Han'ın aşk özlemi de son derecede romantik bir motiftir. Poemi okuyanlar, özel ihtirasların, karanlık karakterlerin, katliamların, idamların ve dramatik etkilerin dünyasına girer. Puşkin “Bahçesaray Çeşmesi”nde “ilginçliğin sırrı”nı, “Kafkasya Esiri”ne göre önemli derecede arttırdığını, 6 Şubat 1823 yılında Vyazemski'ye yazar.⁽¹²⁵⁾ İki bayan kahramanın kaderi etrafında bir sır yaratılmış, bu sırrın çözülmesi de okura bırakılmıştır. Sadece Mariya'nın ölümüne adanan uzun bölümün finalinde, Zarema'nın idamından bahsedilirken, yapılan katliam belirsiz bir şekilde ima ediliyordu: onun suç ne olursa olsun farketmez, cezası çok korkunçtu. Zarema'nın Mariya'yı ziyaret ettiği gecede, monologda yükseltilmiş ihtirası anlaşılır. Daha sonra, N.N.Rayevski(1801-1843) ile birlikte Puşkin'in eleştirdiği, Zarema'nın güney güzelliğinin hiperbolik tasvirinde ve Girey'in vücut hareketlerinin abartılmış heyecanlılığında da romantizmin karakteristik özellikleri saf şekliyle ortadadır.⁽¹²⁶⁾

Puşkin, “Bahçesaray Çeşmesi” hakkındaki yazısında, Girey'in acısını anlatan satırları hatırlatarak (“O, kader belirleyici savaşlarda sık sık kılıcı kaldırıp birden hareketsiz kalıyor, etrafa deli bakışlarıyla bakıyor, yüzünün rengi gidiyor”... v.b.), “Genç yazarlar ihtirasların fizik hareketlerini hiç veremiyorlar. Onların

⁽¹²⁴⁾ A.g.c., s.194.

⁽¹²⁵⁾ A.g.y.,c:X, *Pis'ma*, İzd. “Nauka”, Moskova,1966, s.56

⁽¹²⁶⁾ A.g.c., s.782

kahramanları her zaman birden titriyorlar, vahşice gülüyorlar, dişlerini gıcırdatıyorlar vb. bütün bunlar melodram kadar komiktir.” diye ekliyor. * ⁽¹²⁷⁾

“Bahçesaray Çeşmesi”nin çıkması “romantikler” ile (herşeye rağmen Puşkin’in poemini doğrudan reddemeyen) “klasikler” arasındaki polemiği keskinleştirdi. Bu polemiğe yol açan da, poemini ilk basılmasında (Mart,1824) önsöz yerine yayınlanan Vyazemski’nin “Yayıncı ile klasik arasındaki konuşma” olmuştur.

Poemi başarıya ulaştıran, romantik heyecana özel bir güç ve anlam veren Puşkin’e has düşünce tarzıdır. Bu tarz poemini hümanist eğilimiyle bağlantılıdır. Belinski:“Bu poemini temelinde o kadar büyük bir düşünce yatıyor ki, onunla ancak tamamen gelişmiş ve olgunlaşmış bir yetenek başa çıkabilir (...). Harem aşkına doymuş olan vahşi Tatarın içinde kadına karşı daha insani ve daha seviyeli bir duygu birden beliriveriyor (...). Mariya’daki her şey Avrupa’dır, romantiktir (...) ve Girey’e istemeden verdiği duyguda romantik ve mert bir duygudur (...) onunla karşılaştığı an yeniden doğuş anı olmuştur Girey için (...). Demek ki, poemini düşüncesi, aşkın aracılığıyla vahşi ruhun yeniden doğuşudur. Büyük ve derin bir düşüncedir! Fakat genç şair onunla başa çıkamamış ve poemini, en patetik yerlerinde melodramatik kalmıştır.” diye açıklar. ⁽¹²⁸⁾

“Bahçesaray Çeşmesi”ne Puşkin’in Kırım izlenimleri yansımıştır. Poemini konusunu, Kırım’ın Girey Han tarafından esir olarak alınan prenses Pototskaya hakkındaki XVIII. yüzyılın efsanesi oluşturmuştur. Puşkin, ya N. N. Rayevski’den ya da onun kız kardeşlerinin birinden bu efsaneyi duymuştur. “Polyarnaya Zvezda”da yayınlanan ve poemini üçüncü basımının eki şeklinde tekrar yayınlanan

⁽¹²⁷⁾ A.g.y.,c:VII, *Kritika i publitsistika*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova,1864, s.170

⁽¹²⁸⁾ V.G. Belinski,*Sobraniye soçineniya v IX tomah*, c:IX,İzd.Akademiyi Nauk SSSR, Moskova,1987, ss.122-123

(1830) “Delvig’e Mektup”ta, Puşkin, Bahçesaray ziyaretini anlatıyor: “Daha önce aşık hanın garip anıtı hakkında duymuştum. K*** (bir kadın kastediliyor-çev), ona “la fontaine des larmes” (gözyaşı çeşmesi-Frs.) diyerek şiirsel bir şekilde onu tasvir ediyordu. Saraya girip, bozulmuş bir çeşme gördüm; paslanmış demir borusundan su damlıyordu. Sarayın gittikçe bozulmasına sebep olan ihmalkarlığa ve bazı odaların yarı Avrupai bir şekilde değiştirilmesine karşı büyük bir öfkeyle sarayı dolaştım.”⁽¹²⁹⁾

Hatıraların elejik tonu poemini lirik temelini oluşturur. Bunun için bütün tipler liriktir. Bunlar, “Kafkasya Esiri”ndeki gibi somut, romantik metodun sınırlılığı yüzünden geliştirilememiş karakterler değil, daha çok şairin hayallerinde özgürce doğan görüntülerdir. Bu da, birbirleri ardından lirik bir düzensizlik içerisinde hareket eden farklı sahneler arasındaki kopmaların sebebidir. Poemin başında asık yüzlü Girey Han tipi; harem manzarası; haremın güzelliği ve Han tarafından bırakılan Gürcü Zarema’ya geçiş; daha sonra Polonya prensesi Mariya’nın hikayesi ve odasına Zarema’nın gece ziyaretiyle poemini bütün olayları bitiyor. Bundan hemen sonra sarayın manzarası, meydana gelen drama ait belirsiz imalar, gözyaşı çeşmesinin tasviri ve tüm poemini süsleyen şahsi hatıraların açıklandığı lirik son yer alıyor:

“En sonunda kuzeyi bırakıp
Bir süre ziyafetleri unutarak
Unutulmuşluğun içinde uyuyan
Bahçesarayı gezdim.
(...)
Her şey değişmiş... ama bir zamanlar
Yüreğimi dolduran şeyler değişmemiş:
Güllerin nefesi, çeşmelerin gürültüsü
İstemediğim halde beni unutmaya zorluyorlardı
Elimde olmadan aklım
Açıklanması mümkün olmayan bir heyecana kapıldı.
Ve sarayda uçan bir gölge gibi

⁽¹²⁹⁾ A.S.Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v dasyati tomah*, c:X, *Pis'ma*, İzd.“Nauka”, Moskova, 1966, ss 254-255

Genç bir kız önünden bir göründü bir kayboldu.
(...)
Kimin gölgesini gördüm, ey arkadaşlar?
Bana söyleyin: Kimin karşı konmaz, kaçınılmaz zarif hayali
O zaman beni izliyordu.
Mariya'nın saf ruhu mu bana görünen?
Yoksa Zarema kıskançlıkla içini çekerek
Boşalmış haremın ortasında
Oradan oraya dolanıp duruyor muydu?"⁽¹³⁰⁾

Böylece, Mariya ve Zarema'nın gölgeleriyle bilinmeyen "hazin güzel" tipiyle ilişki kuruluyor, eski efsanenin liriği şairin hissettikleriyle birleşiyor. Puşkin, esir Polanyalı kız hakkında olan bu efsaneyi, sevdiği kadının "şirin ağzı"ndan duyduğunu ısrarla söylüyordu. Bu sebeple temel lirik gayesinin ve temel tonunun altını çizmek için gerekliydi. Puşkin'in bu varyete özellikle edebiyatla alakalı olan tanıdıklar arasında yayması karakteristiktir. Örneği, A.A.Bestujev'e(1797-1837) "Planın eksikliği benim suçum değil. Genç kadının anlattıklarını batıl itikatın etkisindeymişim gibi şiirle ifade etmeye çalışıyordum "(8 Şubat 1824) .⁽¹³¹⁾

Poemde, Zarema'nın söylediği ve Mariya'nın bir replikle kestiği sadece bir monolog mevcuttur. Fakat, herkesin kabul ettiği gibi, "Bahçesaray Çeşmesinde"nde Puşkin'in dramatik yeteneği ilk defa ortaya çıktı. "Edebiyat gazetesinde" Delvig şunları yazıyordu: "Puşkin... Zarema'nın Mariya ile konuştuğu sahnede, parlak bir şekilde "Boris Godunov" trajedisinde ve "Poltava" tarihi poeminde geliştirdiği gerçek dramatik yeteneğini artık açık bir şekilde belli etmiştir." 1825 yılında, A.A. Şahovskoy Puşkin'in poemini "romantik trajedi" ye dönüştürdü ve başarıyla sahneledi. O devirde yaşayan birisine göre Zarema'nın monoloğu "tüm tiyatroyu coşturdu". Daha sonra, Puşkin'in kendisi de, "Zarema'nın Mariya ile olan sahnesi dramatik bir değere sahiptir" diye yazıyordu.⁽¹³²⁾

⁽¹³⁰⁾ A.S.Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*,c:IV, *Poemi, skazki*, Moskova,1863, ss.192-193-194

⁽¹³¹⁾ A.g.y.,c:X, *Pis'ma*, İzd. "Nauka", Moskova,1866, s. 82

⁽¹³²⁾ A.g.y., c:VII,*Kritika i pubitsistika*, İzd. "Nauka", Moskova,1964, s.170

“ Ben ihtiraslar için doğmuşum
Oysa sen benim gibi sevmezsen.
Sen soğuk güzeliğinle niçin
Zayıf yüreğini titretiyorsun?
Girey'i bana bırak: o benim;
Onun öpüşleri beni yakıyor

Bana büyük sözler verdi
Tüm isteklerini, tüm düşüncelerini uzun zamandır
Girey benimle birleştirdi.
(...)
Onun değişmesi beni öldürür...
Ağlayacağım; görüyormusun, önünde
Diz çöküyorum artık
Yalvarıyorum, seni suçlamaya cesaretim yok
Bana huzur ve sevinç ver
Eski Girey'i geri ver bana
Bana hiç bir şekilde karşı çıkma
O benim; senden başka kimseyi görmüyör.
Onu hor gör, ona yalvar, üz
Nasıl olursa olsun onu kendinden uzaklaştır.
(...)
Ama dinle:eğer zorunluysam
Seni... hançerim var,
Ben Kafkasya yakınlarında dünyaya geldim." ⁽¹³³⁾

Poeme dramatik bir karakter veren durumların dramatikliği, dikkatin dramatik anlara toplanması, dialoglardan bağımsız olarak vücut hareketlerinin dramatik ekspresyonudur. Bu, lirik yada romantik bir dram için hazır bir taslak olabilir.

⁽¹³³⁾ A.g.y.,c:IV, *Poemi, skazki*, Moskova,1863, s.190.

III. 2) C) "HAYDUT KARDEŞLER"

Bu poemi Puşkin 1821-1822 yıllarında yazmıştır. Poeminin büyük bir kısmı şair tarafından yayımlanmıştır. Kalan pasajları Puşkin ilk önce 1825 yılında "Polyarnaya zvezda"da, daha sonra ise 1827 yılında ayrı bir kitap olarak yayımlanmıştır. Bu poemin içeriğini, Puşkin'in aşağıdaki planından öğrenebiliriz:

1

Poem

Akşam kız ağlıyor, kışkırtıyor, gençler harekete hazır; Yüzbaşı—"Bizim elebaşı nerede?" —Onlar yüzüyorlar ve şarkı söylüyorlar...

Astrahan'ın altındaki çalılık gemiyi kırar; o kendine bir sevgili bulur, kız delirir, kendine yeni bir sevgili bulur, fakat o kız da onu sevmez ve ölür. Bunların sonucunda bütün kötülükleri işlemeye hazır hisseder kendini ve yüzbaşı ona ihanet eder.

2

I- İki haydut kardeşin tarihi

II- Yüzbaşıyla birlikte kız, onun soğukluğu v.b.Volga'da şiir.

III- Yelkenli gemi, tüccarın kızı.

IV- Deliriyor.

11 Kasım 1823 yılında Puşkin, Vyazemski'ye gönderdiği mektupta poemin bir bölümünde tasvir ettiği olayın daha önce güney Rusya'da çıkan bir isyandan aldığını anlatır. ⁽¹³⁴⁾

Poemin temelinde iki kardeşin hikayesi işlenir. Bu hikayeyi büyük kardeşin sözlerinden öğreniriz. O kardeşinin ölümünden sonra büyük kardeşlik aşkıyla

⁽¹³⁴⁾ A.g.e.,Bk.Primeçaniya,s.556.

kardeşiyle ilgili hatıraları anlatırken hayatlarını tasvir eder. Anlattıklarına göre yoksulluk onların haydut olmalarına neden olmuştur. Ateşli gençlik yıllarında mutlu yaşamak isteyip başka bir çıkış yolu bulamadıklarından haydutluk yapmaya başlarlar. Böylece her şey onların olur; dilediklerince yiyip içer ve eğlenirler:

“Korkaklığı ve üzüntüyü unuttuk
Vicdanımızı ise bir kenara attık.
(...)
Her şey bizimdi! Her şeyi kendimize alıyorduk.
Kışın sesiz gecede uç atlı hızlı arabayı hazırlarız
Şarkıları söyleriz, ışık çalarız
Ve karlı düzlüklerin üzerinde ok gibi uçarız
Karşımıza çıkmaktan kim korkmaz ki?
Meyhanenin ışıklarını gördüğümüz gibi -
Oraya gideriz!
Kapıları vururuz
Yuksek sesle meyhane sahibini çağırırız
İçeriye gireriz - her şey bedava: yeriz, içeriz,
Ve güzel kızları severiz!”⁽¹³⁵⁾

Fakat, zaman geçince yaşantıları böyle devam etmedi onları kısıkvrak yakalarlar, zincirlere vururlar ve zindana atarlar:

“Kardeşlerin ziyafetleri uzun sürmedi;
"Yakalandık - ve demirciler
Bizi birbirimize zincirleotiler
Ve muhafız bize hapishaneye götürdüler.”⁽¹³⁶⁾

Çelik gibi dayanıklı ve güçlü büyük kardeş buna direnirken, o kadar güçlü olmayan küçük kardeş ağır hastalanarak halüsünasyonlar görmeye başlar:

"Ben beş yaş büyüttüm
Ve kardeşimden daha dayanıklıydım.
Zincire vurulmuş, kalın duvarların ardında
Ben kurtuldum - o güçten düştü.”⁽¹³⁷⁾

Bu halüsünasyonlarda sürekli daha önce haydutluk yaptıkları sıralarda öldürdükleri yaşlı adamı görür. Genç kardeş, büyük kardeşin yaşlı adamın

⁽¹³⁵⁾ A.g.c., s.169

⁽¹³⁶⁾ A.g.c., s.169

⁽¹³⁷⁾ A.g.c., s.169

gözyaşlarına ve ak saçlarına bakarak, Tanrı aşkına merhamet etmesi için yalvarırdı.
ünkü o güçsüz, zararsız, zavallı ve takatsız biriydi.

Fakat zamanla küçük kardeş, gençliğiyle bu hastalığı yener ve sağlığını kazanır. Kardeşler yeniden kendilerine geldiler:

“Ama gençlik kendine ait olanı aldı.
Kardeşimin gücü tekrar geriye geldi.
Korkunç hastalık geçti.
Ve onunla birlikte hayaller de kaybolup giti.
Yeniden kendimize geldik.”⁽¹³⁸⁾

Ancak küçük kardeş kaçış sırasında yeniden ağır hastalandı. Ayrıca bu kez onun zayıf ve güçsüz vücudu dayanamadı:

“Kıyıya ulaşmayı başarmıştık
Ve ormana kaçmıştık
Ama zavallı kardeşim...
Hem çabalamak hem de dalgaların sonbahar soğukluğu
Onun kısa bir süre önce elde ettiği gücü yok etti.
Hastalık onu tekrar yakaladı
Ve kötü hayaller yine göründüler.”⁽¹³⁹⁾

Hastalık onun gençliğini ve gücünü tamamen yener ve küçük haydut ölür.
Büyük haydut, küçük kardeşini gömer ve yeniden yalnız, isteksiz, amaçsız ve taşlaşmış boş kalbiyle haydutluk yapmaya devam eder:

“Sonra eski ava
Yalnız başıma çıkmaya başladım...
Ama geçmiş yılları bulamadım: o yıllar yoktu, yoktu!
Kardeşimin mezarı: ziyafetleri, neşeli konaklamaları
Ve fırtınalı baskınlarımızı, her şeyi alıp götürmüştü.”⁽¹⁴⁰⁾
(...)
“Acımasız ruhumu taşlaşmıştı,
Ve yüreğimde acıma duygusu ölmüştü.”⁽¹⁴¹⁾

⁽¹³⁸⁾ A.g.c., s .171

⁽¹³⁹⁾ A.g.c., s .173

⁽¹⁴⁰⁾ A.g.c., s .173.

⁽¹⁴¹⁾ A.g.c., s .174.

Ancak kardeşiyle birlikte acımasızlığını da gömer ve yaşlı insanlara bir daha asla elini kaldırmaz. Kardeşinin hatırası, onun hastalığı ve dilekleri, sonsuza kadar ağabeyinin aklında kalacaktır:

"Ama bazen kırışıklara acıyorum;
Yaşlı bir insanı öldürmek bana acı veriyor
Korunmasız ak saçlara
El kalkmaz.
Zalim zindanda zincire vurulmuş, güçten düşmüş
Hasta kardeşimin kendinden geçmiş, derin bir üzüntü içinde
Yaşlı adam için bana nasıl yalvardığını hatırlıyorum." ⁽¹⁴²⁾

Puşkin'in romantizme en çok yakınlaştığını ifade eden "Bahçesaray Çeşmesi" büyük bir ihtimalle, işte bu, somut gerçeklerden soyutlanmış tarafları yüzünden Puşkin'i memnun kılıyordu. Puşkin'in "Bahçesaray Çeşmesi"yle aynı zamanda "Haydut Kardeşler"e de başlaması karakteristiktir. (1821-1822). Bu da, Rus hayatını ve Rus şarkı folklorunu kullanarak romantik poem yaratma çabasıydı. Puşkin'in anlattıklarına göre, poemın temelini gerçek bir olay oluşturuyordu; "zincirle birbirlerine bağlı olan iki haydut, Dnep nehrini geçerek hayatlarını kurtamışlardı" ⁽¹⁴³⁾ Puşkin'in poemine göre, iki kardeşin de haydut olmasının sebebi sefilliktir:

"İki kişiydik: kardeşim ve ben
Birlikte büyüdük;
Yabancı bir aile bizi büyütü,
Biz çocuklar için yaşam mutluluk değildi,
Biz fakirliğin sesini tanıyorduk
Acı aşailamalara dayandık
Vei acımasız kıskançlığın işkencesi
Bizi erken yaşta etkilemeye başladı.
Öksüzlerin ellinde ne fakir bir külübe
Ne de tarla kalmıştı
Acı içinde, endişelerle yaşıyorduk" ⁽¹⁴⁴⁾

⁽¹⁴²⁾ A.g.e., s.174

⁽¹⁴³⁾ A.g.e., Bk. *Primeçaniya*, s.555

⁽¹⁴⁴⁾ A.g.e., s.168.

Küçük kardeşin hapiste çektiği vicdan azabı ve hezeyan halindeyken bıçaklanan yaşlı adama ait olan ve ona acı veren hatıraları, kardeşleri kanunsuz işe sosyal şartların ittiğini savunan düşünceyi vurguluyor. O hastalıkta, yaşlı adamı öldürdükleri için, vicdan azabı çekiyordu:

“Önünde uzaktan parmaklarıyla tehdit eden
Hayaletler toplandı
En çok, uzun zaman önce
Öldürdüğümüz yaşlı adamın hayalı
Aklına geliyordu
Hasta elleriyle gözlerini kapatarak
Yaşlı adam için bana şöyle yalvarıyordu:
"Kardeşim, onun göz yaşlarına acı... (145)
(...)
"Bırak onu - tehlikeli biri değil;
Onda ılık bir damla kan yok...
Onun ak saçlarıyla alay etme
Ona eziyet etme... belki de doğalarıyla
Tanrının bize duyduğu öfkeye azaltır!" (146)

Puşkin halk şarkılarından "korkunç celat" motifi aldı. Küçük kardeş hastalık halusinasyonunda onu da görüyor:

“Gözlerinin önüne, meydanlarda toplanmış insanlar
Görduğunu sanıyordu
Ve infaz yerine kadar korkunç bir yürüyüş yaptığına
Dar ağaçındaki düğümü
Ve korkunç celatları gördüğüne inanıyordu.” (147)

Puşkin, poemin konusunda, haydutlara ait halk şarkılarının ruhunu vermeye çalışıyordu. Yine de, halk şarkısı stiline poem üzerine etkisi çok değildir, bu etki, poemin başını oluşturan olumsuz benzetme:

“Toplanan karga sürüsü değildi...” (148)

ve halk şarkılarından alınan haydutluğun mecazi tanımlaması:

(145) A.g.c., s .171

(146) A.g.c., s .171

(147) A.g.c., s .171

(148) A.g.c., s.168

“Hançer biçimli bıçağı ve gecenin karanlığı
Kendimize arkadaş yaptık”⁽¹⁴⁹⁾

ile sınırlanmıştır.

Kendi çağındaki şiir dilinin alışıla gelmiş tonunu yıkan ulusal özellikler niteliğinde Puşkin tarafından kullanılan yalın halk sözcükleri bulunması poemin stilistik rengi açısından da büyük önem taşırlar. Puşkin çağının şiir dilinin alışılagelmiş tonunu yok etmek için kullandığı ulusal özellikler taşıyan yalın halk sözcükleri poemin üslubu için büyük önem taşımaktadırlar: Harçevnya (zindan), knut (kamcı), ostrog (zıplun), bu sözcüklere şayka (çete), çaşka (fincan), kisteni (topuz) v.b. eklenebilir.

V.V. Vinogradov "Ruslan ve Ludmila"dan sonra "Haydut Kardeşler"i Puşkin'in şiir dilinin halk dilliyle zenginleşmesi yolunda yaptığı ikinci bir aşama olarak adlandırmaktadır⁽¹⁵⁰⁾

Dil açısından bu poem Puşkin'in önceki eserlerinden kesin bir biçimde ayrılmaktadır. Sözcüklerden ve deyimlerden salon edebiyatı izleniminin kaybolduğu anlaşılmaktadır. Yalın halk dilli artık egzotik bir edebiyat materyali değil söz sanatının yeni karakteristik biçimlerinin kullanıldığı bir alandır. Puşkin'in yaratma çabaları epik halk dilinin yaygınlaşmasına, anlatımda ifade özgürlüğünün gerçekleştirilmesine yöneliktir. "Haydut Kardeşler"in halk şiirine yakın oluşu bir grup folklorcunun belirttiği gibi Puşkin'in bu poeminde folklöre nüfuz ettiği gerçeğini açıklamaktadır.

Böylelikle Puşkin "Haydut Kardeşler"de ,poemi Rus folklorunun temel ve sosyal önemi olan temalarından biri haline getirmiştir. Poemi folklorik motiflerin

⁽¹⁴⁹⁾ A.g.c., s.168

⁽¹⁵⁰⁾ A.g.c., Bk. *Primeçaniya*, s.374

yardımla işlemiştir ve halk folklorüne özgü sözcük ve ifadeleri kullanarak üslup açısından biçimlendirmiştir.

XVIII yüz yılın sonu ve XIX yüz yılın başındaki, Rus edebiyatında olduğu gibi, tüm bunlar "Haydut Kardeşler"i Rus poemi olarak adlandırılan gelenekle bağdaştırılması için nedenler sunmaktadır.

Stilin iradeli bir şekilde "indirilmesi", halkın kullandığı ifadelerin ve deyimlerin poemde yer alması poem için karakteristiktir. Bestujev'e poemini yada kendi deyimiyle "parça"sını gönderdiğinde, Puşkin "eğer yemekhane, kamçı,zindan gibi anavatan sesleri" "Kutup yıldızı"nın dişi okurlarının narin kulaklarını korkutmayacaksa onu yayınlat" (13 Haziran, 1823) ⁽¹⁵¹⁾ İşte kullandığı dilin konuşma diline yaklaşması açısından Puşkin poemini olumlu değerlendiriyordu. 14 Ekim 1823 yılında Vyzemskiy'e yazdığı mektupta "üslup açısından daha iyisini hiç yazmamıştım" diyordu ⁽¹⁵²⁾

"Haydut Kardeşler" poemi, muhtemelen konusunun sosyal keskinliği yüzünden yok edilmiştir. Bu sebeple günümüze kadar sadece Puşkin'in hayatında yayınlanan bir parça ulaşabildi.

⁽¹⁵¹⁾ A.g.y.,c:X, *Pis'ma*, İzd. "Nauka", Moskova,1866, s. 62

⁽¹⁵²⁾ A.g.e, s. 67

III. 3) “ÇİNGENELER”

Puşkin "Çingeneler" adlı poemini 1824 yılında yazmıştır. Genç şair bu poemini Rusya'nın güneyinde Ocak ayında (1824) yazmaya başlamıştır, aynı yılın 10 Ekiminde bitirmiştir. Puşkin Aleko'nun monoloğunu "oğlunun beşiğinin başında" yazmıştır, ancak poemini yayınlamaya hazırladığı zaman bu monoloğu yayına vermemiştir. Puşkin bu poemini 1825 yılında "Kutup Yıldızı" ("Polyarnaya zvezda") adlı dergide ilk defa yayımlamıştır. Ancak bu poem kitap olarak 1827 yılında çıkmıştır. Diğer güney poemlerinde olduğu gibi bu poemde de Puşkin'in hissetikleri ve izlenimleri yer alır. Çingenelerin hayat tarzlarını ve adetlerini Puşkin Kişinyov'de tanımıştır. O dönemde Puşkin, tanıkların sözlerine göre çingenelerin arasında yaklaşık olarak bir ay kalmıştır. Puşkin bundan, poemın epilogunda ve VIII.bölümünde "Yevgeni Onegin" in ise V. kıtasında söz etmektedir. "Çingeneler" in epilogunun mısralarını Puşkin yayınlamamış, fakat bir örneğini Vyazemski'ye hediye olarak vermiştir. Bu poem şair Dekabristler'den K.F.Rıleyev'i (1795-1826) ve A.A.Bestujev'i (1797-1837) çok etkilemiştir. Onlar Aleko'nun karakterini çok beğenmişlerdir, çünkü Aleko'nun karakteri "Kafkas Esiri"ndeki karakterden o zamanın gençliğini daha belirgin bir şekilde göstermiştir. ⁽¹⁵³⁾

"Çingeneler" Puşkin'in romantizm döneminde yazdığı poemler içerisinde en mükemmel olanıdır. Poemin baş kahramanı Aleko , Byron'un romantik poemlerinin kahramanlarına benzetilmektedir. O kentin bunaltıcı, maddiyatçı düzeninde, kent insanının ikiyüzlülüğünden, sinsiliğinden ve duygusuzluğundan rahatsız olmaktadır:

“Gözünün önüne bir getirebilseydin eğer
Boğucu kentlerdeki esareti

⁽¹⁵³⁾ A.g.e.,Bk.Primeçniya, s.560

Duvarların ardındadır orada yığınla insan
Çayırın bahar kokusunu
Ve sabahın serinliğine soluyamazlar.
Aşklar ayıplanır, düşünceler kovulur
Özgürlüklerini satarlar
İdolerin önünde başlarını eğler
Para ve pranga isterler.
Neyi terkettim?
Aldatma coşkusu ve batıl inançların yargısı
İnsan kalabalığının boş köşüşmesini
Ya da yaşamın parlak şerefsizliğini terkettim.”⁽¹⁵⁴⁾

Aleko, sadece toplumsal kültür hayatından değil, o toplumdaki kaçınılmaz sıkıntıdan ve özgürlüğün sınırlanmasından da aşırı derecede nefret etmektedir. Aleko medeniyeti bütün kötülüklerin ve başarısızlıkların kaynağı olarak görmektedir:

“Şehirin görüntüsünün neşesi nedir
Sevgisiz yerde neşe yoktur “⁽¹⁵⁵⁾

Topluma ve medeniyete karşı duyduğu bu düşmanlık, Aleko'nun Çingenelerin yaşadığı yere kaçmasına yol açar. Böylece Aleko eski hayatına veda eder ve çingene olmaya karar verir.

Aleko'nun yapısı çok duygusal ve sadedir. O sevgiden, içtenlikten yana bir insandır. O Zemfira'yı "rüyalarında da arıyor"⁽¹⁵⁶⁾ sevdiği bayan onun için "dünyadan daha değerli" idi,⁽¹⁵⁷⁾ onun için kıskançlıkta kabusları görmeye başlar:

“Rüyamda seni gördüm
Sanki aramızda biri vardı
Korkunç kabuslar gördüm.”⁽¹⁵⁸⁾

⁽¹⁵⁴⁾ A.g.c, s.213

⁽¹⁵⁵⁾ A.g.c., s.214

⁽¹⁵⁶⁾ A.g.c., s. 221

⁽¹⁵⁷⁾ A.g.c., s.221

⁽¹⁵⁸⁾ A.g.c., s.223

Aldatılığını öğrenince Aleko korkunç bir cinayet işler. Bu, Aleko'nun karakterinde gururun ön planda olduğunu göstermektedir. Çingenelerin çekingen, barış sever, yumuşak ve temiz yürekli olmalarına karşın Aleko cesaretli, intikam almayı seven, kötü yürekli bir tutum sergiler. Bu tutum hayatının değişmesine yol açar, fakat karakteri değişmez. O büyük bir egoist olarak kalır, sadece kendi özgürlüğünü ve hislerini düşünür. Kendisi için Zemfira'nın özgürlüğünden vazgeçmesini ister. Aleko Zemfira'ya aşık ve bu yüzden kendini onun sahibi olarak görür. Fakat Zemfira genç bir Çingeneyle aşık olur. Aleko onu kaybetmek istemez ve bu uğurda çok cesur, gözü karadır; sahip olduğu varlığı paylaşmak istemez. Aleko çok tutucu ve kışkanç bir aşıktır. Bunu en açık şekilde yaşlı çingeneyle yaptığı konuşmada görüyoruz:

“Ben böyle değilim. Hayır. Ben tartışmadan
Haklarımızdan vazgeçmeyeceğim,
Ya da intikamdan zevk alacağım.
Hayır! Bulacak olsam uyuyan düşmanımı
Dipsiz denize inen uçurumun üstünde
Yemin ederim, o kötü adama acımadı ayağım.”⁽¹⁵⁹⁾

Zemfira zamanla Aleko'yu bir yük gibi hissetmeye ve sevmemeye başlar.

Aleko, kıskançlık duygularıyla kıvrır ve değişikliğe uyum sağlayamaz:

“Önünde, ileride yolun kıyısında bulunan
Bir mezarlık beliriyor
Bir önsezin acı çekerek sürükleniyor
Dudakları, dizleri titriyor.”⁽¹⁶⁰⁾

O, büyük bir kine kapılır. Zemfira'yı ve genç Çingeneyle öldürür. Hür Çingeneler, Aleko'yu kovar ve yalnızlığa mahkum ederler. Oysa Zemfira'nın babası olan yaşlı Çingene çok iyi biridir ve her insanın kişilik özgürlüğüne saygı duyar:

“Niye? Gençlik kuşlardan daha özgürdür
Kim aşkı elinde tutacak kadar güçlüdür,
Mutluluk herkese sırayla verilir,

⁽¹⁵⁹⁾ A.g.e., s.227

⁽¹⁶⁰⁾ A.g.e., s.229

Yaşanan şeyler bir kez daha yaşamaz.”⁽¹⁶¹⁾

Zamanında Mariula adlı çingeneye aşık olan yaşlı çingene terk edilmiştir. Hala ara sıra onu hatırlayıp üzülür. Bu yaşlı çingene çok duygusal ve düşünceli bir karakterdir. Terk edilmenin acısıyla başka kimseyi sevmemiş, sadece geçmişle yaşamıştır. Ancak ne kadar acı çekerse çeksün aşka saygı duymak gerektiğine inanır. Aşkın özgür olduğunu, onu engellemenin mümkün olmadığını savunur. Gerçekten içte biten bir aşkın tekrar başlamayacağını düşünür. Yaşlı çingene dostluktan, hümanizmden yana bir insandır. O kötülöklere ve vahşiliklere, ne durumda olursa olsun, her zaman karşı çıkmaktadır. Bu nedenle Aleko'ya onların arasından ayrılmasını söyler:

“Bırak bizi gururlu adam!
Vahşiyiz biz, yoktur yaşamız,
Biz insanı parçalamıyoruz, biz asmıyoruz,
Ne kan istiyoruz, ne de kahrını
Ama bir katille yaşamak istemiyoruz.”⁽¹⁶²⁾

Yaşlı Çingene kendince hayatta geçirdiği deneyimlerden dolayı bilgece hareket eder. Yaşlı Çingene paylaşmayı çok sever. O Aleko'yu kızını öldürdüğü için suçlamaz ve Aleko'ya karşı son davranışı lütufla doludur:

"Biz ürkeğiz ve yumuşak kalpliyiz
Sense kötü ve cesursun, bırak bizi
Elveda, dilerim huzur bulursun." ⁽¹⁶³⁾

Zemfira güzel, mağrur, ihtirashlı, aşk uğruna ölmeye hazır ve flörtü seven, özgür yaşamaya alışık, kimseye bağlanmamış ve şehir hayatına özlem duyan bir kadındır. Zemfira, biraz şehirdeki kızların hayatlarına özenmektedir:

“Ama orada saraylar nasıl görkemli
Orada rengarenk halılar

⁽¹⁶¹⁾ A.g.c., s .226

⁽¹⁶²⁾ A.g.c., ss.233-234

⁽¹⁶³⁾ A.g.c., s.234

Orada ayınlar, ışıltılı şölenler var
Kızların giyimi orada ne kadar zengin.” (164)

Zemfira da Aleko'ya aşık olur ama, özgür, bağımsız olmaya, gönlünce çapkınlığa alışmış; bir süre sonra sıkılıyor ve Aleko'yu aldatıyor:

“ Benim olacak o,
Benden onu kim koparabilir.” (165)
(...)
“Geçti, soğudum sevgisinden,
Sıkıldım, yüreğim özgürlük diyor. “ (166)

"Çingeneler" Puşkin'in en önemli, son romantik eseridir. Bu poeminde Puşkin'in Byron'un etkisinden kurtulduğu açıktır. Ayrıca bu şairin eserine eleştirel bir bakışla yaklaşır. "Çingeneler" adlı poemde Puşkin bir şair ve bir düşünür olarak karşımıza çıkar.

Rusya'nın öncü kesimine ait fikri hayatın zenginliğini ve kendine has özellikleri yansıtan Puşkin'in fikri-sanatsal evriminin dünya edebiyatında görülmemiş hızı, kendi sanatının romantik periyodunda bile romantik metodun zayıf taraflarını anlamaya başlamasında da kendini göstermiştir. Puşkin'in romantizmi içerisinde pişmiş olan realistik unsurları, en güçlü şekilde "Çingeneler" poeminde göstermiştir.

Aleko, Esir'e benzeyen zayıf ve hasret çeken bir insan değildir. O, insanlara ve uygarlığa kızıdır; o kindardır, kızgın ve cesurdur. Onun hayal kırıklığı Esir'inki kadar pasif değildir ve hayal kırıklığının daha derin sebepleri vardır. Esir aşka ve dostluğa inancını kaybedip, dünyadan kaçıyordu. O, telaştan, tiksinden ve iftiradan yorulmuştu. Bununla birlikte şahsi sebebinin; mutsuz aşkın büyük bir rolü vardı. Aleko'nun protestosu daha büyük bir ölçüde prensip niteliğindedir.

(164) A.g.c., s.214

(165) A.g.c., s.209

(166) A.g.c., s.221

Zemfira'nın geçmişi hakkındaki sorularını cevaplariken söylediği kısa, sanki zorunlu itiraflarında (kadına karşı kapalılığını gösteren karakteristik bir unsur), imalı bir şekilde siyasi motiflerden söz ediyor:

“Kızları sorarsan ... Sen hepsiden daha iyisin
Pahalı giysilerin ve
İncilerin, gerdanlığın olmasa da,
Değişme benim tatlı arkadaşım
Bana gelince... Tek dileğim
Seninle aşkı ve avareliği
Gönüllü sürgün yaşantısını paylaşmak.”⁽¹⁶⁷⁾

Aleko'nun “lüks hayatı” hakkındaki suçlayıcı konuşmaları, poemin teksirlerinde daha da enerjiktir: “Özgürlüğü, fesatı ve soluk yüzlü fukaranın kanını satıyorlar”. Köle uygarlığına karşı olan protesto, daha sonra Puşkin tarafından çıkartılan, Aleko'nun oğlunun beşiğinin başında söylediği monoloğunda daha güçlü ve tam olarak ifade edilmişti:

“Benim içten selamlarımı kabul et
Aşkın çocuğu, doğanın çocuğu
Değerli yaşamın hediyesiyle
Özgürlüğün paha biçinmez hediyesi!...
Bozkırların ortasında kal;
Burada boş inançlar suskun
Ve senin vahşi beşiğin üzerinde,
Onların eski izleri yok;
Özgürlük içinde ders almadan büyümek gerek
Sıkışık evlere bilme
Ve basit kusurları
Eğitimli ahlaksızlıkla değişme
Huzurlu gölgesi altında
Zavallı evlat çingeneyi bırak
(...)
Benim küçüğüm, başkasının parası
O kadar acıdırki
Başkasının ekmeği o kadar acı ve kurudur
Ve yabancı merdivenleri ağır yüreğiyle tırmanmak
O kadar zorduki
Bunlara benim küçüğüm denemez.
(..)
İsterdimki annem beni
Orman karanlığında doğmuş olsun

⁽¹⁶⁷⁾ A.g.c., s.214

Ya da Ostyak çadırında
Ya da bir yarın içinde.”*

*(El yazmasında bulunan ve Puşkin tarafından yeniden elle alındığında atılan mısralar.)⁽¹⁶⁸⁾

Aleko'nun suçlayıcı konuşmalarının sosyal içeriği, bu kahramanın olumlu özelliklerini protestocu olarak belirliyor. Fakat Puşkin, bu protestocu kahramanın iç çelişkilerini ve ferdiyetçi özelliklerini, Çingene topluluğunun “doğal hakkı” şeklinde idealize edilen “uysal özgürlüğü”yle karşılaştırarak ortaya çıkarttı. Aleko'nun ütöpik hayallerinin gerçekleştiği Çingene topluluğu, onun tersi olarak ortaya çıkıyor. Bu ziddiyet antitezler yardımıyla vurgulanıyor: Çingeneler uysal özgürlüğünün çocuklarıdır; onlar çekingenler ve gönülleri iyidir.

Fakat, Aleko kızgın ve cesurdur. Çingene topluluğunda sadece bir tek “doğal” adalet yasası hüküm sürüyor, ayrıca tabi eşitlik ve tabi özgürlük tam anlamıyla korunuyor. Bunun için Çingene “özgürlüğü” “uysallık”la ve “iyilik”le, yani diğer insanın özgürlüğüne karşı şartsız saygı talep eden iç etik normlarla sınırlıdır. Bu normları Aleko tanımıyor: o, sadece kendisi için özgürlük arıyor ve Zemfira'yı ve genç erkek Çingene'yi katletmesinin sebebi ihtirasların körlüğü değildir; sebep onun kindar karakterinden ve bencilliğinden kaynaklanıyordu. Poemin finalinde, yaşlı Çingene'nin ağzından, kahramanın bencil ferdiyetçiliği konusunda hüküm veriliyor:

“Sen bu vahşi yazgı için doğmamışsın
İstedığın yalnızca kendi özgürlüğün
Bize hep korku verecek sesin.”⁽¹⁶⁹⁾

Fakat, Çingene topluluğu yaşlı reisiyle birlikte bir şekilde Aleko'nun fikri arayışlarının temelini ifade ettiği için, yaşlı Çingene'nin verdiği hüküm de sadece

⁽¹⁶⁸⁾ A.g.c., Bk. *İz rannih redaktsiy*, s.514

⁽¹⁶⁹⁾ A.g.c., s. 234

şartsız olmayan, nispi bir önemi vardır. Uygarlık tarafından doğurulan, onu reddeden , fakat onun tarafından zehirlenen uyanmış entellektüel için tabiatın zavallı oğulları arasında da huzur yoktur. Bu düşünce epilogta açıklanmıştır:

“Ama sizin aranızda da mutluluk yok
Doğanın zavallı çocukları!
Sürüyor acılı düşleriniz
Yırtık çadırlarınızın altında da
Başı beladan kurtulmaz
Göçebe gölgelerinizin bozkırda
Kötülük her yerde vardır
Ve kaderden kaçış yoktur.”⁽¹⁷⁰⁾

Belinski, yaşlı Çingene tarafından verilen problemin çözümünün nispi önemini çok iyi açıkladı “Yaşlı Çingene hislerinin bütün yüceliğine rağmen, o insanın en yüce ideali değildir: bu ideal düşünce bilinçli-akıllı bir insan olabilir, tabiatının ve adetlerin velayetinden çıkmayan, doğrudan doğruya akıllı bir insan olamaz. Öyle olmasa, insanlığın uygarlık aracılığı ile gelişmesinin hiç bir anlamı olmazdı ve insanların, akıllı, adil olmak için, meyillerinin ve amaçlarını vahşilikte görmeleri lazımdı”⁽¹⁷¹⁾ Bu şekilde Puşkin’in poemi, genel olarak uygarlığın reddedilişi değil, sadece, kölelik ve zorlamayı temel alan yalan uygarlığın reddedilişidir. İşte onun büyük eleştiri anlamı bundadır.

“Çingeneler”de Puşkin hem şair hemde düşünür olarak karşımıza çıkıyor. Poemin alışılmamış matiki düzgünlüğü ve nerdeyse fazla kısa olmasının sebebi bundandır. Poem, 11 sahne-parçalardan ve yazarın şahsından yazılan lirik epilogdan ibarettir. Burada, “Bahçesaray Çeşmesi”nde kendisini gösteren dramatik unsur, epik unsura göre ağırlıktadır. Konunun üst anları “Çingeneler”de dramatik bir şekilde ifade edilmiştir, ayrıca dialog gerçek sahne dialogu haline geliyor, konuşan şahıs bellidir, hatta bir defasında da dialogta tiyatro notu geçiyor:

⁽¹⁷⁰⁾ A.g.c., ss.235-236

⁽¹⁷¹⁾ V.G. Belinski, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, c:IX, İZD. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1987 s,142

“Gidiyor ve şarkısını söylüyor:
” Yaşlı koca...”⁽¹⁷²⁾

Dialog kısmı metnin neredeyse yarısını teşkil ediyor. Bu şekilde, poemın tümü bir tür lirik dramdır.

O zamanın insanları, Aleko’yu , “Kafkas Esiri” tipinin geliştirilmesi, yani Besarabya steplerinde bile huzurunu bulamayan, anlaşılamayan ve yalnız romantik kahraman tipi olarak algılıyorlardı. Bunun için bazıları, mevcut duruma karşı protestonun yeni bir şekli olarak “Çingeneler”den memnun değillerdi örneğin (Jukovski), diğerleri ise “ortadoks” romantikler - romantik kahramanın indirilmesinden yakınıyorlardı. Kahramanın ferdiyetçi özelliklerinin Puşkin tarafından itibarından düşürülmüş olduğunu, işte burda fikri niyetin (ya da o zamanki deyimiyse “amacın”) temellerinden birisinin saklı olduğunu kimse farketmiyordu. Jukovski Puşkin’e şöyle yazıyordu: “Şiirsel değer bakımından senin “Çingeneler”in kadar mükemmel bir şey okumamıştım. Fakat, değerli dostum, hangi amaçla! Söyle, dahinden ne istiyorsun ?”⁽¹⁷³⁾

Daha değişik türde yakınmalar da oluyordu P.A.Vyazemski(1792-1878) ve K.F.Rıleyev(1795-1826),, şairin kahramana ayı gezdirttiğinden şikayet ediyorlardı; onlara göre böyle bir iş bir romantik kahramana göre değildi. Daha sonra Puşkin, bu yakınmaları şöyle istihza ediyordu: “(Rıleyev), Aleko’nun ayı gezdirdiğine ve bir de seyredenlerden para toplamasına kızılıyordu. Vyazemski de aynı şeyi tekrarladı. (Rıleyev benden Aleko’yu en azından demirci yapmamı istiyordu, bu da karşılaştırılmayacak kadar kibar olacaktı.) Onu 8.sınıf memuru ya da Çingene değil de toprak sahibi yapmam en iyisi olurdu herhalde”⁽¹⁷⁴⁾

⁽¹⁷²⁾ A.S.Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*,c:IV, *Poemi, skazki*, Moskova,1863, s.219

⁽¹⁷³⁾ A.S.Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c:VII *Kritika i publýtsistika*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova,1964 s.165

⁽¹⁷⁴⁾ A.g.c., s.173

Puşkin, erken poemlerinin romantik stiliyle vedalaşırken, romantik konulardan ve karakterin tek taraflı romantik anlatımından uzaklaşıyordu. Şair, romantik kahramanın karamsar ve protestocu gücünü göstermekle beraber karakterinin diğer tarafı olan bencilliğini mükemmel bir şekilde göstermişti.

IV BÖLÜM

ŞİİRSEL ROMAN “YEVGENİ ONEGİN”

IV. 1) ROMANIN ÖZELLİKLERİ

Puşkin “Yevgeni Onegin” I. şiirin ilk satırları 9 Mayıs 1823 yılında Kişinyov’de yazmaya başladı ve 22 Ekim 1823 yılında bitirdi. Romanın çalışmaları Odessa ve Mihaylovskoye’de sürdürülüyor. Puşkin “Yevgeni Onegin”i yaklaşık 8 yıl içinde yazmıştır. Şair bütün romanı 26 Eylül 1830 yılında bitirdi. Romanı bitiriğinde Puşkin bir tablo hazırladı. Bu tabloda şair romanı yer, zaman ve mekan olarak üç bölüme ayırdı:

Onegin:	
I bölüm.	Önsöz
	I başlık (şiir) "Handra" Kişinev. Odessa.
II	"Poet" Odessa 1824.
III	"Barışnya" Odessa. Mih. 1824.
II bölüm.	
IV şiir	"Derevnya" Mihaylov. 1825.
V	"İmenini" Mih. 1825. 1826.
VI	"Poedinok" Mih. 1826.
III bölüm.	
VII şiir	"Moskova" Mih. P.B. Malinin 1827/8.
VIII	"Stranstviye" Mosk. Pavl.1829 Bold.
IX	"Bolşoy svet" Bold.

9 Mayıs 1823 Kişinyov - 25 Eylül 1830. Boldino -

26 Eylül AP

7 yıl, 4 ay, 17 gün.

Fakat o zamanlar Puşkin'in roman üzerinde çalışması bitmemişti. O sonra romandan VIII şiir "Stranstviye" çıkarıp onu "Bolşoy svet" adlı son şiire koyar; böylece o şiir VIII oldu. Puşkin daha sonra bu VIII şiirde Onegin'in Tatyana'ya yazdığı mektubu koymuştur. Şair bu mektubu 5 Ekim 1831 yılında Tsarskoe Selo'da yazmıştır.

P.A. Katenin(1792-1853), 1853 yılında P.V. Anenkov'e (1812-1887) yazdığı mektubunda "Yevgeni Onegin" in VIII başlığının ilk kısmını esas metinden çıkarış nedenini şöyle belirtmiştir: "1832 yılında merhum (Puşkin'den) şu bilgileri işitmiştim: Nijni Novgorod panayırının üstünde ve Odessa limanında Yevgeni graf Arakçeyev'in kurdurduğu askeri yerleşim yerlerini gördüğünü ve bu başlıkta (şiirde) yayınlanması hiç uygun olmayan notlar, fikirler, ifadeler bulunduğunu ve bu yüzden (bu ifadelerin) ebediyen unutulmasını faydalı olacağı görüşünü belirtmiştir, adı geçen bu başlığın ilk kısmı çıkarıldığında hikayeli oldukça kısaltacağı ve eksik bırakacağını göze alarak, bütün başlığı (eserinden) çıkarmamıştır." ⁽¹⁷⁵⁾

Puşkin bu problemleri romanın mısralarda da anlatıyor:

"Her şeyi sıkı sıkıya gözden geçirdim;
Pek çok karşıtlık olmasına rağmen
Bunları düzeltmeyi istemiyorum." ⁽¹⁷⁶⁾

Puşkin, yayınlanması öngörülen IX başlıktan (şiirden) başka basılması öngörülmeven X başlığı (şiir) yazmaya koymuştur. Bu başlıkta (şiirde) şair dekabrist hareketinin günlüğünü vermiştir. X başlığı Puşkin 19 Ekim 1830 yılında Boldino'da yakmış, fakat arkasından ayrı bir listeyi şifre halinde kaydetmiştir. Bu

⁽¹⁷⁵⁾ A.g.y., c:V, "Yevgeni Onegin", *dramatiçeskiye proizvedeniya*, İzd. "Nauka", Moskova, 1964, Bk. *Primeçaniya*, s.582

⁽¹⁷⁶⁾ A.g.c., s.35

metnin 18 başlangıç mısrasından günümüze ancak bir liste elimize bulmuştur. Bundan başka bu başlığın tamamlanmamış olan el yazması şeklinde ancak üç mısra kalmıştır. Diğerleri kaybolmuş ve ayrıca Novgorodu yerleşim yerlerinden söz edilen "Onegin'in Gezileri" başlığını taşıyan VIII.şiiir mısraları da kaybolmuştur.

Puşkin "Yevgeni Onegin"in başlıklarını ayrı ayrı bunu bitirmeden çok önce yayımlamaya başlamıştır. Giriş kısmını oluşturan "Kitapçının Şairle Konuşması" başlıklı şiiriyle kısa bir önsözü bulunan I başlık (şiir) 15 Şubat 1825 yılında yayınlanmıştır. II başlık (şiir) Ekim 1827 yılında çıkmıştır. Bu başlıkta aşadaki not vardır: "Yevgeni Onegin"in 1823 yılında yazılan I başlık (şiir) 1825-te basılmıştır. Bundan iki yıl sonra II başlık (şiir) basılmıştır. Baskıdaki bu gecikmeye konunun dışındaki olaylar neden olmuştur. Bundan sonra yayımlar aralıksız bir şekilde sırada yapılacaktır: bir başlığı hemen diğerinin yayımlaması izleyecektir." Buna rağmen bu mutakip başlıkların yayımlanması büyük aralıkla yayımlanmıştır. IV ve V başlıklar (şiirler) bir kitap halinde P.A. Pletnyov'e ithaf edilerek 1 Şubat 1828 yayımlanmış olup, VI başlık (şiir) 1828 Mart ay sonunda çıkmıştır. Bu şiirin sonunda şu kayıt bulunuyor:"Puşkin bu şiirin sonunda "Birinci kısmın sonu" diye yazmış olup bundan onun daha altı başlık (şiir) yazma niyetinde olduğunu anlaşılabilir. Fakat bundan sonra Mart 1830 yılında ve Ocak 1832-de sonuncu başlık (şiir) olmak üzere ancak iki başlık (şiir) basılmıştır. Mart 1833 yılında bu şiirsel roman tümüyle bir kitap halinde çıkmıştır. Puşkin hayatının sonunda çıkardığı "Yevgeni Onegin"in ikinci baskısı Ocak 1837 yılında yayımlamıştır.

"Yevgeni Onegin", Puşkin'e en önemli ve en yakın olan eseridir. Şairin aziz düşünceleri ve hisleri, zamanının hayatı konusundaki düşünceleri, görüşleri ve ahlak ideali bu eserle birlikte vücut bulmuştu. Ayrıca, romana Dekabrist hareket doruğundayken başladığını ve bu hareketin yok edilmesinden sonra, Nikolay

rejimi zamanında bitirildiğini unutmamalıyız. Puşkin, romanını yazarken, sürgünde olmak, bir çok dostunu kaybetmek, o zamanki Rusya'nın en iyi insanların ölümlerinin verdiği acıyı yaşamak zorunda kalmıştır. “Yevgeni Onegin”in ilk mısraları hayatsever tonlarla doluysa da, bundan sonraki mısralarda giderek trajik motifler yoğunlaşıyor. Puşkin için bu roman “soğuk gözlemlerin akli ve acı buluşların kalbi”nin meyvesiydi.

Büyük eleştirmen Belinski'nin söylediği gibi “Yevgeni Onegin”, Puşkin döneminin “Rus hayatının ansiklopedisi”dir. Rus edebiyatında ilk defa bir tarihi devir ve o devrin gerçekleri bu derinlikle ve gerçekçilikle canlandırıldı. Puşkin, Rus edebiyatının dikkatini milli hayatın önemli meselelerine çekiyor. Romanda, kölelik zamanındaki Rus toplumunun her tabakası sanat timsalini bulmuştur; XIX. yüzyılın 20'li yıllarının ilk yarısında mevcut olan sosyal ve kültür akımlarını aydınlatmıştır.

“Yevgeni Onegin”de başkent de, kırsal kesim de, köy de, şehir de gösterilmiştir. XIX. yüzyılın 40.lı yıllarında ki fizyolojik hikayelerin içeriğini belirleyen Peterburg sabahının tasvirini bir hatırlayın:

“Tücar yatağından kalkıyor, seyyar satıcı geliyor,
Arabacı borsa binasına doğru uzanıyor,
Hizmetçi kız elinde güğümle telaş içinde yürüyor,
Ayağın altında sabah yağın kar gıcırıyor.
Sabahın tatlı gürültüsü uyandı,
Dükkanlar açıldı. Bacadan
Mavi renkli duman yükseliyor.”⁽¹⁷⁷⁾

İsabetli detayları kullanarak, Puşkin, sertlik altındaki köyün ve çiftçilerin karakterlerini hatırlıyor. Onegin, eski angarya boyunduruğunu hafif vergiyle değiştirdi, Gvozdin, iyi bir mal sahibi, zavallı köylülerin sahibidir. Tatyana'nın dadısının kaderi çiftçi aile hayatını açıklıyor. Malikhanedeki köylü hayatının tasviri, Rus tabiatının yılın her mevsimine ait manzaralarla tamamlanıyor.

⁽¹⁷⁷⁾ A.g.c., s.25

İşte bu geniş fonda “Yevgeni Onegin” de Puşkin’in zamanının en iyi insanların – Dekabristler devrimi öncü soylu aydınlarının dramatik kaderlerini canlandırdı. Onun ruhani ve ahlaki yüzü romanın iki kahramanında- Yevgeni Onegin ve Lenski’de gösterilmiştir.

Yevgeni Onegin, Puşkin’in Kafkas Esiri ve Aleko tiplerinde canlandırmak istediği her şeyi temsil ediyor. Onlar gibi, O da hayattan memnun değil, hayattan yorulmuş ve duyguları soğumuştur. Fakat şimdi önümüzde soyut bir romantik kahraman değildir. Onegin, sosyal – tarihi, realistik bir tiptir, bu delikanlının hayatı ve kaderi hem şahsi özellikleri tarafından hem de 10.lu yılların sonunda 20.li yılların başında yaşanan bir sosyal durum tarafından belirleniyor.

Puşkin’in romanı gerçekçilikle mevcut durumu göstererek soylu-sert toplumu hor görmeyi, boş ve bencil hayatından nefret etmeyi öğretiyordu, her güzel, gerçekten insani şeyi ulvileştiriyordu, Rus kültürünün halk hayatıyla bağlı olması gerektiğini savunuyordu. İşte bunun için Puşkin’in “Yevgeni Onegin”i gerçek bir halk esiridir, Belinski’nin söylediklerine göre “ Rus toplumu için bilinç belgesidir”, neredeyse ilk, fakat ne kadar da büyük bir ileri adım .⁽¹⁷⁸⁾

Puşkin’in kendisi romanını hem klasik hem de romantik edebi okullarına karşı yöneltiyordu. “Yevgeni Onegin” ile realist romanın formu yaratılıyor, burada “yüzyıl yansıtıldı ve zamanımızın insanı oldukça isabetli gösterilmiştir...” Yevgeni Onegin”, mevcut durumu gösterme bakımından da, içeriği bakımından da, son derece tarihiydi. Belinski “Onegin” de, gelişmesinin en ilginç anlarından birisi sırasında Rus toplumunun manzarasını gördü. “Bu bakış açısından “Yevgeni

⁽¹⁷⁸⁾ V.G.Belinski,*Sobraniye soçineniya v IX tomah*, c.:VII. İzd.Akademiya NaukSSSR, Moskova. 1987, s.503

Onegin”, kahramanlarının hiç birisi tarihi bir şahıs olmamasına rağmen, kelimenin tam anlamıyla tarihi bir poemdir.” diye yazıyordu Belinski. ⁽¹⁷⁹⁾

“Yevgeni Onegin” romanının tarihçiliği, her şeyden önce, Puşkin’in romanın metninde olayların gelişmesine ait kronolojik çerçevenin doğru olarak tanımlamasında yatar: Romandaki olayları 1819 yılında başlayıp 1825 yılının ilkbaharında bitiyor. Moskova soylu toplumu ve Peterburg sosyetesini hayatlarının tasvirinde, o zamanın Rus ve Batı Avrupa hayatının sosyal siyasi ve kültür olaylarıyla bağlı olan tarihi gerçekler ifade etmiştir.

N.L.Brodski, “Yevgeni Onegin” hakkındaki kitabında Puşkin’in eserinin 1812-1825 yıllarına ait Rus sosyal hayatının gerçek tarihi olaylara değişik imalar, tasvirler ve doğrudan tanımlamalarla bir ansiklopedi gibi dolu olduğunu ayrıntılı olarak gösteriyor. Örneğin, Lenski’nin Onegin ile yaptığı tartışmaları anlatarak, Puşkin, “Kamenka’da, Dekabristler arasında ya da kendisinin de sosyal hareketin büyük simalarıyla yaptığı ateşli tartışmaların manzarasını” romana dahil etti. ⁽¹⁸⁰⁾

10. bölümde, Dekabrist hareketinin doğuşunun, Vyazemski’nin tabirine göre “şanlı vakayiname”si gösterilmiş, hem Kuzey hem de Güney derneğin tanımlamasıyla beraber Dekabristlerin komplo tarihi anlaşılmıştır. Puşkin, romanın 10.bölümünde Dekabrist hareketinin ilk tarihçisi olarak karşımıza çıkmıştır.

“Yevgeni Onegin” romanının realizmi, insanın ve onun iç dünyasının her yönünün entellektüel, psikolojik ve ahlaki hayatının anlatılmasında kendisini göstermiştir. “Yevgeni Onegin”de insanın sosyal hayatı, sosyal çevresi ve iç dünyası birbirleriyle olan karşılıklı ilişkilerinde ve hayret verici ahenk orantılılığıyla gösterilmiştir. Psikolojik analize inmeden, Puşkin, roman

⁽¹⁷⁹⁾ A.g.e. , s.508

⁽¹⁸⁰⁾ N.L.Brodski , “Yevgeni Onegin” roman A.S. Puşkina, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1957, s.153

kahramanlarının psikolojik heyecanlarını gösteriyor. Gerektiği kadar kahramanlarının ruh dünyasını ve o devrin fikri hayatını da aydınlatıyor. Bununla birlikte Puşkin, insanı sabit olarak değil, hareket ve gelişme halinde, hayatının sürecinde ve ayrıca belirli bir sosyal çevrenin ürünü olarak, şartlandırılmış ve somut –tarihi bir insan olarak gösteriyor.

“Yevgeni Onegin” günlük hayatla doludur. Klasisizm ve romantizm döneminde günlük hayatı göstermek, üçüncü derecede önem taşıyordu. Puşkin, günlük hayatı ve davranışları bolca anlatmakla birlikte burada günlük hayat, Gogol’un “Ölü Canlar”ında (“Mertvie duşi”,1840-50) olduğu kadar ağırlıkla değildir.

Puşkin, zamanının toplumuna ait tipleri tasvir ederken gelişmelerinin terbiye ve eğitim gibi faktörlerine özellikle dikkat ediyor. Onegin’in terbiye edilmesini, okuduklarını, Lenski’nin romantizminin kaynaklarını v.b. ayrıntılı olarak gösteriyor. Puşkin, kendi felsefi görüşlerinde eğitimciliğe yakındı ve insanın terbiyesine, eğitime, fikirlerin gelişmesine, davranışların karakteristiğine özel bir önem veriyordu. Bununla birlikte “Yevgeni Onegin”de, XVIII. yüzyılın Batı Avrupa realizmine has olan eğitimci rasyonalizminin ve insanı anlatırken idealleştirmenin belirtileri bile yoktur. Puşkin, devrin tarihi yüzünü canlandırma işini değişik tarihi, hatta ekonomik detayları tanımlama işini tam yapıyor.

Şair hayatı objektif olarak tasvir etmeye çalışıyordu. “Kafkas Esiri”nde kendi karakterini canlandırmak istiyordu. “Yevgeni Onegin” üzerinde çalıştığında, Puşkin, bu subjektif-romantik ya da şairin kendisinin deyimiyle Byroncu tasvir metodunu aşarak toplumsal tipleri yaratmaya çalışıyordu. Roman kahramanlarının hayatı karakterlerine, çevrelerine ve tipik durumlarına uygun şekilde akıyordu.

Bununla birlikte, romanın tümünde hissedilen lirizmden, şairin, hayatta olup bitenleri ve kahramanlarının kaderlerinin ne olduğunu bilme isteğini anlıyoruz.

Puşkin'in şahsiyeti romanın ünlü lirik sapmalarında açık bir şekilde canlandırıyor. Bu lirik sapmalarda şairin hayat hakkındaki düşüncelerini hatıralarını, edebi tartışmalarını ve son olarak romanda anlattıklarının değerlendirmesini görüyoruz. Puşkin romanda onu kendilerine hayran kalan, ya da Çaadayev, Delvig, E.A.Baratinski(1800-1844), Vyazemski gibi o zamanın önde gelen kişilerinden bahsediyor, ayrıca Napolyon'u Russo'yu, Voltair'i, Byron'u anarak uzak ve yakın geçmişi de hatırlatıyor. Lirik sapmalar aslında romanın gazeteciliğini temsil ediyor, fakat onlar romanın özgün akışına engel olmuyorlar. Aşama aşama gelişen olaylarıyla, biyografik ve tarihi göndermeleriyle gelişen olayların "Yevgeni Onegin"deki kompozisyonu, XIX. yüzyıl Rus realist romanının kompozisyon temelini yaratır.

Puşkin'in şiirinin bundan önceki başarıları, Puşkin'in şiir romanının olağanüstü zengin kıta çeşitlerinde, ritmlerde ve melodilerde sentezlendi. Şair, "Yevgeni Onegin" için 14 mısradan oluşan ve belirli bir şemaya göre kafiye yapılan özel bir bent keşfediyor. Fakat Puşkin tarafından kabul edilmiş olan bentlerin kompozisyonu, özgün kafiyelerin sonsuz çeşitliğine ve romanın yazılmasında kullanılan ritmik varyasyonlara engel olmuyor.

"Yevgeni Onegin"deki Puşkin'in sanat tarzı, tasvirlerdeki mükemmellik, parçaların ahengi, gerçeklerin açıklığıdır. Puşkin, burada romantiklerin sevdiği yapmacık efektleri kullanmayı sevmez. Düello gibi sahnelerin anlatılışında bile melodramın belirtileri bile yoktur. Puşkin hassasiyete başvurmuyor. Bununla birlikte romanın duygusal tonları olağanüstü değişiktir: Pişmanlıktan kızgınlığa

kadar, iyi niyetli tebessümden acı alaycılığa ve mizahi tonlara kadar. Fakat romanın ağır basan tonu, şairin deyimleriyle söyleyecek olursak, sıkıntı ve hafif hüzdür.

Roman bu hafif hüznle doludur. Bu hüzn okuru umutsuzluğa itmiyor, içinden çıkılmaz bir hasret oluşturmuyor, hayattan yüzünü çevirtmiyor. Hayat ne kadar trajik olsa da, kahramanların kaderleri ne kadar üzüntülü olsa da, roman hayata, insana ve geleceğe olan inançla doludur.

Belinski, Puşkin hakkındaki dahiyane makalelerinde “Yevgeni Onegin”in derin analizini sundu. “Yevgeni Onegin” son derece özgün ve milli-Rus bir eserdir. O zamanda yazılan Griboyedov’un dahiyane eseri “Akıldan Bela” (“Gore ot uma”) ile beraber Puşkin’in şiir romanı, yeni Rus şiirinin, yeni Rus edebiyatının temelini attı, diye yazıyordu büyük eleştirmen. Puşkin’in Onegin’iyle birlikte “Akıldan Bela” kelimenin tam anlamıyla Rus gerçeklerinin şiirsel tasvirinin ilk örneğiydi. Bu bakımdan iki eser de bundan sonraki edebiyatın temelini atmışlardı, daha sonra Lermantov’un ve Gogol’un yetiştirdiği bir okul olmuşlardı.⁽¹⁸¹⁾

Puşkin, dahiyane eseri üzerindeki çalışmaların tüm aşamalarını tam olarak tesbit etti. Roman daha Kişinyov’dayken 9 Mayıs 1823 de yazılmaya başlandı. Büyük bir kısmı Mihaylovskoye’de yazıldı. Son bölümleri 1830 yılının ünlü Boldino’da sonbaharda yazıldı. Romanın tamamlandıktan sonra yazılan Onegin’in Tatyana’ya mektubu 5 Ekim 1831 yılında bitirildi. Bu tarih Puşkin’in “Yevgeni Onegin” üzerindeki çalışmasının son tarihidir. İlk önce Puşkin romanın IX bölümden oluşacağını düşünüyordu. Çalışmalar sırasında VIII. bölüm çıkarıldı: Bazı bölümleri de yazar tarafından “Onegin’in seyahatından parçalar” adıyla yayınlandı. Şair, Dekabrist konusunun geniş olarak yer aldığı X. bölüm üzerinde de çalışmaya başlamıştı. Bu bölümü Puşkin 1830 yılında yok etti. Günümüze kadar

⁽¹⁸¹⁾ Belinski, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, c.:VII, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, s.503

sadece Puşkin tarafından titizlikle şifrelenen bazı parçalar ulaştı. Bunlar ancak XX. yüzyılın başında okundu ve yayınlandı. Böylece, büyük şairin en önemli eseri üzerindeki çalışması 8 yıldan fazla sürmüştür. Belinski romanın edebi ve toplumsal önemini çok güzel açıklamıştı: “Yevgeni Onegin’ Rus hayatının ansiklopedisi ve önemli milli bir eser olarak adlandırabiliriz... Roman Rus toplumunun bilinçlenme hareketiydi, neredeyse ilk, fakat ne kadar da büyük adımdı onun için!... ⁽¹⁸²⁾ Gerçekten de, Rus gerçeklerini kapsama genişliği açısından bu roman istisnai bir olaydı. Puşkin kısa, fakat olağanüstü isabetli çizgilerle XIX. yüzyılın 20’li yılları sırasında Rus toplumunun tarihi, ekonomik ve hayati durumunu anlatıyor. Burada hem Rusya dış ticaretinin basiretli karakteristiği, hem de Rus tiyatrosu hakkında tam bir raporaj yer aldı; burada terbiye etmenin ve başkent ile kırsal kesimdeki soylu hayatın problemlerine değinildi. Bütün bunlar, roman kahramanlarının karakterlerini, davranışlarını, psikolojilerini önceden tayin eden çevreyi açık bir şekilde gösteriyor. Tipik karakterler, kahramanların yaşadığı, faaliyet gösterdiği, sevindiği, acı çektiği sosyal gerçekleri daha iyi anlamak için imkan veriyorlar.

Puşkin’in daha “Kafkas Esiri”nde bile amaç olarak edindiği hayal kırıklığına uğrayan, sıkılan, dünyada kendine bir yer bulamayan XIX. yüzyılın Rus gençliğinin tipik temsilcisini gösterme isteği “Yevgeni Onegin” ile başarıya ulaştı. “Kafkasya Esiri”, “Çingeneler” ve son olarak “Yevgeni Onegin” arasında doğrudan bir ilişki vardır. Fakat Puşkin’in romanında Rus hayatı, prensip olarak yeni sanat seviyesinde gösterildi.

⁽¹⁸²⁾ A.g.e., s.517

IV. 2) ROMANIN ÖZETİ

Issız bir köyde eğitilmiş ve yaşamış olan, hayal kurmayı seven genç Tatyana, şehir sosyetesinin hayatından sıkılıp ve ölüm döşeğinde yatmakta olan amcasını ziyaret için köyündeki malikanesine gelen genç bir Peterburg beyzadesi olan Onegin'e aşık olmuştur. Deneyimsiz Tatyana safiyane aşk duygularıyla dolu bir mektup yazma cesaretinde bulunuyor. Onegin buna cevap olarak Tatyana'yı sevemeyeceğini ve aile mutluluğu için yaratılmamış olduğunu söylüyor. Daha sonra basit bir sebep yüzünden kendisine aşık olan Tatyana'nın kız kardeşinin nişanlısı ve kendisinin de arkadaşı olan Lenski'yle düelo yapıp onu öldürecek kadar ağır yaralıyor. Lenski'nin ölümünü Tatyana ile Onegin'in uzun bir zaman için ayrılmalarına neden oluyor. Gençliğinin yarattığı hayalciliği yüzünden düş kırıklığına uğrayan ve bundan sonra kiminle evleneceğinin önem olmadığı için zavallı kızcağız, yaşlı annesinin yalvarışları ve göz yaşlarına boyun eğerek bir general ile evlenmeye karar veriyor. Bir kaç sene sonra Tatyana, Onegin'le Peterburg'ta tekrar karşılaşiyor, fakat bu defa Onegin onu zor tanıyor, çünkü Tatyana'nın görüntüsü o kadar çok değişmiş ve o önceki sade, suskun köy kızının görüntüsünden Tatyana'da çok az, daha doğrusu hiçbir sey kalmamış. Tatyana şimdi muhteşem bir Peterburg hanımefendisi olmuştur. Onegin, Tatyana'ya karşı büyük bir ihtiras hisseder ve bu defa o, Tatyana'ya aşka dolu bir mektup yazar. Tatyana olumsuz bir cevap veriyor, her ne kadar Onegin'i hala seviyorsa da, soylu gururu yüzünden onun olmayacağını ve evli bir kadın olarak bu durumun değişmeyeceğini söylüyor.

Tatyana genç bir kız iken ihtiras dolu aşkını Onegin'e açıkladığı zaman, Onegin ona karşı soğuk davranmıştır. Fakat Tatyana evlendiğinde, Onegin onun

kendisini hala sevdiğine emin olmadığı halde, çılgınca aşık olmuştur; bu konu ne kadar romantikse de, o kadar da gerçekçi gözüküyor.

Bu şiirsel romanın başkahramanı olan Onegin, XIX. yüzyıl klasik Rus edebiyatındaki romantik realizm akımının işe yaramayan insan tiplerinin güzel bir örneğini oluşturmuştur.

IV. 3) ONEGİN'İN KİŞİLİĞİ

Romanın kahramanı olan Onegin, okurun gözünde hem normal bir çok insana benzeyen, hem yalın, hem de karmaşık biri olarak belirdi. Bu karmaşıklık, hatta çelişki, bunun gibi karakterleri doğuran devrin yansımasıydı. Romanın başlangıcında sosyete toplumunun kanunlarına ve adetlerine göre yaşayan bir delikanlıyı görüyoruz. Bu genç delikanlı, bir zamanlar zengin bir çiftlik sahibinin düşüncesizliği sonucunda hayatının sonunda iflas eden oğludur. O çocukken Fransız lalasından sosyete toplumunun gerektirdiği eğitimi almıştır:

“O mükemmel Fransızca konuşup yazıyor
Kolayca mazurka yapabiliyor
Ve zorlanmadan eğilebiliyor.
Daha fazla ne isteyebilirsiniz? Sosyete
Onun akıllı ve çok sevimli olduğuna karar vermiş.”⁽¹⁸³⁾

Onegin çocukluğundan itibaren Rus milli etkisinden uzak kalmıştır. O büyüyüp gösteriş ve yalan parlaklıkla dolu sosyete hayata atılmıştır. Fakat:

“İsyankar gençlik, ümit besleme
Ve tatlı huzur yaşama dönemi
Yevgeni'ye gelince
Monsieur'yü saraydan kovdular.”⁽¹⁸⁴⁾

Bu sebeple de olabilir, Onegin hayata küsmüştü:

“Ne yazık ki yaşamımın büyük bir kısmını
Çeşitli eğlencelere harcadım
Ama eğer gelenekler değişmeseydi
Baloları hala seviyor olurum
Kalabalığı, pırlıtyı ve mutluluğu da.”⁽¹⁸⁵⁾

Onegin'in sosyete hayatı "hem tekdüze hem de renkli" geçiyordu. Dün akşam olan olaylar, yarın da aynen olacaktı:

⁽¹⁸³⁾ A.S. Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c:V, *Yevgeni Onegin, dramatiçeskiye proizvedeniya*, İzd.

“Nauka”, Moskova, 1964, s.10

⁽¹⁸⁴⁾ A.g.c., s.10

⁽¹⁸⁵⁾ A.g.c., s.22

“O öğle üzeri uyanıyor ve tekrar sabaha kadar
Hem tekdüze hem de renkli yaşama hazır.”⁽¹⁸⁶⁾

Böylece şair sıkıntı, yorgunluk ve hayal kırıklığı motifini işlemiştir. Onun

kahramanı Onegin her şeyden çabucak bıkar :

“Sosyetenin gürültüsü onu bezdirdi
Onun alışlagelmiş düşünceleri, güzel kadınları
Uzun zamandır ilgilendirmiyordu
Değişiklikler onu yormuşlardı;
Arkadaşları ve dostukları ise bıktırmıştı.”⁽¹⁸⁷⁾

Onegin dünyada hiçbir şeyi fark edemiyor, hiçbir şeye aldırılmıyordu. Şaire göre bu nedenin uzun zaman önceki olaylarda aranması gerekiyor:

“İngiliz splinine benzer hastalık
Kısacası Rus hüznü
Yavaş yavaş onun ele geçirmişti.”⁽¹⁸⁸⁾

Biz aşağıdaki satırlarda Onegin'le Puşkin'i yakın arkadaşlar olarak tanışıyoruz:.

“ Sosyete koşularının yükünden kurtulup
Boş koşuşturmalardan kaçtığı zaman
Onunla arkadaş olmuştum.”⁽¹⁸⁹⁾

Fakat sosyete hayatı Onegin'in duygularını öldürmemişti; sadece küçük, boş eğlencelerin ihtiraslarına karşı soğutmuştu. Bundan dolayı Puşkin, kahramanını olaylara aldırmayan ve üstün yüzeysel bir kişiliğe sahip olarak ifade etmesine rağmen açık bir sempatiyle ona yaklaşmıştır:

“Onun yüzü benim hoşuma gitmişti;
O asık suratlıydı, ben ise öfkeliydim
İhtiras oyununu ikimiz de biliyorduk
Hayat ikimiz de bezdirmişti
İkimizin de yüreğindeki ateş sönmüştü

⁽¹⁸⁶⁾ A.g.c., s.25

⁽¹⁸⁷⁾ A.g.c., s.26

⁽¹⁸⁸⁾ A.g.c., s.26.

⁽¹⁸⁹⁾ A.g.c., s .28

Ve yaşamımızın sabahında
Kör Fortuna'nın ve insanların
Nefreti ikimizi de bekliyordu. “ (190)

İlk zamanda Onegin'in karmaşık karakterini anlarken şair de güçlük çeker:

“Başlangıçta Onegin'in konuşması
Beni şaşırtı. Onun zehir gibi tartışmalarına
Ve yarı yarıya nefret dolu şakalarına
Ve karamsar taşlamalarının acılığına alışmışım.” (191)

Daha sonra şair Onegin'in ağzından Petrarka'nın en güzel şiirlerini şöyle
nakleder:

“Kah konuşkan, kah suskun
Genç Venedikli kızla
Yarı karanlık gondolda yüzerken
Dudaklarım ondan Petrarka'nın dilini
Ve aşkını aldı.” (192)

Biraz sonra kader arkadaşları uzun zaman için ayırmıştı:

“Onegin benimle, başka bir ülkeyi
Gezmeye hazırdı
Ama çabucak kader
Uzun bir süreliğine bize ayırdı.
Babası o zaman öldü,
Onegin'in önünde toplandılar
Aç gözlü alacaklılar.” (193)

Onegin'in Peterburg'dan ayrılma nedeni, kendisi içinde egzotik olan
Kafkasya'da özgürlük arama değil, köydeki amcasının mirasının durumunu
öğrenmektir:

“Birden bire gerçekten de o
Mülk yöneticisinden, ölüm doşęindeki amcasının
Onunla vedalaşmak istediğini
Bildiren bir yazı aldı.” (194)

(190) A.g.e., s .28

(191) A.g.e., s. 29

(192) A.g.e., s. 30.

(193) A.g.e., s. 31

(194) A.g.e., s. 31

Amcasının ağır hasta olduğu haberini alan Onegin köye giderken şöyle düşünüyordu:

“Yarı canlı bir adamı eğlendirmek,
Yastıklarını düzeltmek,
Hüzünle ilaçlarını vermek,
İçini çekip kendi kendine:
Ne zaman öleceksin, diye düşünmek,
Ne kadar büyük bir hainlik.” (195)

Burada Onegin nasıl davranıyor? Ahlaksızca mı, egoist bir kişi gibi mi, yoksa dürüst bir insan gibi mi? O mutsuz ve hüzünlü akraba rolünü oynamaktan nefret etmektedir. Onegin yalanı ve ikiyüzlüğü de sevmemektedir. Amcasıyla hiçbir zaman samimi olmamıştır ve ondan çok farklıdır. Bu yüzden Onegin'in onunla ilgili düşüncelerini dile getiren sözleri normaldir.

Şair daha romanın ilk bölümünde, toplumsal bir tip olarak Onegin'in temel eksikliklerini ortaya koymaktadır. Ancak şair büyük bir ustalıkla bu eksikliklerin esas kaynağını da belirtmeyi ihmal etmemiştir. Bunun kaynağını doğru bir eğitim ile köklü bir öğretimin bulunmayışı oluşturmaktadır. Onegin'in eğitimi ciddi bir esasa dayandırılmamış, sistemli bir çalışma öğretilmemiştir:

“Eneida'dan iki mısra
Şöyle böyle hatırlıyordu,
Yer yüzündeki yaşamın tasvirini,
Kütüphanelerin tozunu,
Karıştırmaya düşkün değildi
Ama Romul'dan günümüze kalan
Eski anekdotları hafızasında saklıyordu.” (196)

Bu sebeple Onegin, az bilgi birikimi ile ciddi çalışma alışkanlığından mahrum kalmıştır. Eğitim ona yalnızca yüzeysel bir parlaklık vermiş, mükemmel

(195) A.g.e., s.9

(196) A.g.e., s. 12

Fransızca konuşmayı, ekonomik işleri iyi yapmayı, parasal varlığının nasıl zenginleşeceğini ve soylu topluluğunda nasıl davranması gerektiğini öğretmiştir:

“Buna karşılık Adam Smith'i okurdu
Ve iyi bir ekonomistti,
Yani devletin nasıl zenginleşeceği,
Nasıl geçineceği ve elinde yaşamak için
Gereken temel gereçler varken
Altına neden ihtiyaç duymadığı konusunda
Yargıda bulunabilirdi.
Babası onu anlayamıyordu
Ve topraklarını ipotek etmişti.”⁽¹⁹⁷⁾

Soylu topluluğunun başkalarının kişiliği hakkında yargıda bulunan grubu,

Puşkin'in deyişiyle yargıçlar, onu aşağıdaki gibi tasvir ederler:

“Genç bir bilgindi ama ukalaydı,
O tanrı vergisi bir yeteneğe sahipti.”⁽¹⁹⁸⁾

Onegin Rus sosyetesinde çok popüler bir kişidir:

“Henüz yataktayken
Pusulalar getirdikleri oluyordu
Neydi bu pusulalar? Davetiye mi? Gerçekten de
Üç evden akşam yemeğine davet vardı.”⁽¹⁹⁹⁾

Baloya ya da tiyatroya gitmeden önce saatlerce titizlik içinde hazırlanmaktadır:

“Kıskanç yargılardan korktuğu için
Giyim konusunda titizdi
Biz böylesine şık deriz.
En azından üç saatini
Aynanın önünde geçiriyordu.
Ve giyinme odasından,
Erkek kıyafeti giyerek
Maskeli baloya giden havai tanrıça
Venera'ya benzeyerek çıkardı.”⁽²⁰⁰⁾

⁽¹⁹⁷⁾ A.g.e., s. 12

⁽¹⁹⁸⁾ A.g.e., s. 11

⁽¹⁹⁹⁾ A.g.e., s. 14

⁽²⁰⁰⁾ A.g.e., s. 20

Eserin birinci bölümünde, genç soylu aydın tipini canlandıran Puşkin kahramanını bir dizi deneyden geçirir. Sonraki bölümler, başkahramanın psikolojisi ve kişiliğinin derinliklerinin ortaya konmasına imkan verir.

Romantik poemlerin kahramanlarına has olan olağanüstülük ya da gizemlilik Onegien'e uygun değildir. Puşkin'in bu yapıtında işlediği ana konuyu, romantizm taraftarlarının anlamadıkları bilinen bir gerçektir. A. A. Bestujev, romanın ilk bölümünü okuyup 1825 yılında şaire yazdığı mektubunda büyük şaşkınlıkla şöyle yazıyordu: “Gerçek hayatta binlerce defa rastladığım bir insan görüyorum.” Bu yüzden Bestujev'e göre, Onegin bir sanat eserinin kahramanı olamaya layık değildi. ⁽²⁰¹⁾

Fakat bütün tipikliğine ya da genelliğine rağmen Onegin, diğer romantik kahramanlardan farklı olarak, eşsiz özelliklere sahiptir. Yaygın olarak kullanılan “fazla insanca” termini ilk önce kahramanın değil ayrıcalıklı insanların rahatsız edici, gereksiz ve fazlalık gibi görülen insanlara dönüştüğü çevrenin olumsuz tanımlanması olarak anlamak gerekir. Onegin bu tipik kahramanların sırasında ilk olmuştu. Bu toplumda insani varoluş mümkün değildir. Onegin'in sosyete, etraftaki insanlarda, hatta kendisinde bile hayal kırıklığına neden olması, ne yazık ki, hiçbir yerde ifade edemediği ayrıcalıklı ruhsal özelliklerin varlığını göstermektedir. Onegin'in seçkinliğini, şairin ondan “en iyi arkadaşım” diyerek bahsetmesi ispatlıyor. Onegin'in çalışma odasında Byron'ın portresi ve Napolyon büstünün bulunması da önemli bir anlam taşımaktadır ve roman kahramanının dünya görüşünü daha iyi anlamaya yardım eden bir sinyal niteliğindedir.

Belinski Onegin hakkındaki izlenimlerini şu şekilde anlatır: “...Hayatın durgunluğu ve ahlaksızlığı onu boğmaktadır; ne istediğinin ve neye ihtiyaç

⁽²⁰¹⁾ A.g.y., c:VII, *Kritika i publitsistika*, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova,1964 s.317

duyduğunun farkında bile değildir; fakat o kendisine hayran olan sıradan insanların memnun olduğu, sevindiği şeyleri istemediğini ve onlara ihtiyaç duymadığını çok iyi bilir”.²⁰² Sosyete toplumu onun “kalbinin ihtirasını ve ruhunun sıcaklığını” öldürdüğü için Onegin, Tatyana’yı ve onun güven dolu aşkını anlayamaz. ⁽²⁰²⁾

Çağdaş edebiyat biliminde, Puşkin’in Onegin’e ahlaki açıdan yeniden doğma imkanı tanınması hakkında, Tatyana’ya karşı ateşlenen aşkın kaynağının sadece “sosyetik bencilliğin ve kibirin alçak duygusu”ndan başka bir şey olmadığı söylenir. Bu bakış açısını savunan araştırmacılar, Onegin’de soylu kesimin tarihi olarak ölmeye mahkum olmasının tipikleştirilmiştirildiğini söyleyen anlayıştan yola çıkıyorlar, dolayısıyla Puşkin’in kahramanının hiçbir şekilde yeniden doğuşu hakkında bahsedilemez bile. Bu durumda Onegin ve Tatyana tiplerinin karşılaştırılmasının anlamını şu sözcüklerle tanımlayabiliriz: Bir tarafta boşaltılmışlık, öbür tarafta iç tamlık var.

Onegin karakterinin geçireceği evrimin, şüphesiz olduğunu savunan anlayış da var. Özellikle Lenski’yi öldürdükten sonra yaptığı seyahatin etkisini dikkate almak lazım. O dönemde Dekabrist hareketinin yok edilmesinden sonra otokratik baskı düzeniyle mücadele etme yolu belli değildi. Bunun için Puşkin, Onegin şahsiyetinin aşk yardımıyla yeniden doğduğunu gösteriyor. Puşkin’in keşfi, edebiyatı zenginleştirdi: insanın ahlaki değeri, onun sosyal pozisyonu, özel hayatında ortaya çıkmaya, aşkla denemeye başladı. Gerçekten çok karmaşık olan bu meselenin çözümüne en objektif yaklaşan eleştirmen, Puşkin değerlendirmelerine özgü vasıfları, insan karakterlerinin ve gelişme perspektiflerinin tasvirinde diyalektik yaklaşımını dikkate alan Belinski olmuştur.

⁽²⁰²⁾ V.G. Belinski, *Sobraniye soçineniya v IX tomah*, c:IX, İzd. Akademiyi Nauk SSSR, Moskova, 1987 s,457

“Daha sonra Onegin’e ne oldu?” diye soruyordu bu büyük eleştirmen “İnsan haysiyetiyle daha çok bağdaşan yeni bir açığı çekmek için ihtirasını onu diriltti mi? Ya da ruhunun bütün güçlerini öldürdü mü, mahzun bıkkınlığı ölü ve soğuk duyarsızlığa dönüştü mü? Bilmiyoruz, fakat niye bilelim ki, eğer bu zengin şahsiyetin güçlerinin ifade edileceği sahayı bulamadığını, hayatının anlamsız, romanın da sonuçsuz kaldığını biliyorsak.”⁽²⁰³⁾

Ayrıca, görüşüme göre Puşkin bu romanın sonu, okuyucuların düşüncelerini ve hayallerini çalıştırmak için bilerek sonuçsuz bıraktı. Çünkü böyle sonuçsuz bir hikaye daha ilginç ve enteresan olduğu için, sempati ve dikkatimizi bir kat fazla çekiyor ve onun üzerinde daha çok dururken onunla daha uzun süre beraberiz:

“Hayatın eğlencesini
Şarap dolu kadehi sonuna kadar içmeden
Bırakan kişi, mutlu kişidir.”⁽²⁰⁴⁾

Böyle bir son en güzel çözüm gibi geliyor bana.

Genel bakış açısından Onegin çevresinin oğludur, yani çevresinin eseridir. Ayrıca bu Puşkin’in meşhur kahramanın bir şeyleri, bir şekilde öğrenmesine rağmen, o kendi devrindeki kültürün yüksek seviyesinde bulunarak soylu toplumunun büyük bir çoğunluğundan farklıdır. Puşkin’in kahramanı bu toplumun ürünü olmakla birlikte ona yabancısıdır. Hayatın boşluğu Onegin’e ızdırap çektiriyor, o her şeyde hayal kırıklığına uğruyor, iç sıkıntısını çekiyor. Şair, onun ruh hallerinde XVIII. yüzyıla ait eski hayat ideallerinin krizini açıklıyor. Başkentin soylu gençlik hayatının tipik şartlarında büyümüş olan Onegin’in sosyetik

⁽²⁰³⁾ A.g.c., s.469

⁽²⁰⁴⁾ A.S. Puşkin, *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah*, c:V, *Yevgeni Onegin, dramatiçeskiye proizvedeniya*, İzd. “Nauka”, Moskova,1964, s.191)

önyargıları vardır ve Lenski onların kurbanı olmuştur. Onegin çalışmasız, amaçsız, monoton ve hiçbir işe yaramayan bir hayat sürüyordu:

“Ve can sıkıntısı onun peşinden
Bir gölge, ya da sadık bir eş gibi koşuyordu.” (205)

Şehirdeki boş, anlamsız ve amaçsız yaşamadan sıkıldığı ve bıktığı için Onegin oradan uzaklaşmaya ve aynen Puşkin’in "Köy" adlı şiirindeki gibi köyünde ruh sağlığını bulmaya çalışır. O amcasının evinde ilk önceleri yeni bir düzen kurmayı düşünür:

“Bizim Yevgeni ilk önce
Yeni bir düzen kurmayı düşündü.” (206)

Daha sonra "tatlı tembellik"te "özgürlüğe" kavuşmaya çalışıyordu. Böylece onun hayatı eski monoton ve amaçsız haline döner:

"Ben her sabah tatlı tembellik
Ve özgürlük için uyanıyordum.
Az okuyorum, uzun süre uyuyorum.
Ve uçucu şöhreti yakalamaya uğraşmıyorum.
En mutlu günlerimi, eskiden durgun
Ve gölgeler içinde mi geçiriyordum?" (207)

ve bu sebeple, bir kaç gün sonra Onegin köyden de bıkar:

“İki gün ıssız tarlalar,
Karanlık meşeliğin serinliği,
Sessiz derenin şırıltısı,
Ona yeni gibi göründüler;
Üçüncü gün kuru, tepeler ve tarlalar
Artık onu ilgilendirmiyorlardı;
Sonra köydeki can sıkıntısının da
Aynı olduğunu açıkça fark etti.” (208)

Onegin’e her şey boş, anlamsız ve şüpheli görüyordu; aşk da:

(205) A.g.e., s.33

(206) A.g.e., s.37

(207) A.g.e., s.33

(208) A.g.e., s.32

“Yüreğin ilk sesini dinlemek
Ve birden bire gizemli vedalaşmanın eşğine geli vermek
Sonra da gözlerden uzak bir köşede
Sesizliğin içinde, ona ders vermek.”⁽²⁰⁹⁾

Onun soğumuş aklı her şeyi şüphe ile karşılıyor ve hiçbir şey onu çekmiyor.
Belki o yüzden Tatyana'nın hasas ve temiz duygularına karşı şöyle soğuk cevap veriyor:

"Ama ben aile mutluluğu için yaratılmamıştım;
Benim ruhum buna yabancı;
Mükemmelliğiniz benim için boş.”⁽²¹⁰⁾

Fakat, Onegin'de ruhun dürüst asaleti de vardır:

"Bir an için de olsa
Aile tablosu beni büyülediğinde
Sizden başka kimseyi,
Eş olarak aramazdım.
(...)

Ama ben bunu kesinlikle haketmiyorum.”⁽²¹¹⁾

Onegin çatışık bir kişiliğe sahiptir. O Lenski'ye dürüst ve samimi olarak bağlanıyor, ama genel olarak, insanları hor görüyor ve onların iyiliklerine inanmıyor:

“Sadece Yevgeni bu ıssız köşede
(Lenski'nin) yeteneklerini değerlendirebilirdi.
(...)
O insanları elbette tanıyordu,
Ve çoğu zaman küçümsüyordu -
Ama (istisnasız kural yoktur)
Diğerden (Lenski'den) çok farklıydı
Ve onun duygularına saygı duyuyordu.”⁽²¹²⁾

⁽²⁰⁹⁾ A.g.e., s.14

⁽²¹⁰⁾ A.g.e., s.81

⁽²¹¹⁾ A.g.e., s.81

⁽²¹²⁾ A.g.e.,ss.41-42

Onegin dudaklarında gülümsemeyle Lenski'nin ateşli konuşmasını dinler, ona karşı sempati duyar, ama yine de bu dostunun ölümüne sebep olur. Puşkin gibi, Onegin düşünen ve özgürlüğü seven bir insandır. Fakat romantik ateşli duygular ve siyasi protestonun keskinliği ona has bir şey değildir. Köydeyken Onegin çiftçilere karşı insanları seven biri gibi davranıyor, fakat onların kaderleri onu ilgilendirmiyor; onu esas ilgilendiren kendi hissettikleri ve hayatın boşluğunun hissedilmesidir. O ne istemediğini biliyor, fakat neyi istediğini bilemiyor ve bu onun en büyük problemidir. O kendisinin iç dünyasında büyük bir boşluk hissediyordu hayattan memnun değildi ve bundan dolayı mutsuzdu:

“Yüreğiyle başbaşa kaldığında,
Kendisinden memnun değildi.”⁽²¹³⁾

Bununla beraber, Onegin'in, Tatyana'ya karşı duyduğu aşk aracılığıyla Puşkin, kahramanının yeniden ahlaki doğuşuna muktedir olduğunu, tamamen yanıp sönmüş, her şeye karşı soğumuş bir insan olmadığını, içinde hala hayat güçlerinin kaynadığını gösteriyor. Bu da, şairin planına göre, Onegin'de sosyal faaliyetlerde bulunma isteğini uyandıracaklarını gösteriyor.

Onegin'de daha sonra onu Peçorin'le birleştiren “gereksiz” ya da işe yaramayan insan özellikleri beliriyor. O çok akıllı ve zengin bir ruh yapısına sahipti; bunları yararlı işlere harcasaydı insanlığa daha yararlı bir kişi olabilirdi. Ayrıca onun büyük trajedisi, bu zengin kişiliğini yararlı bir şekilde harcamadığı için kendi amacına ulaşamamasından oluşur. Puşkin'in romanının kahramanında 20'li yılların soylu aydın tipinin en değişik unsurları birleşmiştir. Puşkin, daha sonra Lermontov'un, Turgenev'in, Gonçarov'un ayrı ayrı kahramanlarından açıklanan birçok özelliği Onegin'in tipinde canlandırmıştır.

⁽²¹³⁾ A.g.c., s.123

IV. 4) TATYANA'NIN KİŞİLİĞİ

Onegin köyde Lenski'nin aracılığıyla Larin ailesiyle de tanışıyor. Böylece Puşkin bu bölümünde Olga'yı, Tatyana'yı ve bütün Larin ailesini okuyuculara yakınlaştırmış olur. Bu sayfalarda Larin ailesinin aracılığıyla şair köydeki orta halli toprak beylerinin hayatını anlatıyor. Larin'ler sade, sempatik, dürüst ve iyi bir ailedir. Onların hayatları huzurla doludur ve "tatlı eski dönemin gelenekleri içinde" geçmektedir. Puşkin onları ne kadar bazen alaycı belirmişse de, biz onun bu aileye karşı büyük bir sempati duyduğunu görüyoruz:

"Babası iyi bir adamdı,
Geçmiş yüzyıl için de geç kalmıştı;
Ama hiçbir zaman okumadığı halde,
Kitapların zararı olduğunu düşünmüyordu.

(...)

Karısı da Richardson'ı
Çok seviyordu.

(...)

Moskova'lı kuzeni, ona
Sık sık bu yazardan sözedirdi
Henüz o zamanlar kocası, nişanlısıydı
Ama istemeyerek nişanlanmıştı
Başkasını seviyordu.

(...)

Akıllı kocası çok geçmeden
Karısının tanımadığı kişilerle
Çevrili olacağı için başlangıçta ağladığı
Çırpındığı köyüne gitmişti.

(...)

Sonra kadınca ev işleriyle uğraştı,
Köye alıştı, mutlu bile oldu. " (214)

Olga, Lenski'nin nişanlısıydı. O "sabah gibi neşeli" ve "çiçek gibi taze" masum güzellikle dolu, genç şair Lenski'ye esin oluyor:

"O şaire (Lenski'ye) genç heyecanların
İlk rüyasını hediye etti
Ve onunla ilgili fikir şairin kavalının
İlk namesine hayat verdi." (215)

(214) A.g.c., ss. 49-50

(215) A.g.c., s.46

Puşkin onun portresini çok sevimli, fakat çok basmakalıp buluyor:

“Gözleri gökyüzü gibi maviydi;
Gülümseme, ipek gibi lüleler,
Zarif hareketler, güzel ses ve narin bir beden
(...)
Ben bu portreyi eskiden kendim de seviyordum
Ama müthiş sıktı beni.”⁽²¹⁶⁾

Puşkin, Larin’in diğer kızı Tatyana’yı başlangıçtan beri daha büyük bir sempatiyle, sevgi dolu anlatıyor:

“Kız kardeşin adı Tatyana’ydı...
İlk önce böyle bir adla
Romanın hoş sayfalarını
İstekle kutsayalım.”⁽²¹⁷⁾

Tatyana Puşkin’in en çok sevdiği kahramanı olarak görünüyor. Şair bu romanın en güzel mısralarını ona adamıştır:

“Geceleyn güzel yıldızlar çoktur gökyüzünde,
Çoktur güzel kadınlar Moskova’da.
Ama gökyüzünün tüm dostlarından daha parlağı
Gökyüzünün maviliğindeki aydır.
Ama lirimle kadınlarla genç kızların
Arasında muhteşem ay gibi yalnız o kadın
Endişelenmeye cesaret edemiyorum.”⁽²¹⁸⁾

Romanın bir yerinde şair, Tatyana’dan söz ederken şöyle sesleniyor:

“Beni başlayın: Canım Tatyana’mı
Öyle çok seviyorum ki!”⁽²¹⁹⁾

Çocukluğundan itibaren Tatyana’nın toplumdan kopmuş bir yaşantısı vardır.

Yaşlılarından uzak duruyor ve onlar kuklarla oynadıklarında Tatyana roman okuyor, ya da düşünceli ve dalgın bir şekilde pencerenin yanında oturuyordu:

“Çocukların arasında, çocuk kendisi de,
Oynamak ve zıplamak istemiyordu
Ve çoğu zaman bütün gün tek başına

⁽²¹⁶⁾ A.g.e., s.46

⁽²¹⁷⁾ A.g.e., s.47.

⁽²¹⁸⁾ A.g.e., s.162

⁽²¹⁹⁾ A.g.e., s. 86

Pencerenin önünde oturuyordu.”⁽²²⁰⁾

(...)

“Romanlar henüz çocukken onun hoşuna gidiyorlardı;
Onun için her şeyin yerini tutuyorlardı.
Richardson’la Rousseau’nun
Aldatmacalarına sevdalanmıştı.”⁽²²¹⁾

Böylece Tatyana kitaplarla kendine bir iç dünya kuruyor ve hayallerle dolu bir hayat sürüyordu:

“Tatyana ormanın sessizliğinde
Tek başına elinde tehlikeli bir kitapla geziyordu,
Kitapta gizemli ateşini ve hayallerini
Arıyor, buluyordu.”⁽²²²⁾

Tatyana, Olga’nın yetiştiği aynı ortamda büyümüştür. Fakat bu ortamın etkisiyle Tatyana çok karmaşık, dalgın ve suskun bir kişiliğe sahiptir:

“Dalgınlık beşik günlerinden
İtibaren onun kız arkadaşıydı,
Köyde yaşanan boş zamanın oluşu
Onu hayallerle süslemişti.”⁽²²³⁾

Tatyana kendi ailesi içinde bile yabancı bir kız gibiydi:

“Yabani, hüzünlü ve suskun
Tıpkı bir orman ceylanı kadar ürkek,
Kendi ailesi içinde
Yabancı bir kız çocuğu gibi.
Ne babasına, ne annesine
Sevgi gösterebilirdi;”⁽²²⁴⁾

Gerçek hayata yabancı olan Tatyana tüm zamanını hayal dünyasında geçiriyordu ve hissettiklerini, düşüncelerini kimseyle paylaşamıyordu:

“Bu arada Tatyana gözyaşlarının ve mutluluğun
Kutsal hazinesini suskunluk içinde koruyor
Ve onu kimseyle paylaşamıyor.”⁽²²⁵⁾

⁽²²⁰⁾ A.g.e., s.47.

⁽²²¹⁾ A.g.e., s.49

⁽²²²⁾ A.g.e., s.59

⁽²²³⁾ A.g.e., s.48

⁽²²⁴⁾ A.g.e., s. 47

⁽²²⁵⁾ A.g.e., s. 161

Tatyana her zaman kendini yalnız hisediyordu ve Onegin’le ilk tanıştığında ondan çok etkilenmişti. Tatyana hayatta deneyimsizdi. Bu nedenle doğal olarak Onegin’i doğru olarak çözümleyememiş ve kendisini ona kaptırmıştı.

Tatyana ideal bir kişiliğe sahiptir; yalana, yapmacık ve göstermelik davranışlara katlanamıyordu, öyle çok hoş ve dürüst bir doğası vardı. O, Onegin’e içten, saf duygularını ve ilgisini açmaya karar verip çok samimi bir mektup yazar. Tatyana’nın mektubu bu romanın en güzel ve en parlak mısralarını oluşturuyor. Bu mektup çok güçlü, samimi ve içtenlikle dolu duygular taşıyor. Tatyana ilk defa Onegin’e karşı böyle duygular hisediyor ve bu mektupta onları çok sade ve samimi bir biçimde anlatıyor:

“Niçin buraya, bize geldiniz?
Bu unutulmuş ıssız köyde
Sizi asla tanımazdım.
(...)
Kalbimin arkadaşını bulurdum,
Sadık bir eş
Ve erdemli bir anne olurum.”⁽²²⁶⁾

Tatyana kendi zengin iç dünyasını sadece Onegin’le paylaşmak istiyor:

“Başka mı?...Hayır, yeryüzünde kimseye
Vermezdim yüreğimi!
Hem kader, hem de Tanrının iradesi
Benim senin olduğuna karar vermiş;”⁽²²⁷⁾

Tatyana’nın kendisi de deneyimsiz olduğunu anlıyor, fakat bu sevgisiden vazgeçmek için güç bulamıyor:

“Belki de her şey boştur,
Deneyimsiz kalbimin aldatmacasıdır!
Ve başka şeyler karar verilmiş...
Ama öyle olsun! Kaderimi
Bundan böyle sana teslim ediyorum”⁽²²⁸⁾

⁽²²⁶⁾ A.g.c., s.70

⁽²²⁷⁾ A.g.c., s.70

⁽²²⁸⁾ A.g.c., s.71

Tatyana ilk defa burada yalnızlıktan şikayetçi oluyor ve bu yalnızlığını Onegin'e dokunaklı bir biçimde anlatıyor:

“Düşün ben burada yapayalnızım
Kimse beni anlamıyor.”⁽²²⁹⁾

Fakat Onegin de onu anlamaz ve değerlendiremez, anladığında da iş işten geçmiş olur. Onegin'le geçen önceki konuşmada Tatyana'nın gözü açılmamış ve doğru bir karar vermemiştir. Bahçede Onegin'in verdiği cevap da onu uyandırmamıştır. Ancak Lenski'nin ölümü ve Onegin'in köyünden ayrılması gibi sonradaki olaylar, Tatyana'ya Onegin'in kişiliğini tamamen gösterir. Yani Onegin köyünden ayrıldıktan sonra, Tatyana onun çalışma odasında bıraktığı kitapları okuyunca, onun kişiliğini ve net olarak karakterini yakından öğrenmiş olur:

“Duygu yüklü bakışlarıyla Tatyana
Etrafındaki her şeye baktı,
Her şey ona değersizmiş gibi geldi;
Yarı acı teselliyle her şey
Ağırlaşmış yüreğini canlandırıyor:
Ve masa yanmayan lambasıyla
Ve kitap yığını ve pencerenin dibindeki
Halıyla kaplı yatak,
Ve ayışığının pencereden karanlığında
Görünen bu solgun ışık,
Ve Lord Byron'un portresi”⁽²³⁰⁾

O zaman Tatyana, Onegin'in kişiliğinin ne kadar soğuk, bencil, şühpeci, insanlara yüksekte bakan, egoizm ve insanlara karşı nefretle dolu olduğunu görmüştür. Onegin onun romantik ve Richardson'un aşk konulu romanlarının etkisiyle hayalinde oluşturduğu ideal kişiliğe hiç te benzemediğini anlamıştı:

“Ve Tatyana'cığım yavaş yavaş
Her şeyin hakimi kader tarafından
Özlem duyması belirlenen
Kişiyi daha iyi anlamaya başlıyor:
Bu kişi tehlikeli ve kederli garip bir adam mıydı
Cehennemden ya da gökyüzünden gelen bir varlık,

⁽²²⁹⁾ A.g.c., s.71

⁽²³⁰⁾ A.g.c., s.148

Bu melek, bu mağrur şeytan miydi
Neydi bu adam?"⁽²³¹⁾

Fakat Onegin'le yaptığı son konuşmada Tatyana'nın da kabul ettiği gibi, her şeye rağmen onu unutmak ve onu sevmekten vazgeçmek kendi iradesinde değildir. Bu konuşmada onun üstün yaradılışının soyluluğu ve yüksek karakterinin derin içtenliği ortaya çıkıyor. Tatyana'nın büyük soyluluğu, ruhunun zenginliği, onun dünyasının dürüst ve özgür oluşu, bütün bunlar onun karakterinin esas çizgilerini oluşturmuştur. Bu da Puşkin'in dehasının yarattığı kahraman Tatyana'ya karşı özel bir sempati duyduğunu belirtir. Puşkin Tatyana'nın kişiliğinde kendi şiirsel hayalerinin bir ürününü, düşüncesinin tasarımı olarak değil de, ilk olarak unsunları gerçek hayattan alınan ideal bir Rus kadını tipini canlandırmıştır.

Tatyana'nın tipik özellikleri halk hayatını canlandırmasıdır. "Rus canı" olan Tatyana soylu toplumun kızıdır: Hayalperestlik, içine kapalı oluş, yalnız kalmaya çalışma Tatyana'ya özgüdür. Karakteri, ahlaki kişiliği, dine olan ilgisi bakımından Tatyana, kırsal kesim soyluların normal kızlarından, örneğin kardeşi Olga'dan, çok farklıdır. Tatyana, duygularındaki saflığın samimiliğiyle doludur. Ne yapmacık nazdan, ne kurnaz cilveden, ne de hassas duygusallıktan, yani "İngiliz cinsi aptal"dan ya da "maymun iştahlı mamzel"den değildi; ne de Fransızlar tarafından terbiye edilen bayan yaşlılarının büyük bir çoğunluğuna has olan özelliklerden haberi vardır. Onegin'e olan aşkı, ciddi, hayatın sonuna kadar sürecek olan bir aşktır. Saf, temiz, dokunaklı ve samimi mektubu derin duyguyla, ulvi samimiyetle doludur. Her şeyden önce Tatyana hassas kalbine göre hareket ediyor; ayrıca onun akli ve Onegin'in içini anlayan, romanın sonunda da Onegin'den daha yüksek bir seviyede olduğu öğrenilen, düşünen kızın bilinci uyanıyor. Onun kalbi çok geniş ve

⁽²³¹⁾ A.g.c., s.150

gönül yüceliği çok yüksektir; Onegin onun aşk ümidini ve hayat mutluluğunu yıktığı için Tatyana onu suçlamıyor hatta haklı buluyor:

"O korkunç anda
Çok asılca davrandınız." (232)

Tatyana'nın entellektüel gelişmesi, Peterburg'tayken bıktırıcı hayatın süsünü anlamasına ve içten reddetmesine, ayrıca da ulvi ahlaki kişiliğini korumasına yardım ediyor:

"Maskeli balonun tüm bu paçavralarını
Tüm bu parlıtyı ve gürültüyü ve tütsüleri
Bir raf dolusu kitap, yabancı bahçe,
Fakir evimiz
Ve sizi (Onegin'e) ilk kez gördüğüm o yerler için
Geri vermekten daha mutluluk duyardım." (233)

Tatyana'nın düşüncesini uyandıran hem kalbinin ilk acı deneyimi, hem de "her şeyin yerini tutan" kitaplar olmuştur: Tatyana hem Richardson'u hem Rousseau'yu okuyordu. Fakat Onegin'den ve Lenski'den farklı olarak Tatyana daima milli Rus olan her şeye yakındı. Köy hayatını o kadar çok seviyordu ki, annesiyle Moskova'ya giderken ıssız köyünden uzaklaşmak ona çok zor geliyordu. O köyüyle duygusal vedalaşması aşağıdaki lirik mısralarda şöyle yansımaktadır:

"Huzur dolu vadiler, beni bağışlayın
Ve sizler de bildiğim dağların dorukları,
Bildiğim ormanlar;
Bağışla, neşe dolu doğa;
Tatlı, sessiz dünyayı
Boş şeylerin parlak gürültüsüyle değişiyorum...
Sen de beni bağışla özgürlüğüm!
Nereye, niçin sürükleniyorum?
Kaderim bana ne hazırlıyor?" (234)

Rus şarkılarını ve masallarını severdi. Hizmetçi kızlarla beraber fala bakıyordu ve batıl halk inançlarına inanıyordu. Herşey onun için sembolik bir

(232) A.g.c., s.187

(233) A.g.c., s. 189

(234) A.g.c., s.152

anlam taşıyordu. Örneğin, bir kedi miyavladığında misafir geleceğine yorumluyordu, ya da tarlaların arasından bir tavşanın geçtiğini görürse çok korkuyordu ve kötü birşey olacağını inanıyordu:

“Ya da hızlı tavşan tarlaların arasından
Ona doğru, yola
Acı önseziyle dolu,
Korkudan ne yapacağını bilemeden koşuyordu,
Artık kaderini bekliyordu.”⁽²³⁵⁾

Tatyana gördüğü rüyalarından da çok etkileniyor ve rüyalarını yorumlamaya çalışıyordu. Lenski'nin ölümünden önce gördüğü rüya da sembolik bir biçimde bu ölümün habercisidir:

“Tatyana garip bir rüya gördü,
Sanki karla kaplı bir tarlada
Hüzünlü bir sisle nevrili
Yürdüğünü gördü.”⁽²³⁶⁾

Dadısı tarafından büyütülen Tatyana, şahsiyetinin en iyi özelliklerinin kökleri halk hayatının da derinliğindedir. Tatyana Rus milli karakterlerinin özelliklerini taşıyor.

Puşkin, Tatyana'nın dadısının kaderini büyük bir yürek acısıyla paylaşıyor. Şair'in “Moskova'dan Peterburg'a seyahat” notlarında, onun tasvir ettiği şekliyle dadının kaderinin trajedisini anlatan bir yazı var: “Aile hayatının mutsuzluğu Rus halk hayatının belirleyici özelliğidir” diyordu Puşkin, serf statüsündeki çiftçileri kastederek. “Rus şarkılarına bir bakın: Onların olağan içeriği ya zorla evlendirilen güzelin şikayetleri ya da genç kocanın bıktığı karısına olan suçlamalarıdır. Düğün şarkılarımız cenazedeki inleme gibi kederlidir. Bir gün yaşlı bir köylü kadına duyguları için mi evlendiğini sorarlar. “Duyguyla” diyordu yaşlı kadın: “Ben

⁽²³⁵⁾ A.g.c., s.102

⁽²³⁶⁾ A.g.c., s.104

inatlaştım, fakat muhtar kaçırmakla tehdit etti.”⁽²³⁷⁾ Bunun gibi duygular olağandır. Evliliklerin özgür olmayışı eski bir kötülüktür.” Puşkin, eski gelenekler karşısında kadının statüsünü Tatyana’nın dadısıyla konuşmasında şöyle verir:

(Tatyana:)
“Dadı bana sizin zamanınızı
Anlatsana: Ozamanlar aşık mıydın?”
(Dadı:)
Yeter Tanya! O yıllarda
Aşkın lafını bile duymazdık;
Yoksa, toprağı bol olsun, kaynanam
Beni yaşatmazdı bu dünyada...
(...)
Saçlarımı ağıt yakarak ördüler
Şarkıyla da kiliseye götürdüler,”⁽²³⁸⁾

Puşkin, dadının gençliği hakkında hikayesinde çiftçilerin serflik statüsünün ifadesi olan bu kötülüğün altını çizer. Fakat Puşkin’in eserinde Tatyana’nın kaderi de böyle olur. Romanın sonundaki Onegin’e verdiği cevap da Puşkin’e göre halk ahlakının ifadesidir: Kendi mutluluğunu bir başkasının acısı ve mutsuzluğu üstüne kuramazsın. Ahlak görevinin bu bilinci Tatyana’ya hastır. İşte bu özellik Puşkin’in kadın kahramanını onu çevreleyen boş sosyeteden üstün kılıyor, acısına dayanmaya yardım ediyordu.

Romanın genel anlamı üç baş kahramanının kaderinde ifadesini bulmuştur. Rus toplumunun en iyileri olan Lenski gibi ulvi ruhlar, Onegin gibi akıllı insanlar, kalbine ve görevine sadık olan Tatyana da trajik kadere sahip oluyor. Puşkin bunu o zamanın Rus hayatının tipik olayları olarak gösteriyor; hem sert kadının kederli kaderi, hem de Dekabristlerin trajedisi olarak.

Romanın canlı ve acı çeken kişileri, Petyuşkov’lar, Buyanov’lar v.b. gibi ölü canlarla karşılaştırılıyor: İleride Gogol, onların tiplerini çok isabetli ve acı gülmeye

⁽²³⁷⁾ A.g.y.,c:VII, *Kritika i publitsistika*, İzd. “Nauka”, Moskova, 1964, s.268

⁽²³⁸⁾ A.g.c., s.63

tasvir edecekler. İlk defa Gogol tiplerine, Tatyana'nın doğum gününe gelen misafirler arasında rastlıyoruz. Peterburg salonlarında soylu sosyetenin ölü canları geçiyorlar, ileride bunlar hakkında kendi acı ve kızgınlıkla dolu eserlerinde Lermontov da yazacaktır.

Romanın kadın kahramanı Onegin'e karşı verilmiştir. O Rus tabiatıyla Rus folklor dünyasıyla çevrilidir, bu da ağırlıklı olarak Rus sözcüklerinin kullanılmasıyla, Onegin'den bahseden birinci bölüme kıyasla yabancı söz sayısının düşürülmesiyle vurgulanıyor. Tatyana'nın halka yakınlığı dış belirtilerde değil (hatta o "Rusçayı kötü biliyordu") Puşkin'in "Rus ruhu" olarak ifade ettiği özelliğinde, yani halk hayatının temellerine organik yakınlığındadır. Tatyana'nın Fransız kitaplarını okumasına rağmen gördüğü rüya tam Rustur, bu rüya sözlü halk sanatının motifleriyle, tipleriyle doludur. Onların etkisiyle Tatyana bu rüyayı görür. Tatyana'nın en iyi özellikleri ona halk dünya anlayışının temellerini ve ahlaki görevler hakkındaki görüşleri anlatan dadısı tarafından verilmiştir.

Puşkin'in şirin ideali olan Tatyana samimilikle, sadelikle, saflıkla, doğallıkla doludur. Tatyana'nın, hafif Olga'dan köklü farkını göstermek için Puşkin'in iki kızkardeş arasında zıd bir karşılaştırma yapması raslantı sonucu değildir. Sadece köyde değil, başkentte de ruhani haysiyetiyle, duygularının derinliğiyle ve saflığıyla Tatyana yalnız kalıyor. Onegin ve Tatyana arasındaki bütün farklılığa rağmen onları yakınlaştıran bir özellik vardır. Onlar bu toplumun iyilerindedir. Tatyana hakkında

"O, kendi ailesinde

Yabancı bir kız gibidir"⁽²³⁹⁾

⁽²³⁹⁾ A.g.c., s.47

diye yazıyordu Puşkin. Onegin ise herkese yabancıydı. Trajedinin esası birbirlerine de yabancı olmalarıdır.

Romanın erkek kahramanı hakkındaki tartışmalar bitmediği gibi Tatyana hakkındakiler de bitmek bilmez. Tipinin evrimi ve gelişmesi konusunda ne söylenebilir? Tatyana'nın ruhunun da değişmediğini savunan görüş yaygındır: annesinin zorlamasıyla istemediği adamla evlenmesine ve sosyetik Peterburg toplumunda yaşamaya başlamasına rağmen çevresi onu etkilememiştir. Bu durumda Onegin'den farklı olarak Tatyana tipinin en deterministik bir şekilde, sosyal standartlaşmanın dışında, verildiği ve dolayısıyla tiplendirmenin realistik değil, romantik metod kanunlarına göre hareket ettiği anlaşılıyor.

Daha değişik bir bakış açısı da mevcuttur. Onu savunanlar Tatyana'nın çevreyi yendiği değil, tersine, çevrenin her geçen gün onu daha çok etkisi altına aldığını düşünüyorlar. Bu görüşlere göre toplum onu yeniden yarattı. Çevre onu insanlara güvenmekten yoksun kılmıştır, bunun için de o artık Onegin'in aşkına inanmaz. Roman kahramanının bu inanmayışı adil değildir, çünkü burada iki eşit insanı görüyoruz; Onegin büyüdü ve Tatyana'ya ulaştı, onun için dünyasının ulvi muhtevası olan değerlere açıldı. Fakat bu defa Tatyana bunu görmedi:

“Artık çok geç.
Aralarında duvar var”.⁽²⁴⁰⁾

Puşkin'in çözümü dialektiktir, bu da genel olarak onun üstün sanatına hastır. Tatyana, ahlaki değerlerinin en temelinde eskisi gibi kalıyor. Bu, hasretle geçmişini hatırlattığı ve eski açıklıkla ve dürüstlikle aşkını itiraf ettiği cevabında açıkça ifade ediliyor. Bununla birlikte o, artık Onegin'in bir an için gördüğü eski Tatyana değildir. Peterburg hayatı artık üzerine damgasını bırakmıştır.

⁽²⁴⁰⁾ A.g.c., s.179

Rus edebiyatında her zaman eserin önemi, Tatyana'nın Onegin'i yargılaması olarak algılanıyor. Fakat Puşkin her şeyden önce toplumu yargılıyordu, romanın iki kahramanı da, kendilerine düşman olan bu çevrenin pençelerine düşerek bu toplumun kurbanları oldular. Trajedide ise her zaman kahramanların hem belası, hem de suçu vardır, onun için onlar tek taraflı olarak yargılanmamaları, ya da aklanmamalıdır.

IV. 5)LENSKİ'NİN KİŞİLİĞİ

Onegin'in köydeki komşuları arasında bir genç, eğitilmiş, soylu toprak sahibi, saf, romantik şair Lenski de bulunuyor. Onegin gibi o da Rus eğitimi almamıştır. Fakat Onegin'in şühpeciliği gibi duygudur Lenski'de bulunamaz. Lenski de Puşkin'in lise çağındaki duygularında olduğu gibi iyi insanın duygularına inanmıştı. Hayal kırıklığına uğramış Onegin'den farklı olarak Lenski'nin saf ve temiz kalbi aşkla, dostlulukla ve inançla doludur. Zamanla Lenski Onegin'in ayrılmayan bir dost olmuştu:

“Bir araya geldiler. Dalga ve taş
Şiir ve nesir, buz ve ateş
Bu kadar farklı değildir birbirlerinden.
Başlangıçta aralarındaki farktan dolayı,
Birbirlerinden sıkılmışlar.
Sonra birbirlerinden hoşlandılar; sonra
Her gün ata bindiler
Ve çabucak ayrılmaz iki dost oldular.”⁽²⁴¹⁾

Onegin'in görüşleri ve ruh hali bakımından Lenski'nin düşüncelerine ters düşmesine rağmen her ikisinin gelişim düzeyi, ruhsal sorunlar ve bunlarla ilgili konularında birbirlerine yakındır:

“Her şey onların tartışmaya yol açıyordu
Ve düşüncelere sürüklüyordu:
Tıpkı kabilelerin geçmişteki anlaşmaları olduğu gibi
Bilimin meyvaları, iyilik ve kötülük
Ve yüzyıllardır süregelen batıl inançlar,
Ve ölümün uğursuz gizemi
Kader ve aynı şekilde yaşam,
Her şey onların yargısına maruz kalıyordu.”⁽²⁴²⁾

Onegin insanları hor görüyordu, fakat Lenski'nin insanlara derin inancı vardı ve her zaman insanın ahlaki üstünlüğünü vurguluyordu. Onegin şiiire küçümseyerek bakıyordu, fakat Lenski ise bir şairdi:

⁽²⁴¹⁾ A.g.c., s.42.

⁽²⁴²⁾ A.g.c., s. 43.

“Ah, o bizim yaşımızdakilerin artık sevmediği gibi

Seviyordu; yani şairin çılgın kalbi gibi bir aşkla
Sevmek zorunda olduğu gibi seviyordu:
Her zaman, her yerde aynı hayal
Aynı alışılmış istek ve
Aynı alışılmış kederle (seviyordu).” (243))

Bu devre has olan değişik bir kahraman olan Vladimir Lenski'nin dünya anlayışı da Puşkin tarafından derin bir şekilde açıklanmıştı. Ondaki ahlaki saflık, romantik hayalperestlik, duyguların tazeliği, hürriyetsever görüşleri çok çekicidir:

“Özgürlük sever hayalleri,
Ateşli ve hayli garip bir ruhu,
Her zaman coşku dolu bir konuşması
Ve omuzlarına inen kara kıvrıkcık saçları var.” (244))

Lenski'nin coşkunluğu, ateşliliği, ruhunun “oldukça garip” olmasını Puşkin, genelde tam hayat bilgisizliği ile ve özelde Rus hayatı hakkında bilgisizliği ile bağlıyor. E.Kant'ın(1724-1804) ve J.C.F.Schiller'in (1759-1805) hayranı Puşkin'de içten bir ilgi ve aynı zamanda alaycı tavırlar uyandırıyor. Bu istihza sürekli olarak, çok dokunaklı bir şekilde seslendirilen Lenski'nin şiirsel karakteristiğinde ifade ediliyor:

“Liriyle birlikte Schiller'in ve
Goethe'nin ülkesinin göğünün altında gezdi.
Onların sanatsal ateşiyle
Yanıp tutuştu ruhu.” (245)

Puşkin'de ise Kant ve Schiller tamamen belirgin olarak bir metne dahil edilmiş, bu metin roman yazarının tutumu hakkında hiç şüphe bırakmamıştır:

“Eline kalemi aldı; aşk
Saçmalıklarıyla dolu şiirleri,
Çınlıyor ve dökülüp gidiyor; onları
Yüksek sesle okuyor, tıpkı ziyafette

(243) A.g.e., s. 45

(244) A.g.e., s. 39

(245) A.g.e., s. 40

Sarhoş olan Delvig gibi lirik ateşle yanarak.”⁽²⁴⁶⁾

Onegin’e karşılık olarak Lenski’nin tipi daha değişiktir. 20’li yılların soylu aydınının romantik tipidir. Eğer Onegin’in ruhi gelişmesi genel olarak aydınlanma çağı edebiyatı fikirlerinin etkisi ile oluşuyordiyse, Lenski :

“Tamamen Goettingen ruhu taşıyor
Yakışıklı, en güzel çağında,
Kant hayranı ve şair.
O sisli Almanya’dan
Bilim meyvalarını getirmişti.”⁽²⁴⁷⁾

Lenski, Kant’ın felsefesini ve düşüncelerini çok severdi. Onun düşünceleri romantik dünya görüşüyle ilgilidir. Onegin her şeyden önce mantığına göre, hatta hayat tecrübesiyle serinkanlılık kazanmış mantığına göre hareket ediyorsa, Lenski’de tam tersi, duygu akla galip geliyor; Lenski kalbiyle yaşıyor. Onegin her şeye şüpheyle yaklaşıyor, buna karşılık Lenski insana, aşka, dostluğa, yani ondan hem yaş hem tecrübe açısından büyük olan dostunun hayal kırıklığına uğradığı her şeye duyduğu inançla doludur.

Ama Onegin’i ve Lenski’yi birleştiren özgürlükseverlik ve insan şahsiyetinin yüksek değerlendirmesidir. Gerçekten, Onegin’in bireyciliği bazen egomerkezci özellikler taşır, Lenski ise insanlığın mutluluğu için kendisini kurban etmeye hazırdır. Teksirlerin birinde Lenski’nin K.F.Rıleyev(1795-1826) gibi asılabileceği yazıyordu. Puşkin Lenski’yi Dekabristlere çok yakınlaştırıyor. Lenski’nin romantik genç heyecanı, insanlara ve iyiliğe olan inancı, romantik hayalperestliği ve ateşliliği bir çok genç Dekabriste özgüdür.

⁽²⁴⁶⁾ A.g.c., s.127

⁽²⁴⁷⁾ A.g.c., s. 38

Lenski tipinde ayrıca Dekabristlere özgü olan şu özellikler temsil ediliyordu: Yüksek ideallerin hayatın zayıf bilgisiyle birleşmesi ve onları çok feci bir hayal kırıklığına uğratan gerçekler hakkında habersiz oluşları.

Lenski her zaman tamamen bir romantiktir. Örneğin, ölümden önce bile Lenski'nin düşünceleri şefkatli ve saf romantik havayla coşuyordular:

“Ertesi sabah da gün ışığı parlayacak,
Ve açık bir gün oynamaya başlayacak.
Ben, belki de, mezarın
Gizemli gölgesinin içine gireceğim.
Dünya beni unutacak: Ama sen
Güzeliğin kızı sen gelir misin?
Erken ölen adamın başında gözyaşı dökmek
Ve o beni seviyordu,
Fırtınalı hayatın hüzünlü şafağını
Bana adayan tek kişiydi diye düşünmek için.
Yakın arkadaşım, istenen arkadaşım,
Gel gel : Ben senin eşimim.”⁽²⁴⁸⁾

Lenski'nin doğasına özgü romantizm, ruhun mükemmeliği, temizliği olağanüstüydü. Onun aşkı da son derece saf, temiz, romantik hayallerle doluydu. O çok utangaç romantik bir sevgiliydi:

“Yalnızca bazen Olga'nın
Cesaret verici gülümsesiyle,
Çözülmüş lüleleriyle oynamaya
Ya da elbisesinin eteğini öpmeye cesaret ediyordu.”⁽²⁴⁹⁾

Lenski'nin aşkı saf gençliğin lise yıllarında öğrenci albümlerinin sayfalarını hatırlatan aşklara çok benziyor:

“Albümün uçuşan sayfaları
Onu gayretle süslüyorlardı:
Bu sayfalarda kah köy manzaraları,
Mezar taşlarını, Kirpida'nın tapınağını
Ya da lirin üzerindeki bir serçeyi
Kalemle ve renklerle hafifçe resmediyordu.”⁽²⁵⁰⁾

⁽²⁴⁸⁾ A.g.e., s.128.

⁽²⁴⁹⁾ A.g.e., s.87

⁽²⁵⁰⁾ A.g.e., s.87

Lenski Olga'nın babası olan yaşlı Larin'in ölümden sonra, mezar taşının üzerine içten bir madrigal yazar. O tüm hayatı temiz aşkla dolu kalbiyle yaşıyordu. Onun gerçekçi hayat için hiç bir tecrübesi olmadı. O romantik kuruntularıyla ve hayalleriyle yanıp tutuşuyordu. Ayrıca neden Lenski romantik ve düşünceli Tatyana'yı değil, gelgeç Olga'ya aşık oldu? Çünkü Olga daha açık bir şekilde saf bir sadelik yansıtıyordu:

“O hep mütevazi, hep uysal
Hep sabah gibi neşeli,
Şairin yaşamı gibi sade,
Aşk öpücüğü gibi tatlıydı.” (251)

Onun taze, şirin, neşeli yüzü genç şaire ilham perisi gibi gözüküyordu ve bu sebeple ona bu kadar kolay aşık oldu:

“Huzurlu gölgenin altındaki ıssız köşede
Masum güzellikle dolu,
(...)
O şaire genç heyecanların ilk rüyasını hediye etti.” (252)

Puşkin, Lenski'nin hayatıyla ve gençliğinin hayalleriyle severek ilgileniyor ve bir yandan sempati duyuyor, bir yandan da ona acıyor:

“Zavallı Lenski' ciğim, yüreğiyle o,
Sözünü ettiğimiz yaşam için doğmuştu.” (253)

Lenski'de, Puşkin'in delikanlılık yıllarını anımsatan özellikler vardır. O da şair gibi, şiirlerini öncelikle dadısına okuyordu:

“Ama hayallerimin ve ahenkli
Heveslerimin meyvalarını
Yalnızca yaşlı dadıma
Ve gençliğimin kız arkadaşşıma okuyorum.” (254)

(251) A.g.c., s.46.

(252) A.g.c., s.46.

(253) A.g.c., s. 97

(254) A.g.c., s. 91

Lenski'deki bilgiye ve emeğe susamışlığı, günahın ve utanmanın kokusunu, namus konusunda asil anlayışlarını ve duyguların romantik yüksekliğini, Puşkin çok değerli buluyordu. Bu özellikler Puşkin'in lise arkadaşı Dekabrist şair Kyuhel'beker'e hastı, gençlik yıllarında Puşkin V.K. Kyuhel'beker(1797-1846) ile, Schiller hakkında, şan hakkında, aşk hakkında v.b. sohbet ediyordu. Lenski'de hayatının bir devrindeki genç Puşkin'e benziyordu:

“Aşkın şarkısını söylüyordu, uysal aşkın,
Ve şarkısı yalın bır genç kızın düşünceleri kadar,
Bebeğin uykusu kadar, gökyüzünün huzurlu ıssızlığındaki
Mehtap, sırların ve tatlı iç çekişlerin
Tanrıçası kadar açıktı.
Keder ve ayrılık şarkıları söylüyordu,
Ve bilinmeyen bir şeylerin ve sisli uzakların
Ve romantik güllerin şarkılarını.
Parlak gözyaşlarının sessizliğin sinesine
Akıttığı uzak ülkelerin şarkılarını söylüyordu.
En az on sekiz yıllık
Yaşamının solgun renginin şarkısını söylüyordu.”⁽²⁵⁵⁾

Puşkin, Onegin'i de Dekabristlere yaklaştırmak istiyordu. Onegin Rusya seyahati sırasında vataniyle tanışıyor. Puşkin, Rusya'yı gezen Onegin'in 20'li yılların Rus özgürlük severlerinin düşünce ve duygularına yaklaştığını, vatanseverlik duygularının doğduğunu, Dekabristlere yakın düşünceleri olan eski özgür Novgorod ve Pskov şehirleri hayallerinin belirmediğini gösteriyor. Romandaki olaylar 1825 yılının ilkbaharında, yani 14 Aralık'daki başkaldırmadan altı ay önce bitiyor. Puşkin, tanıdıklarından birisine “Onegin'in ya Kafkasya'da ölmesi ya da Dekabristlerle beraber olması gerektiğini” söylemiş.⁽²⁵⁶⁾ Onegin, tabii tip olarak Çatski gibi bir Dekabrist değildir, fakat bu iki kişilik, Puşkin'in kahramanının kaderini o zamanın soylu gençliğinin trajik kaderiyle yakınlaştırıyordu. Puşkin, romanın şifrelenmiş X. bölümünde 1812-1820 yıllarının siyasi olaylarını ve

⁽²⁵⁵⁾ A.g.e., s. 40.

⁽²⁵⁶⁾ A.g.y.c.:VII *Kritika* I publisistika, İzd. “Nanka”, Moskova,1964.S.271

Dekabrist hareketini anlatarak “Yevgeni Onegin” muhtevası için geniş tarihi çerçeve büyük bir ihtimalle iki varyasyonuna yöneliyordu.

Hem Onegin hem de Lenski, değişik karakterleri ve düşünceli insanlar olup zamanlarının öncü hareketiyle bağlanıyorlar.

Fakat Puşkin, roman kahramanlarına karşı eleştirisel yaklaşımını da hissettiriyor. Şairin anlattıklarına göre, Onegin, boş faaliyet içinde kaynayan kızmış akli olan ve o devrin insanını temsil eden Batı Avrupa realistik romanlarının kahramanlarına çok yakındır. Bununla beraber Puşkin, iki kahramanın belalarının sebebi olarak halktan kopuk oluşlarını gösteriyor. Bunun kaynaklarını da, Onegin’in terbiye edilmesini anlatarak açıklıyor. Puşkin, soylu terbiyenin yüzeyselliğini ve halka karşıtlığını eleştiriyor. Rusya’da o dönemin bütün büyük yazarları, sosyetik terbiyenin, milli unsurlardan ve Rus hayatının ihtiyaçlarından kopuk olmasının altını çiziyorlardı. Bu kopukluk sadece Lenski’ye değil, Tatyana’nın hissettiği gibi Onegin’e de özgüdür.

Lenski’nin şiirleri kendiliğinden de o zaman moda olan romantik eserlere özgüdür, onlarda herkesin ağızından duyulan ifadeler genişçe kullanılmıştır: “Altın günler”, “güzelliğin kraliçesi”, “erken vazo” v.b. romantik Lenski’nin, “Ve birşeyler ve sisli uzaklar, romantik güller”ini çoktan aşan realist Puşkin’in Lenski’nin iç dünyasını anlatırken kullandığı, özellikle Jukovski’nin şiirlerine özgü olan, imalı şiirsel kelimeler karakteristiktir: “Deli gönül”, “genç heyecanlar”, tatlı esaret”, “nazik utanma” v.b.

Romanda, hayatta kalsaydı Lenski’nin ilerleyebileceği iki yol gösterilmiştir. O, ya büyük şair ya da basit bir toprak sahibi olabilirdi. Belinski, “Lenski’nin başına mutlak bir şekilde ikincisinin geleceğinden emindi.”⁽²⁵⁷⁾ Puşkin ise

⁽²⁵⁷⁾ V.G.Belinski, Sobraniye Soçineniya v IX toham,c:IX, İzd.Akademiya Nank SSSR,Moskova,1987,s.501

gündeme getirdiği meseleyi bu kadar kesin bir şekilde çözmüyordu. Ona göre alternatiflik ve kahraman hayatlarının değişik varyasyonları zararlı çevrenin şahsiyet üzerindeki yok edici etkisi ile bağlıydı. Her iki kahramanda da (Lenski'de, Onegin'de) zengin eğilimler vardır, fakat bu imkanlar somut hayat şartlarına bağlı olarak değişik şekillerde gerçekleşir.

IV. 6) ROMANDAKİ YAZAR

Puşkin'in bu eserinde yazarın kişisel imajı özellikle önemlidir. Her sanat eserinde yazarın kişisel özellikleri daima bulunur. Fakat bazı durumlarda bu özellikler gizlidir ya da fazla hissedilmez, bazı durumlarda ise daha açık bir şekilde gösterilir.

“Yevgeni Onegin”de yazar, eserin yapısal merkezini oluşturur. Metni düzenleyen, anlatıma özel bir tarz veren, okuyucularla yapılan özgür ve fazla yorucu olmayan sohbet, kahramanları çok doğal bir şekilde algılamamızı belirleyen işte bu durumlardır. Bu sadece lirik sapmalar denilen metnin bazı parçalarında değil, bütün metin boyunca hissedilir. Örneğin:

“Şu soruyu duyacağım sık sık:
“Lirin kim için içini çekiyor?”
Kıskanç kız kalabalığında
Şarkını hangisine ithaf ettin.
(...)
Aşkın delice endişelerini
Teselli bulmadan yaşadım
Kafiyelerin coşkusu aşkla
Birleştiren kişi mutludur.
(...)
Aşk bitti, ilham perisi ortaya çıktı,
Ve karanlıklara gömülmüş aklım berraklaştı,
Özgürüm, sihirli seslerin,
Duyguların ve düşüncelerin
Birliğini yine arıyorum.”⁽²⁵⁸⁾

Puşkin'de yazar özel bir kahraman ve olayların tanığıdır. Bu biyografik yazarın metin yaratıcısı değil, romanın karakteridir. O, kahramanları tanıyor, hatta onunla uzun süre arkadaşlık yaptığı Onegin'i çok iyi tanıyor; o Tatyana'nın mektubunu saklıyor, mektuptan onun kendi hayatı hakkında bir şeyler öğreniyoruz. Tabii ki o da, büyük ölçüde Puşkin'in özelliklerini taşıyor, fakat yine de o Puşkin

⁽²⁵⁸⁾ A.g.e., ss.34-35

değildir, farklı bir edebi personajdır ve diğer personajlar gibi analize tabi tutulmalıdır. Puşkin romanının bir yerde tüm şairlere ilgili çok güzel mısralar yazmıştır:

“Yeri gelmişken şunu belirteceğim: Tüm şairler
Hülyalı aşkın dostlarıdır.
Hoş konuları rüyamda gördüğüm olurdu,
Ve ruhum onların gizemli imgelerini sakladı;
İlham perisi ise onları sonradan diriltirdi.”⁽²⁵⁹⁾

Yazarın kahramanlarla ilgili düşünceleri doğrudan ifade ediliyor: “Onegin, iyi arkadaşımıdır...”,⁽²⁶⁰⁾ “Tatyana, cana yakın, Tatyana!”⁽²⁶¹⁾ “Benim zavallı Lenski!”⁽²⁶²⁾ bununla birlikte yazar kendisinin ve onların dünya algılayışları, hayat ve insanlar hakkındaki görüşleri v.b. arasındaki farkın vurgulayarak kendisi ve kahramanları arasında belirgin bir sınır çiziyor:

“Onegin’le aramdaki farkı görmek
Beni hep mutlu etti
Kötü iftiranın
Alaycı bir okuyucunun
Ya da bir yayıncının
Beni burada onunla karıştırarak
Sonra acımasızca tasvir etmemesi için
İnsanın kendi hakkında hemen yazması kolay olduğu halde,
Benim de başkası hakkında yazmam mümkün değilmişcesince
Gururun şairi Byron gibi
Kendi portremini karaladım.”⁽²⁶³⁾

Tabi ki yazar kahramanları ile karşılaştırılmayacak kadar çok bilgiye sahiptir; onların duygularını, düşüncelerini, ifadelerini kontrol ediyor. Örneğin o, Olga’yı genç romantik şairin zannettiği kadar Lenski’yi sevip sevmediği konusunda emin değildi:

“O seviliyordu... en azından
Öyle düşünüyordu ve mutlu idi...”⁽²⁶⁴⁾

⁽²⁵⁹⁾ A.g.e., s.34

⁽²⁶⁰⁾ A.g.e., s.27

⁽²⁶¹⁾ A.g.e., s.61

⁽²⁶²⁾ A.g.e., s.97

⁽²⁶³⁾ A.g.e., s.33

⁽²⁶⁴⁾ A.g.e., s.98

Aşama aşama yazar zeki, hoş dikkatli gözlemci olan biri olarak algılamaya başlıyor. O ansiklopedik bir şekilde eğitilmiştir ve önemli olan onun insanları iyi tanımasıdır. Bunun için görüşleri ve değerlendirmeleri okurlar tarafından güvenle karşılanıyor, onun objektifliği küçük bir şüphe bile uyandırmıyor.

Romanın lirik sapmalarında Puşkin'in kendi sanatını verdiği karakteristiği ile, geçmiş hatıralarıyla, sosyete toplumunun eleştirel değerlendirmeleriyle, Rus edebiyatının tarihi ve o günkü durumunu ilgilendiren basiretli düşüncelerle karşılaşıyoruz.

IV. 7) ROMANDAKİ SANATSAL ÖZELLİKLER

Puşkin “Yevgeni Onegin” üzerinde çalışmaya başladığında Vyazemski’ye şu şekilde haber veriyordu: “Ben şimdi roman değil de, şiirsel roman yazıyorum, bu büyük bir farktır.” Bu fark anlatımın karakteri bakımından da, normal nesir romanına genellikle özgü olmayan lirik sapmaların geniş kullanılması bakımından da şiirlerin şairine daha büyük bir şiirsel özgürlük vermesinden ibarettir. Puşkin’in eserinin tümü “özgür roman” olarak tanımlanıyordu.

Rus edebiyatı tarihinde “Yevgeni Onegin” sadece ilk lirik şiir roman değil, aynı zamanda ilk gerçekçi romandır. İlk defa bir edebi eserde gerçekçi anlatımın çevrenin insan üzerindeki etkisinin gösterilmesi, sosyal tarih durumlarında şahsiyetin algılanması gibi ilkeleri, bu kadar tam ve mantığa uygun olarak gerçekleştirildi. Puşkin’in kahramanların biçimlenme tarihine bu kadar büyük bir önem vermesi raslantısal değildir. Karakterleri durağan değil, ve gelişim içinde verilmiştir. Romantik poemlerde olmayan, “önceden olanların anlatılması” gibi bir yapısal elemanın doğmasının, çok büyük bir tarihi edebi önemi vardır. “Yevgeni Onegin” ortaya çıkmasıyla Rus edebiyatının bundan sonraki gelişiminde büyük rol oynayacak olan gerçeklerin realistik tasvirine ait sanat ilkeleri iyice yerleşti. Aynı şey “Yevgeni Onegin”de tamamen yeni bir şekilde yorumlanan halkçılık ilkesi hakkında söylenebilir.

Halkçılık problemi etrafında birçok tartışma yapıldı. Dekabrist şairler buna büyük bir önem veriyorlardı. Puşkin, “Yevgeni Onegin”de çalışan halk hakkında aslında neredeyse hiç bahsetmese de, gerçek halkçılığın tasvirinden değil, yazarın bakış açısından ve eserdeki görüşlerden ibaret olduğunu gösterdi. Puşkin’e göre yazarın halkçılığı, halkın ruhani yapısını ifade etmesidir. Bunun için o, Rus hayatını

ve kahramanlarını halkın genel bakış açısından gösterdi. Yazarın savundukları ile dünyaya halkın bakışı, ahlak ve vazifeler hakkındaki halk görüşleri arasında derin bir bağlantı mevcuttur. Halkçılık insan değerlerinin en önemli ölçütü oluyor. Bu ilke manzaralara da yansır.

Puşkin, romanının konusunu ve kompozisyonunu kurarken olağanüstü ustalığa ulaşıyor. Romantik poem konularından farklı olarak “Yevgeni Onegin”in konusu ne beklenmedik dönüşleri, ne suç ve bulmacalar içeriyor, o sadedir. Fakat bu sadelikte ulvi bir anlam vardır. “Yevgeni Onegin”de konu her şeyden önce kahramanların özel ilişkileri üzerine kuruluyor. Aşk konusu Puşkin’in kahramanlarını denemesine ve çevreye trajik bir şekilde bağlı olduklarını göstermesine yardım etti. Bu şekilde, roman sadece aşk ya da günlük aile romanı değil, sosyal bir romandır. Aşk konusunun bu şekilde kullanılması bundan sonraki Rus edebiyatında geliştirilmiştir.

Romanın konu gelişmesi bitirilmemiştir: Tatyana’nın ve Onegin’in hayatlarının nasıl olacağı ve Onegin’in Dekabrist hareketine katılıp katılmayacağı konusunda tartışmalar sürüyor. Buna benzer durumlarda “açık son”dan bahsetme alışkanlığı var. Fakat kendi içinde roman bitirilmiştir, bu da düzgün, iyi organize edilmiş kompozisyondan bellidir. Kompozisyon simetriyi esas alarak kurulmuştur. Bu bazen “ayna kompozisyonu” olarak adlandırılıyor, çünkü metnin yapısal olayları ters sırayla tekrarlanıyor: Tatyana’nın mektubu Onegin cevabı ve tersi Onegin’in mektubu Tatyana’nın cevabı.

Kahramanları tanımlamak için kullanılan yöntemler de değişti. Romantik poemlerde ya kahramanın kendisi, kendini anlatıyordu — itiraf — ya da yazar onun hakkında anlatıyordu. “Yevgeni Onegin” de ise daha önce görülmemiş yöntemlerin çeşitliliği vardır: Burada hem yazarın değerlendirmeleri, hem kahramanların

konuşmaları, onların kendileri hakkındaki fikirlerin itirafı karakterini taşıyan mektuplar, hatta Puşkin zamanından beri karakterlerin tanımlanmasında en etkili ve apaçık metodlardan biri, yani okuma ortamı vardır. Romanın her kahramanı sadece kendisine özgü bir stilistik konuşma havasına sahiptir, bunları yaratmak için Puşkin kendi devrinin en değişik edebi ve konuşma dillerinin stillerini kullanıyor. Fakat stilistik karmaşa meydana gelmiyor, çünkü Rus dilinin bütün kelime hazinesi zenginliğine dayanan ve romana anlatım dilinin gerekli birliğini veren yazarın dili her şeyi birleştiriyor.

Puşkin, o zaman için özel olarak daha sonra "Onegin'sel" adını alan özel bir bent şeklini keşfediyor. Bu bent on dört satır içerir: Değişik kafiyeli üç dörtlük ve çift kafiyeli ikilik. Bazı durumlarda soneye yaklaşan "Onegin" benti genellikle kendi içindeki düzgünlükle farklıdır.

SONUÇ

Rus edebiyat dilinin kurucusu ve XIX yüzyıl klasik edebiyatın en büyük romantik ve ilk realist yazarı olan A. S. Puşkin edebiyat dünyasının en görkemli sanatçılarından, söz ressamından biriydi. Ona göre sanat yaşamın gerçeğini açmalı, keşfetmeli, sanat milli olmalı ve milli esaslardan oluşmalı, halk yaratıcılığı ile derin organik ilişkilerde bulunmalıdır.

Şairin ölümünden sonra, soylu estetik eleştirmenler, Puşkin'i toplumsal yaşamın istekleri ve ihtiyaçları ile bağlantısı olmayan, "temiz sanatın" koruyucusu olarak göstermeye kalkışmışlardır. Puşkin'in mirasını, onun yaratıcılığını, Gogol'ün eleştirisel gerçekçiliğinin karşısında göstermeye çalışan tahrifat ve teşebbüsler başarısızlığa uğramıştır. Büyük şairin faaliyetleri, şiir hakkındaki görüşleri, Puşkin'in sanata, yaşam şiirine ve topluma hizmet etmek fikrinin koruyucusu olduğunu gösterir. Şair, bir peygamber gibi, faaliyetleri ile insanların kalbini tutuşturmak eğilimindeydi. Puşkin, kendisi yüksek derecede titiz bir sanatçı olduğundan, yaratıcılardan da sanat yetkinliğini talep etmiş ve esere gerçek yaşamın düşünce ve fikir vereceğini ileri sürmüştür.

İnsan kişiliğinin tasvir edilmesinde Puşkin ilk olarak evrensel prensiplerini kullanmıştır. İnsanın iç dünyasındaki bütün karmaşıklıkları canlandırmaya çalışmıştır. Puşkin'in realizminin özelliği onun "Yevgeni Onegin'den" başlayıp bütün eserlerinde, bu iç dünyanın muhteşem bir birlik ile açılmasıdır. İnsanın entellektüel ve ahlaki görüşlerinin heyecanlarını canlandırarak Puşkin XVIII. yüzyıl edebiyatının rasyonalizmini de geride bırakmıştır. XVIII. yüzyıl rasyonalizmi insanı tasvir ederken akılı, aşırı tutkuları tasvir ederken de duyguları ön planda tutmuştur. Bu yüzden romantik bir havaya sahip olmuştur. Şair M. Yu.

Lermontov'un ve sonra F. M. Dostoyevski'nin ulaştığı psikolojik analiz ile çok derin bir biçimde uğraşmıştır. Puşkin'in yaratıcılığında insanın ahlaki yönünün yansıtılması belli bir yer alır ve bu tavır daha sonraları öncelikle N.V. Gogol ve L.N. Tolstoy'un dikkatlerini çeker. Şair, insan iç dünyasının çeşitli taraflarından en fazla kahramanlarının manevi ve entellektüel hayatını nitelendirmiştir. Daha sonra bu sahayı Turgenev ve N.G.Çernişevski kendi eserlerinde özellikle aydınlatmıştır. Puşkin'in insanı, onun tasvir metoduna göre, insan ruhunun bütün sahasında ve taraflarında hareket eden uyumlu biridir.

Puşkin XVIII. yüzyıl romantiklerine ve yazarların çoğunluğuna özgü insan hakkındaki metafiziki; yani insanın ya olumlu ya da olumsuz bir tarafla kabul edilmesi gibi, anlayışları geride bırakır.

Puşkin için yaşam tasvir etmek, düşünmek ve acı çekmektir. Bu açıdan Puşkin hayatının sonuna kadar Dekabristlerin estetiğine bağlı kalmıştır. Fakat Puşkin'in edebiyatında, sanatçının subjektifliği onun cisimleştirmesinde objektif sanat formlarını bulmuş ve yaşam sürecinin gerçek biçimlerini yansıtmıştır.

Puşkin'in şiiri folklor ile bağlantılıdır ve halk şiiri motiflerine dayanır. Şair halk sanatına, yaratıcılığına, şarkılara, Rus masallarına ve atasözlerine büyük değer vermiştir. Puşkin yazarları ve şairleri folklorü araştırmaya, halk şiirinin dilini öğrenmeye çağırmıştır. Onun yaratıcılığında Rus masal dünyası çok geniş yer almıştır.

Akıl, duygusal sadakat, ifade doğruluğu, zevk, açıklık ve dayanıklılık, Puşkin'in gözünde gerçek sanat eserinin işaretleridir. Onun eserlerinde hiçbir karışıklık, karanlık, fazlalık, tasvirlerde yapaylık, duygularda gerginlik yoktur. Şair kendi sanatını bu çizgiler ile nitelendirmiştir. Puşkin'de hiçbir zaman fazlalık, eksiklik olmaz, her şey yerindedir, eserin sonu başı ile uyum içindedir. Onun

eserlerini okuyan herkes bunlardan hiçbir şeyin çıkartılmayacağını ve bir şeyin eklenemeyeceğini görür.

Puşkin'in sanatsal üslubu aynen dil gibi son derece sade ve doğaldır. Onunde hiçbir gösteriş yoktur, her şey çok anlamlı ve aynı zamanda çok edebi, her şey doğal, birden bire açılmayıp şairin iç dünyasını yansıtıyor. Puşkin fazla söz kullanmıyor ama kullandığı sözler o kadar etkilidir ki her şeyi ifade ederler. Puşkin'in şiirleri Rus şiirinde ayrı bir devrim yaratmıştır. Antik plastik sanat ve sert sıkı sadelik, alımlı romantik kafiye oyunu ile birleşir. Rus dilinin bütün gücü Onun elinde hayret verici bir tamlik ile ortaya çıkmıştır. Puşkin her zaman zengin içerikli, güzellik ve zarafet dolu sanat öğretmeni ve örnek alınacak bir usta olarak kalacaktır. Puşkin'in büyük sanat eserleri, onun bir tek dehasının veya yüksek kültürünün ya da zengin hayat tecrübesinin ürünü değil, aynı zamanda sebatlı çalışmanın da meyvesidir. Puşkin devamlı çalışmaya çok değer verirdi ve onsuz gerçek büyüklük yok demiştir. Onun için çalışma kutsal bir şeydi.

Puşkin sadece yeni Rus edebiyatının kurucusu değil aynı zamanda Rus edebi dilinin de yaratıcısıdır. Onun edebi dilinin kökü canlı Rus konuşmasına dayanır. Puşkin canlı Rus dili ile edebi sözün kitap kültürünü birleştirerek milli sanat şeklini taşıyan demokratik milli edebiyat dilini yaratmaya çalıştı. Onun dilinde Rus sanatsal söz kültürü parlak devrimine erişmiştir ve kesin dönüşüme ulaştı.

Puşkin'in dili şairin yaratıcılığındaki edebi oluşum süresinde kendi yetkinliğine kavuşmuştur. Şairin halk dilinin tüm kelime haznesini ve eski deyimleri ile birlikte aynı zamanda, Rus toplumunun kültürlü kısmının da dil özelliklerini geniş bir şekilde kullanmıştır.

Puşkin nesir ve şiirleriyle Rus edebiyatında ilk sırada yer alır. Onun eserlerindeki üstün yeteneği Rus milli edebiyatının temelini teşkil etmiştir. Rus edebiyatında çalışan bir kaç kişi dışında, genellikle pseudoklasik ilkeleri yerleştirmeye çalışan batı Avrupa kültürünün etkisini yakın bir şekilde takip eden, özellikle Fransa'da, başka kimse yoktu. Şiirindeki sadelik ve Puşkin'in şiirsel ince açıklığı doğallığı, açık sözlülüğü, onun eserlerinde Rus insanının psikolojisini çok güzel bir şekilde anlatır. Rus edebiyat tarihinde bu ifadelerle ilk olarak Puşkin, Rus halkından gelen esinin meyvelerini vermiştir. Bu uzun yıllar Rus yazarları arasında etkisini böyle devam ettirmiştir. Ama şüphesiz onun başarıları son derece millidir. Onun uluslararası görüşü onun orjinallığı ve bir lisanın en yüksek saflığından ne anladığı ve ne gördüğünü anlatması açısından ona dünya edebiyatında yaratıcı devamlı bir yer sağlamıştır.

Bu çalışmada Puşkin'in büyük edebi rolü ve zengin romantik şair kişiliğinden küçük bir parça da olsa incelenmiştir. Bu çabanın aydınlatıcı ve fikir verici sonuçlara ulaşabildiği düşüncesi, bu çalışmayı yürüten kişi için büyük bir onur vesilesi olacaktır.

ÖZET

Bu araştırma ile eşsiz bir edebi hazineye sahip A.S.Puşkin'in romantik eserlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Puşkin'in romantik şiirinin gelişimi içinde, ilk lise şiirlerinden en güzel lirik şiirlere; poemı "Ruslan ve Ludmila", ("Ruslan i Ludmila," 1822), Güney poemlerine "Kafkas Esiri" ("Kavkazski plennik", 1822), "Bahçesaray Çeşmesi", ("Bahçisarayski Fontan",1824), "Haydut Kardeşler" ("Bratya Razboiniki", 1827) "Çingeneler," ("Tsıgani", 1827) ve şiirsel romanı "Yevgeni Onegin"e (1831) kadar olan çok geniş bir yelpaze, bu kapsam içindedir.

Belirtilen romantik eserler, Puşkin'in en zengin çalışmaları ve en güzel eserleri olarak kabul edilmektedir.

A.S.Puşkin ilk olarak şiirlerinde K.N.Batyuşkov ve V.A.Jukovski gibi önceki kuşak Rus romantik şiirlerini ve 17,18 yüzyıl Fransız şairlerini örnek almıştır. Fakat daha sonra Puşkin'in şiir çizgisi yeni bir yön ve bambaşka bir ton kazanmıştır. Oysa Puşkin'dende, uzaklaşması beklenebilirdi. Puşkin bu beklentilerin aksine yöneldi ve sıradan Rus insanın, aktüel yaşam sorunları, halk kültürü,folklorü ve geleneğini kendine konu edinmiştir. Bu tavrı, Puşkin'in Rus edebiyatı'ndaki yeni ve reformist rolünü ortaya koymaktadır.

A.S.Puşkin'in romantik edebi eserlerinde, döneminin halk sözleri sıcak ve özel kelimelerle anlatılmakta ve zengin halk edebiyatının en güzel örnekleri verilmektedir. Puşkin'in romantik eserleri Rus halk edebiyatından yansıyan sıcaklık ve soylulukla doludur ve tüm Slav halkının çoşku dolu ruhları mükemmel bir şekilde ifade edilmektedir.

A.S.Puşkin'in soyluluğu, onun şair-öğretmen ve şair-peygamber rolüyle belirginleşmektedir. O orjinal eserleriyle, genç Rus edebiyatçılarına yol göstermiş

ve ilk eserlerinden itibaren onlara rehber ve destek olmuştur. Puşkin Rus halklarının kültürel ve ruhsal dünyalarının ayrılmaz bir parçası olmuş, Slav kültürünün üzerinde de derin bir etki yaratmıştır. Pek çok dile çevrilen yapıtları tümüyle Rusya'ya özgü bir ulusal bilinci, hem de ulusal sınırlarının ötesine geçebilen evrensel bir bakışı yansıtır.

ABSTRACT

This study aims at the investigation of romantic works of A.S.Pushkin's formidable literary resources. The development of Pushkin's romantic poems starting from high school poems to his best lyric poems are as follows : "Ruslan and Ludmilla" ("Ruslan i Ludmila;"1822), Southern poems of: "The Prisoner of the Caucasus" ("Kavkazski plennik",1822), "The Fountain of the Bakhehisaray" ("Bahçisarayski Fontan",1822) "The Bandit Brothers" ("Bratya Razboiniki",1827), "The Gypsies" ("Tsigani",1827) and poetic novel "Eugene Onegin" ("Yevgeni Onegin"1831).

All these romantic works are accepted as Pushkin's richest and most beautiful works.

A.S.Pushkin in his first poems influenced by and has taken as an example, the Russian romantic poets K.N.Batushkov and V.A.Jukovski and also 17 and 18 century French poets, But later his poetic line has changed to a new direction and tone. However, it should be expected that even Pushkin could have entered the routine line of the traditional romantism and diverted off the realities of life But he stood in the opposit direction of these expectations and has chosen the ordinary Russian man, actual life problems, public culture, folklore and traditions as his subjects for his work. This attitude, has given him a reformist and fresh role in the Russian literature.

In Pushkins romantic literary work the public language was used told in warm and special words, the rich peoples literature was also given with the most beautiful examples. Pushkins romantic works are full of warmth and nobility

reflected from the Russian people literature and also full of with the spirit and enthusiasm of all the Slavic people.

A.S.Pushkins nobility becomes evidential with his poet –teacher and poet prophet role. Pushkin with his first original works had been a guide and a support to the young Russian literates thoroughly.

A.S.Pushkin had been a piece of cultural and spiritual world of Russian public and had created a deep seated impact over the Slavic culture. His works, translated into too many languages, reflect an awareness of Russian nationalism and also a international vision, going out of the national boundaries.

KAYNAKÇA

- 1) AKADEMİYA NAUK SSSR : “50 Let Puşkinskogo doma”,
Moskova-Leningrad, 1956
- 2) AKADEMİYA NAUK SSSR : “İstoriya Russkoy Literaturi v VI
tomah”, Leningrad,1953
- 3) ANDREYEV, N.A. : “Puşkin i narodnoe tvorçestvo”,
Leningrad,1937
- 4) ANDREYEV, N.A. : “Proizvedeniya Puşkina v folklore”,
Leningrad,1938
- 5) ARANDYELOVIÇ, Z. : “O pesnitsima i poeziyi”, Belgrad, 1979
- 6) BAYEVSKI, V.S. : “İstoriya Russkoy poeziyi”, Moskova, 1994.
- 7) BELİNSKI, V.G. : “Sobraniye soçineniya v IX tomah”, Moskova,1976
- 8) BESTUJEV, A.A. Marlinskiy : “Sobraniye stihotvoreniy”, Moskova,1948
- 9) BRODSKI, N.L : “Puşkin i naša sovremennost”, Moskova,1964
- 10) BURSOV, B : "Sudba Pukina", Lenindrad,1986
- 11) ÇERNİŞEVSKI, N.G. : "Literaturnaya kritika" T.I, Moskova, 1981
- 12) DETGİZ : “Stihotvoreniya A.S. Puşkina”, Moskova,
Leningrad,1944
- 13) DİMİTRİYEVIÇ, :”İstoriya evropske knyijevnosti”, Belgrad, 1977
- 14) ERMILOV, V.V : “Naş Puşkin”, Moskova,1946
- 15) FİLİPOVIÇ, V :”Dostoyevski i svyetska literatura”, Sarayevo, 1979
- 16) GAŞIÇ, M. :”Tolstoy i knyijevnost", Belgrad,1971
- 17) GESSEN, S.Y : “ Puşkin v vospominaniyah i rasskazah
sovremennikov”, Leningrad,1936
- 18) GOGOL N.V. : Sobraniye soçineniya v IX tomah, Moskova,1960

- 19) GORKİ, M. : Sabraniye soçineniya, Moskova,1967
- 20) GORŞMAN, M.E : “Kavkaskiy Plennik”, Moskova,1961
- 21) GRAYIÇ, İ : “Rani Dostoyevskii romantizam”, Sarayevo,1975
- 22) GRUPA PÍSATELEY : A.S.PUŞKİN, İ.A.KRİLOV, A.A.JUKOVSKİ,
N.İ.GNEDIÇ, Moskova,1954
- 23) GUDZİY, N.K. : “ Bratya razboyniki, A.S.Puşkina”, Leningrad,1937
- 24) MAYDEL, A.F : “ Tsıganı, A.S.Puşkina”, Leningrad,1936
- 25) OGAREV, N.P : “Stihotvorenia i poemı, A.S. Puşkina”, Leningrad. 1937
- 26) PUŞÇİN, İ.İ. :”Zapisi o Puşkinu”, Çev. Z. Pavloviç, Belgrad, 1987
- 27) PUŞKİN,A.S. : “Dubrovski”, Çev: H.A.Ediz, İstanbul,1945
- 28) PUŞKİN,A.S. : “Dubrovski”, Moskova,1946
- 29) PUŞKİN, A.S : “Polnoe sobraniye soçineniy v desyati tomah”,
Moskova,1966
- 30) PUŞKİN, A.S : “Yevgeni Onegin, roman v stihah”, Leningrad,1940
- 31) PUŞKİN, A.S : “Romanı i poemı” , Moskova,1961
- 32) PUŞKİN, A.S : “PİSMA (1815-1837)”, Moskova,1958
- 33) PUŞKİN, A.S : “Stihotvoreniya”, Leningrad,1954
- 34) PUŞKİN, A.S : “Soçineniya”, Moskova,1962
- 35) RODNIE POETI : “İzbrannie stihı Ruskih poetov XIX veka”,
Moskova,1967
- 36) SOKOLOV, A.N : “Yujnie poemı Puşkina”, Leningrad,1953
- 37) SBORNİK STATEY : “A.S. Puşkin v Ruskoy kritike”, Moskova, 1950
- 38) TEPLİNSKİ,M.V. : İstoriya Russoy literaturı XIX veka, Kiev, 1991
- 39)TROYAT, HENRİ : “PUŞKİN I”, Ankara,1951
- 40) TROYAT, HENRİ : “PUŞKİN II”, Ankara,1951

- 41) VASİLEV, G.A : “Bahçisarayski Fontan”, Moskova,1954
- 42) VELEYEVSKA, E. : ”Ruskata literatura i folklor v deloto na
Dostoyevski”, Üsküp,1982
- 43) VİNOGRADOV, V.V : “Yazık Puşkina”, Leningrad,1965
- 44) VRUBEL, M.A : “Tvorcestvo A.S. Puşkina”, Moskova,1964
- 45) VYAZEMSKAYA, V.F : “A.S. Puşkin”, Moskova,1956
- 46) ZAKRUTKİN, V. : “Puşkin i Lermontov”, Moskova,1941

